

การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางการท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด”

เทศบาลนครอุบลราชธานี

นางสาวอัจฉราวรรณ อุดมคำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาภูมิสถาปัตย์กรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภูมิสถาปัตย์กรรม ภาควิชาภูมิสถาปัตย์กรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

LANDSCAPE IMPROVEMENT ON TOURIST ROUTE OF NINE TEMPLES
IN UBONRAJATHANEE MUNICIPAL

Miss Acharawun Udomkham

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Landscape Architecture in Landscape Architecture

Department of Landscape Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางการท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด” เทศบาลนครอุบลราชธานี
โดย	นางสาวอัจฉราวรรณ อุดมคำ
สาขาวิชา	ภูมิสถาปัตยกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. นวณัฐ ไชศิริ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นิลุบล คล่องเวสละ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. นวณัฐ ไชศิริ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร. พรธรรม ธรรมวิมล)

อัจฉราวรรณ อุดมคำ: การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางการท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด”
เทศบาลนครอุบลราชธานี (LANDSCAPE IMPROVEMENT ON TOURIST ROUTE
OF NINE TEMPLES IN UBONRAJATHANEE MUNICIPAL.) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก : รศ. ดร. นวณัฐ โอศิริ ,104 หน้า.

เมืองอุบลราชธานีมีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง รวมทั้งวัดในโครงการ “กราบพระ 9 วัด” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 ได้ระบுவัดในเขตเมืองอุบลราชธานี เพื่อประชาสัมพันธ์ให้มีการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การศึกษานี้ได้ศึกษาถึงบทบาทที่สำคัญของวัดต่อชุมชนและเมือง และมีวัตถุประสงค์ในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวและการปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางการท่องเที่ยว โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทางกายภาพ และรูปแบบของการท่องเที่ยวในพื้นที่

การจัดเส้นทางท่องเที่ยวได้พิจารณาจาก 1.การสัญจร และการเข้าถึง (Circulation & Accessibility) 2.ระยะทาง (Distance) 3.สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 4.แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี 5.รูปแบบนักท่องเที่ยว (Type of User) 6.รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยว (Mode of transportation) และ 7.ภูมิทัศน์ถนน (Streetscape) โดยจัดเส้นทางท่องเที่ยว 5 รูปแบบตามรูปแบบการเดินทาง เพื่อสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1.โดยรถยนต์ 2.โดยรถทัวร์ 3.โดยรถนำเที่ยว 4.โดยจักรยาน และ 5.โดยการเดินเท้า และมีการเชื่อมต่อบรรดสาธารณณะเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่

ผลการศึกษาได้เสนอแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนน โดยกำหนดรูปแบบภูมิทัศน์ถนนตามรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว แนวทางการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวจะช่วยส่งเสริมความสำคัญของวัดและสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยวของเมืองอุบลราชธานี

ภาควิชา...ภูมิสถาปัตยกรรม.....ลายมือชื่อ.....
สาขาวิชา...ภูมิสถาปัตยกรรม..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา..2554.....

5374140025 : MAJOR LANDSCAPE ARCHITECTURE

KEYWORDS : Landscape Improvement / Tourist route

ACHARAWUN UDOMKHAM : LANDSCAPE IMPROVEMENT ON TOURIST ROUTE OF NINE TEMPLES IN UBONRAJATHANEE MUNICIPAL. ADVISOR : ASSOC. PROF. NAVANATH OSIRI, Ph.D.,104 pp.

Ubonrajathanee Municipal has many temples which are tourist attractions, including those in the “*The nine temples worship*” tourism program founded by the Tourism Authority of Thailand, Northeast Region 2. This study investigated the role of the temples associated with the community and the city. The purpose of the study is to develop and design a tourist route landscape by collecting physical data and information on forms of tourism in the area.

Planning the route must take the following into consideration: 1. Circulation and Accessibility 2. Distance, 3. Attractions, 4. Historic and Archaeological attractions, 5. Type of User, 6. Mode of transportation and 7. Streetscape. This can be achieved by creating 5 routes to meet tourist demands such as: 1. Automobile Routes 2. Bus Routes 3. Tourist Tram Routes 4. Bicycle Routes and 5. Pedestrian Routes and connecting the public transportation system which facilitates the transportation needs of local people and visitors in the area.

The study recommends that guidelines for streetscape improvement will depend on the form of tourism and appropriate tourist route design guidelines will promote the temples and the identity of tourist attractions in Ubonrajathanee municipal.

Department : Landscape Architecture..... Student’s Signature.....
 Field of Study : Landscape Architecture..... Advisor’s Signature.....
 Academic Year : 2011.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยความช่วยเหลือ และการให้แรงบันดาลใจของจากบุคคลหลายฝ่ายที่ต้องขอขอบคุณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.นงนัฐ โอศิริ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คอยให้คำปรึกษา ให้แนวคิดและแรงผลักดันในการทำงานที่ดีเสมอมา ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ นิรุบล คล่องเวสสะ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล ประธานกรรมการ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่เทศบาลนครอุบลราชธานีที่ให้ข้อมูลที่สำคัญหลายอย่าง และสำนักงานโยธาธิการอุบลราชธานี ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชนเมืองอุบลราชธานี ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณครอบครัวและคุณวิญญา อุดมคำ ที่คอยช่วยเหลือในการเรียนมาโดยตลอด ขอขอบคุณเพื่อนๆภูมิสถาปัตย์กรรมและคุณจักรวิดา จันทนวางกูร คุณณัฐธิดา พุทธิรักษ์ คุณมนัส เผ่าพงษ์ศิลป์ ที่ให้คำปรึกษา ส่งแรงใจและสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดี และขอบคุณ คุณสรวิดี ฤทธิรณ ที่คอยให้ความช่วยเหลือให้ที่พักระหว่างเก็บข้อมูล สุดท้ายนี้ขอบคุณเพื่อนๆ คุณคุณชนิดา ทวีวรรณกิจ คุณรัฐกร ดอนลาดดี คุณสุภาวดี จำเริญเจือ คุณปาจารย์ ตรีนนท์ และคุณสิริภค ฤทธิน้ำคำ คุณสุพรรณณี ภูเปีย ที่ให้กำลังใจอยู่เป็นเพื่อนสร้างเสียงหัวเราะและมอบความสุขจนกระทั่งวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนผัง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฐ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.4 ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2. การทบทวนวรรณกรรม.....	8
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชน.....	8
2.2 แนวคิดการท่องเที่ยว.....	10
2.3 แนวคิดด้านการจัดเส้นทางท่องเที่ยว.....	13
2.4 แนวคิดด้านการออกแบบภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว.....	15
2.5 กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง.....	16
2.5.1 เมืองหลวงพระบาง.....	16
2.5.2 เมืองน่าน.....	18
2.6 สรุป.....	19

	หน้า
บทที่ 3 ข้อมูลทั่วไปพื้นที่ศึกษาและการศึกษาวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด.....	20
3.1 การศึกษาข้อมูลทั่วไปเมืองอุบลราชธานี.....	20
3.1.1 ข้อมูลทั่วไป.....	20
3.1.2 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาการของเมืองอุบลราชธานี.....	20
3.2 ข้อมูลทางด้านผังเมือง.....	22
3.2.1 องค์ประกอบด้านกายภาพ.....	23
3.2.2 องค์ประกอบด้านสังคมและประชากร.....	24
3.2.3 แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้อง.....	25
3.3 ข้อมูลการท่องเที่ยว.....	28
3.3.1 จำนวนนักท่องเที่ยว.....	28
3.3.2 ประเภทนักท่องเที่ยว.....	29
3.3.3 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว.....	30
3.3.4 รูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว.....	30
3.3.5 ลักษณะการท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด.....	34
3.4 สภาพการสัญจรในพื้นที่ศึกษา.....	35
3.5 การศึกษาวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด.....	38
3.5.1 วัดมหาวนาราม.....	38
3.5.2 วัดมณีวนาราม.....	40
3.5.3 วัดทุ่งศรีเมือง.....	42
3.5.4 วัดสุปัฏนารามวรวิหาร.....	44
3.5.5 วัดศรีอุบลรัตนาราม.....	47
3.5.6 วัดหลวง.....	49
3.5.7 วัดกลาง.....	52
3.5.8 วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ.....	54
3.5.9 วัดบูรพาราม.....	56
3.6 สรุปบทบาทของวัดระดับชุมชนและเมือง.....	58
3.6.1 ประเภทของวัดที่มีความสำคัญต่อชุมชนและเมืองอุบลราชธานี.....	59
3.7 ความสัมพันธ์ของที่ตั้งวัดและชุมชน.....	60

3.7.1	พื้นที่ชุมชน.....	60
3.7.2	ความสัมพันธ์ของที่ตั้งวัดและชุมชน.....	60
บทที่ 4	การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด.....	63
4.1	ข้อพิจารณาการจัดเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด.....	63
4.1.1	การสัญจร (Circulation) และการเข้าถึง (Accessibility).....	63
4.1.2	ระยะทาง (Distance).....	63
4.1.3	สิ่งที่น่าสนใจ (Attraction).....	63
4.1.4	แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี.....	64
4.1.5	รูปแบบนักท่องเที่ยว (Type of User).....	64
4.1.6	รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยว (Mode of transportation).....	64
4.1.7	ภูมิทัศน์ถนน (Street scape).....	64
4.2	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด.....	65
4.2.1	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์.....	65
4.2.2	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์.....	67
4.2.3	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว.....	69
4.2.4	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน.....	71
4.2.5	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า.....	73
4.3	เส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี.....	75
4.4	การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด.....	78
4.4.1	แนวคิดหลักของการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด.....	78
4.4.2	แนวคิดในการออกแบบวางผังเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด.....	78
4.4.3	การปรับปรุงภูมิทัศน์ถนน.....	82
4.4.4	แนวคิดด้านองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม.....	93
4.4.5	แนวคิดด้านการใช้พืชพรรณบนเส้นทางท่องเที่ยว.....	94
บทที่ 5	สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ.....	96
5.1	สรุปผลการศึกษาบทบาทและความสำคัญของวัด.....	96
5.2	สรุปผลการศึกษาด้านการจัดเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด.....	96
5.2.1	ข้อพิจารณาการจัดเส้นทางท่องเที่ยว.....	96

	หน้า
5.2.2 การจัดเส้นทางท่องเที่ยว.....	97
5.2.3 การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยว.....	98
5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	99
รายการอ้างอิง.....	100
บรรณานุกรม.....	102
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	104

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	จำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีราย 3 เดือนพ.ศ.2552-2553.....	28
3.2	สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2549-2551.....	29
3.3	ลักษณะของประเภทวัดที่สำคัญระดับชุมชน.....	59
3.4	ลักษณะของประเภทวัดทางประเพณีและพื้นที่สาธารณะ.....	59
3.5	ลักษณะของประเภทวัดที่สำคัญโบราณสถาน.....	60
3.6	ลักษณะของประเภทวัดที่มีความสำคัญทางวิปัสสนา.....	60

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่	หน้า
1.1	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา..... 4
3.1	ผังเมืองรวมอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2547..... 26
3.2	การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา 27
3.3	รูปแบบการเดินทางในปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา..... 37
4.1	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์..... 66
4.2	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์..... 68
4.3	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว..... 70
4.4	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน..... 72
4.5	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า..... 74
4.6	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวจากการสนับสนุนฐานแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี..... 77
4.7	แนวความคิดวางผังเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด..... 80
4.8	แนวทางการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด..... 81
4.9	การจำแนกลำดับศักยภาพและการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด..... 83

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	สภาพภูมิทัศน์ถนนในเมืองหลวงพระบาง.....	17
2.2	สภาพภูมิทัศน์ถนนในเมืองหลวงพระบาง.....	17
2.3	สภาพภูมิทัศน์ถนนในเมืองหลวงพระบาง.....	17
2.4	สภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง.....	17
2.5	สภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง.....	17
2.6	สภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง.....	17
2.7	ผังแม่บทเมืองแก่นาน.....	19
2.8	ภูมิทัศน์เมืองน่าน.....	19
2.9	ภูมิทัศน์เมืองน่าน.....	19
2.10	ภูมิทัศน์เมืองน่าน.....	19
2.11	ภูมิทัศน์เมืองน่าน.....	19
3.1	ผังแสดงการเข้าถึงวัดมหานาราม.....	39
3.2	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดมหานาราม.....	39
3.3	การใช้งานพื้นที่วัดมหานารามเป็นซุ้มร้านค้า.....	39
3.4	ผังแสดงการเข้าถึงวัดมณีวนาราม.....	41
3.5	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดมณีวนาราม.....	41
3.6	การใช้พื้นที่ในวัดมณีวนาราม.....	41
3.7	ผังแสดงการเข้าถึงวัดทุ่งศรีเมือง.....	43
3.8	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดทุ่งศรีเมือง.....	43
3.9	ใช้งานพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวของวัดทุ่งศรีเมือง.....	43
3.10	ผังแสดงการเข้าถึงวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร.....	45
3.11	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร.....	46
3.12	การใช้งานพื้นที่เพื่อการพักผ่อนของวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร.....	46
3.13	ผังแสดงการเข้าถึงวัดศรีอุบลรัตนาราม.....	48
3.14	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดศรีอุบลรัตนาราม.....	48
3.15	การใช้งานพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางศาสนาของวัดศรีอุบลรัตนาราม.....	48

ภาพที่	หน้า	
3.16	ผังแสดงการเข้าถึงวัดหลวง.....	50
3.17	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดหลวง.....	50
3.18	การใช้งานพื้นที่ในวัดหลวง.....	50
3.19	ผังแสดงการเข้าถึงวัดกลาง.....	52
3.20	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดกลาง.....	52
3.21	การใช้พื้นที่วัดกลาง.....	52
3.22	ผังแสดงการเข้าถึงวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ.....	54
3.23	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ.....	55
3.24	การใช้งานพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและไหว้พระของวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ.....	55
3.25	ผังแสดงการเข้าถึงวัดบูรพาราม.....	56
3.26	สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดบูรพาราม.....	57
3.27	การใช้งานพื้นที่ภายในวัดเป็นกุฏิพระและพื้นที่ธรรมชาติ.....	57
4.1	รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์.....	85
4.2	ผังพื้นที่ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์.....	85
4.3	รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์.....	87
4.4	ผังพื้นที่ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์.....	87
4.5	รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว.....	89
4.6	ผังพื้นที่ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว.....	89
4.7	ตัวอย่างภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว.....	89
4.8	รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถจักรยาน (ทั่วไป).....	91
4.9	รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถจักรยานในย่านชุมชน.....	91
4.10	รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า.....	92
4.11	ผังพื้นที่ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า.....	93

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
3.1	รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2548.....	32
3.2	ความต้องการพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด ในเขตอำเภอเมืองและ อำเภอวารินชำราบ.....	34

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองอุบลราชธานีมีอายุมากกว่า 200 ปี ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๙ ทรงพระกรุณาฯ ให้เป็น “อุบลราชธานีศรีวนาลัยประเทศราช” ภายในเมืองอุบลราชธานีมีวัดเก่าแก่จำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่สร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เรื่อยมา มีวัดหลวงที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำมูลเป็นวัดแห่งแรก สร้างในพ.ศ. 2335 สมัยพระปฐมวราชสุริยวงศ์(เจ้าคำผง) เจ้าเมืองคนแรก สร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาพุทธศาสนา และเป็นศูนย์กลางด้านการปกครอง ในสมัยเริ่มสร้างบ้านเมือง จะเห็นว่าในยุคนั้นได้สร้างวัดขึ้นเป็นจำนวนมาก และเป็นวัดที่ประชาชนให้ความเลื่อมใสศรัทธา มีความสำคัญต่อเมืองและชุมชนจนถึงปัจจุบัน

การสำรวจวัดในเขตเมืองอุบลราชธานีมีทั้งหมด 22 วัด โดยวัดที่อยู่ในเขตเมืองชั้นในคือจากริมแม่น้ำมูลถึงถนนอุบลีสาน มีถึง 14 วัด ซึ่งนับว่าเป็นเมืองที่มีวัดจำนวนมาก อยู่ในย่านชุมชนเมือง และตั้งอยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก นอกจากนี้ภายในวัดยังมีโบราณสถานที่สำคัญหลายวัด เช่น วัดทุ่งศรีเมือง เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 มีโบราณสถาน คือ หอไตรกลางน้ำสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมของศิลปะไทยผสมกับลาวล้านช้าง และภายในวัดยังมีหอพระพุทธรูปที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากรด้วย ส่วนวัดบูรพารามภายในมีโบราณสถานหอไตรคู่ และวัดแจ้งมี สิม(อุโบสถ) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมอีสาน เป็นต้น

ปัจจุบันเมืองอุบลราชธานีมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเมืองไปอย่างมาก แต่ยังไม่มีการพัฒนาทางด้านภูมิทัศน์เมืองที่สะท้อนเอกลักษณ์ของเมืองได้อย่างชัดเจน รวมทั้งขาดการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว ส่วนวัดซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นศูนย์รวมความศรัทธาความเชื่อของชาวเมืองอุบลราชธานีกลับถูกบดบังจากสภาพแวดล้อมโดยรอบ และไม่ได้ส่งเสริมให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญของวัดและคุณค่าทางประวัติศาสตร์

แหล่งท่องเที่ยวภายในเมืองส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งยังไม่ได้รับการส่งเสริมหรือประชาสัมพันธ์ให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมากนัก ต่างกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภออื่นๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวภายในเมืองจึงมีโครงการ “กราบพระ 9 วัด” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 ได้

ระบุแหล่งท่องเที่ยว คือ วัด 9 วัดในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี เพื่อกระตุ้นและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในตัวเมืองและแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องได้ ดังนั้นเพื่อรองรับกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด” และกิจกรรมของเมืองที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงควรจัดเส้นทางท่องเที่ยว ปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด” และส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ใกล้เคียงให้มีการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องกัน โดยที่มีการเชื่อมต่อระหว่างวัด และสะท้อนเอกลักษณ์ของเมือง ให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของเมืองอุบลราชธานีต่อไป

วิทยานิพนธ์นี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาหาบทบาทและหน้าที่ของวัดต่อชุมชนและเมืองอุบลราชธานี เพื่อจัดเส้นทางท่องเที่ยว และปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยว ให้เชื่อมต่อและสอดคล้องระหว่างวัด ให้วัดเป็นสถานที่ที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเมืองส่วนอื่นๆ โดยจะทำการศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ข้อมูลกายภาพ และข้อมูลด้านการท่องเที่ยว แนวคิดและทฤษฎีด้านการจัดการท่องเที่ยว นำมาพิจารณาจัดเส้นทางท่องเที่ยว ให้ผู้ที่มาเยือนได้สัมผัสกับบรรยากาศเมืองแห่งวัดงามและย่านเมืองเก่าที่มีคุณค่า และการศึกษาจะสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อไป

1.2 วัดอุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของทั้ง 9 วัด ต่อชุมชนและเมืองอุบลราชธานี

1.2.2 เพื่อจัดเส้นทางท่องเที่ยว และเสนอรูปแบบการท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด” ที่เหมาะสม

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบ (Conceptual Design) และปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด” ที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี โดยครอบคลุมพื้นที่วัด ในโครงการ “กราบพระ 9 วัด” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 ได้แก่ วัดทุ่งศรีเมือง วัดมณีวนาราม (วัดป่าน้อย) วัดมหาวนาราม(วัดป่าใหญ่)วัดบูรพาราม วัดกลาง วัดหลวง วัดสุปฏิณารามวรวิหาร วัดศรีอุบลรัตนาราม รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียงที่อยู่ระหว่างเส้นทางสัญจรระหว่างวัด ทั้ง 9 วัด (ดูแผนที่ 1.1) มีพื้นที่โดยรวมประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือ จรดถนนสรรพสิทธิประสงค์ ทิศใต้จรดแม่น้ำมูลทิศตะวันออก ทิศตะวันออกเฉียงจรดถนนบูรพานอก ทิศตะวันตกจรดจงกลนิธารณ์

1.3.2 ขอบเขตของเนื้อหา

1. ศึกษาข้อมูลของวัดทางด้านสังคมได้แก่ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และตำนานท้องถิ่น บทบาทของวัดต่อชุมชนและเมือง
2. ศึกษาข้อมูลของวัดด้านการใช้งานพื้นที่ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กิจกรรมด้านสาธารณะ กิจกรรมด้านประเพณีท้องถิ่น
3. ศึกษาข้อมูลทางด้านผังเมือง ได้แก่ ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลด้านประชากรและสังคม ข้อมูลด้านแผนและนโยบาย
4. ศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยว ประเภทนักท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยว
5. ศึกษาข้อมูลสภาพทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ ภูมิทัศน์ถนน การสัญจร พื้นที่เปิดโล่ง และพืชพรรณ

1.4 ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางการท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด” เทศบาลนครอุบลราชธานี มีระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

1.4.1 การเก็บข้อมูลขั้นต้น

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเมืองและวัด ได้แก่ ประวัติศาสตร์และตำนานท้องถิ่น ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน บทบาทของวัดในอดีตถึงปัจจุบัน ข้อมูล วัฒนธรรมประเพณีต่างๆที่เกิดขึ้นในวัดและพื้นที่ใกล้เคียง
2. ศึกษาข้อมูลทั่วไป และข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวัดที่ศึกษา
3. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านผังเมือง การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา และแผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อม และการแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวจากเทศบาลนครอุบลราชธานี
4. ศึกษาแนวคิดทางด้านความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนอีสาน
5. ศึกษางานวิจัยและทฤษฎี ด้านการจัดการท่องเที่ยว การจัดเส้นทางท่องเที่ยว การปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว และการพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
6. ศึกษากรณีศึกษาเรื่องการออกแบบและปรับปรุงเมืองภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบางและเมืองน่าน

1.4.2 การเก็บข้อมูลขั้นที่สอง

การเก็บข้อมูลในขั้นที่สองจะทำการแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ระดับ คือ ระดับเมือง และระดับวัด

การเก็บข้อมูลระดับเมือง

1. เก็บและรวบรวมข้อมูลทางกายภาพระดับเมือง โดยสำรวจสภาพพื้นที่ ได้แก่ การสัญจร การเข้าถึง ภูมิทัศน์ถนน องค์ประกอบภูมิทัศน์ถนน พื้นที่เปิดโล่ง และพืชพรรณ
2. สำรวจเส้นทางการสัญจรภายในพื้นที่
3. ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวภายในพื้นที่
4. ศึกษาลักษณะและปัญหาการสัญจร ของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ในพื้นที่ศึกษา

เก็บรวบรวมข้อมูลระดับวัด

1. ทำการสำรวจทางกายภาพวัดทั้ง 9 วัด ได้แก่ การสัญจร การเข้าถึง พื้นที่เปิดโล่ง มุมมอง และทิวทัศน์ ภายในพื้นที่วัด
2. เก็บข้อมูลด้านการใช้พื้นที่ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัดและพื้นที่ใกล้เคียง โดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชน
3. สังเกตการณ์การใช้พื้นที่วัดของประชากร คือ พระสงฆ์ ประชาชน และนักท่องเที่ยว ทั้งวันธรรมดา วันหยุดราชการ วันสำคัญทางศาสนา วันหยุดเทศกาลประจำปี และวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ

1.4.2 ชั้นวิเคราะห์

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพื่อหา บทบาทและหน้าที่ของวัด และแบ่งประเภทวัดจากลักษณะความสำคัญของการใช้งานและบทบาทที่มีต่อชุมชนและเมืองอุบลราชธานี
 2. วิเคราะห์รูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวภายในพื้นที่
 3. จัดเส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการใช้งานและสอดคล้องกับการสัญจรในพื้นที่
 5. เสนอแนวความคิดการปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางการท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด”
 6. สรุปผลการจัดเส้นทางการท่องเที่ยว รูปแบบการปรับปรุงเส้นทางการท่องเที่ยว
- ข้อเสนอแนะและเขียนรายงาน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะจะเป็นแนวทางเพื่อใช้ในการปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางการท่องเที่ยว “กราบพระ 9 วัด” เพื่อให้เทศบาลนครอุบลราชธานีสามารถนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ได้

1.5.2 การศึกษาจะเสนอถึงสภาพปัญหาของเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ และตระหนักในการแก้ปัญหา

1.5.3 ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงความสำคัญของวัด และการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานี

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาในบทนี้คือการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยจากเอกสาร ประกอบด้วย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดต่อชุมชนและเมือง แนวคิดการจัดการท่องเที่ยว การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวและกรณีศึกษาที่น่าสนใจด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาจัดเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัดที่เหมาะสม และประยุกต์กับพื้นที่ศึกษาที่ได้สำรวจทางด้านกายภาพในบทต่อไป

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชน

ชาวอีสานมีพื้นฐานความเชื่อทางด้านพุทธศาสนาและพราหมณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม ข้อมูลของจังหวัดอุบลราชธานีมีการขุดพบหลักฐานทางโบราณคดี ทำให้ทราบว่าพื้นที่ดังกล่าวมีการนับถือพราหมณ์ (ฮินดู) และพุทธมาอย่างยาวนาน ทำให้มีวัฒนธรรมเป็นแบบผสมผสานตามความเชื่อของท้องถิ่น การนับถือศาสนาพุทธในช่วงยุคพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เจ้าคำผง) มีรากฐานมั่นคงอยู่ในพื้นที่แล้วจึงได้พัฒนาและเผยแพร่การศึกษาทางพุทธศาสนาขึ้น¹ ให้วัดเป็นแหล่งการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยมีเจ้าเมืองและข้าราชการเป็นผู้ทำนุบำรุงการศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นทั้งในเมืองอุบลราชธานีและในภาคอีสาน

2.1.1 มูลเหตุของการสร้างวัด

การเลือกที่ตั้งวัดในพื้นที่ภาคอีสาน มีมูลเหตุสำคัญ 3 ประการคือ²

การสร้างวัดถูกกำหนดโดยเจ้าเมืองหรือชนชั้นปกครอง เป็นการกำหนดที่ตั้งและขอบเขตวัดตามลักษณะชั้นการปกครอง เมืองอุบลราชธานีในสมัยนั้นปกครองตามหลักอาญาสี่ ช่วงรัชกาลที่ 5 มีการปกครองแบ่งเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ตำแหน่งเจ้าครองเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตร วัดที่สร้างโดยเจ้าครองเมืองจะตั้งอยู่ใจกลางเมือง ส่วนวัดที่สร้างโดยผู้ปกครองเมืองที่มีชั้นลดหลั่นลงจากเจ้าครองเมืองจึงต้องขยับขยายออกมาจากเขตกลางเมือง ดังเช่น การสร้างวัด

¹ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานี. (พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2544), หน้า 179-182.

² ณรงค์ฤทธิ์ ทองแสง, “การศึกษาสมัยอีสานสายวัฒนธรรมไท-ลาว กลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง เพื่อออกแบบสิ่งแวดล้อม เมืองอุบลราชธานี”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 220-222.

หลวงสร้างโดยเจ้าคำผิงผู้ก่อตั้งเมืองจึงสร้างวัดไว้อยู่ใจกลางเมืองและอยู่ใกล้คุ้มโสมกลางซึ่งเป็นที่พักของเจ้าครองเมือง การสร้างวัดมณีวนารามสร้างโดยอุปฮาด(กำ) และการสร้างวัดแจ้ง สร้างโดยเจ้าราชบุตร (หนูคำ) จะอยู่ในพื้นที่ถัดออกมาจากกลางเมือง เพื่อเป็นการแสดงเขตพื้นที่ของผู้ปกครองเมืองตามลักษณะเป็นลำดับขั้น

การสร้างวัดที่ถูกกำหนดโดยพระสงฆ์ มีการเลือกที่ตั้งวัดที่เงียบสงบมีสภาพเป็นป่าซึ่งเหมาะสมในการนั่งวิปัสสนาและปฏิบัติธรรม เป็นพื้นที่ไกลจากเขตเมือง ดังเช่น การตั้งวัดบูรพาราม พระสงฆ์ที่สร้างวัดคือพระอาจารย์สีทาได้เลือกที่ตั้งวัดในเขตป่านอกเมือง และการสร้างวัดทุ่งศรีเมืองที่พระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลสังฆปาโมกข์(สู้ย หลักคำ)เป็นผู้ก่อตั้งวัด ได้เลือกที่ตั้งวัดมีลักษณะพื้นที่ที่เงียบสงบห่างไกลออกมาจากเขตเมืองชั้นใน

การกำหนดโดยคนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัดที่อยู่ตามชนบท เมื่อคนในชุมชนเห็นว่าควรตั้งวัดแล้วจึงได้นิมนต์พระสงฆ์มาอยู่ที่วัด หรือมีผู้บริจาคที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งวัด บุคคลนั้นจะเป็นผู้กำหนดตำแหน่งที่ตั้งวัด

2.1.2 ประเภทของวัด

การแบ่งประเภทของวัดตามลักษณะที่ตั้งและแนวการปฏิบัติของพระสงฆ์ มี 2 ประเภท ได้แก่³

1. **วัดอรัญวาสี** เป็นวัดที่นิยมตั้งอยู่ในป่าเขา พื้นธรรมชาติห่างไกลชุมชน ภายในวัดไม่มีอาคารและการวางผังที่เป็นแบบแผนมากนัก มีเพียงกุฏิ ศาลา สิ่งก่อสร้างอื่นๆ จึงไม่มีความจำเป็นต่อพระสงฆ์ เนื่องจากพำนักในวัดเพียงชั่วคราว ซึ่งพระสงฆ์จะจำวัดเฉพาะในช่วงเข้าพรรษา เมื่อออกพรรษาพระสงฆ์จะจุดธูปเข้าป่าไปปักกลดฝึกกรรมฐาน และปลีกวิเวกเพื่อมุ่งเน้นทางวิปัสสนาธุระ

2. **วัดคามวาสี** เป็นประเภทวัดที่สร้างตามความต้องการของชุมชน มีวัดเพื่อเป็นที่พึ่งเป็นที่อบรมสั่งสอนประชาชนทางพุทธศาสนา การปฏิบัติของพระสงฆ์มุ่งเพื่อแสวงหาความรู้เพื่อใช้สั่งสอนฆราวาสมากกว่าการฝึกปฏิบัติวิปัสสนาธุระ สิ่งก่อสร้างในวัดจึงมีลักษณะที่รองรับกิจกรรมสาธารณะ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ลานในวัด โดยมีการกำหนดแผนผังค่อนข้างชัดเจน

³ อธิวัตร ศรีสมบัติ คณิงนิตย์ ไสยโสภณและพีระศักดิ์ วรรณตร. สายธารธรรมลุ่มแม่น้ำมูล: ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กลุ่มจังหวัดอีสานใต้, (ม.ป.ท.:2550), หน้า19-20.

2.1.3 ลักษณะที่ตั้งวัด

การเลือกที่ตั้งวัดมีคติในการเลือกที่ตั้งในลักษณะภูมิประเทศตามลักษณะสำคัญ 3 ประการ⁴ ดังนี้

ที่ตั้งวัดอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เนื่องมาจากการเลือกที่ตั้งเมืองในแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ อยู่ใกล้แหล่งน้ำ มีแม่น้ำเป็นแหล่งอุปโภคบริโภค มีประโยชน์ในการคมนาคมและการเกษตรของเมือง แล้วจึงมีการสร้างวัดไว้ตรงกลางหรือติดแม่น้ำ ดังเช่น ที่ตั้งวัดหลวง วัดกลางและ วัดสุปฏิหารามวรวิหารที่อยู่ติดแม่น้ำมูล

ที่ตั้งวัดมักอยู่บนที่โคกหรือที่เนินสูง ดังเช่น ที่ตั้งวัดมหาวนาราม(วัดป่าใหญ่) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเนินสูงที่สุดของเมืองอุบลราชธานีในเขตที่เรียกว่าป่าหมากป่าพลู ซึ่งเป็นเนินที่สูงกว่าเขตเมืองเก่า ที่ตั้งวัดหลวงได้เลือกที่ตั้งอยู่บนโคกริมแม่น้ำมูลเป็นระดับที่น้ำท่วมไม่ถึง มีการระบายอากาศดีและมีทัศนียภาพที่ดีด้วย

ที่ตั้งวัดมักอยู่ทิศใต้ของชุมชน วัดในเขตชนบทมักตั้งวัดอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ซึ่งมาจากคติของคนโบราณเชื่อว่าทิศใต้เป็นทิศของหัวนอน เป็นทิศมงคล จึงควรตั้งเขตสังฆาวาสอยู่ทิศใต้ ส่วนเขตชุมชนควรอยู่ทางทิศเหนือซึ่งเป็นเขตที่อยู่คนละทิศกับวัด ให้เขตพระสงฆ์แยกออกจากเขตฆราวาสอย่างชัดเจน

2.2 แนวคิดด้านการท่องเที่ยว

2.2.1 ที่มาของการท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธมีคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญไหว้พระมาเป็นเวลานาน โดยเชื่อว่าการไหว้พระหรือนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านเมือง หรือที่ตนนับถือจะก่อให้เกิดความสบายใจและเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง โดยนิยมไปไหว้พระในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันปีใหม่ หรือโอกาสพิเศษต่าง ๆ ซึ่งนิยมการไหว้พระ 9 วัด เพราะเชื่อว่าเลข 9 เป็นเลขมงคล หากได้ไหว้พระ 9 วัด จะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ในความเชื่อนี้ทำให้แต่ละจังหวัดจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัดขึ้น โดยเป็นที่นิยมของชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศาสนสถานและเป็นการประชาสัมพันธ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัด

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 222-225.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) ได้เริ่มต้นจัดกิจกรรมไหว้พระ 9 วัด ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วยศาลหลักเมือง วัดเก่าแก่ในเขตเมืองอยุธยา ต่อมา ท.ท.ท. ได้จัดกิจกรรม “ไหว้พระขอพร 9 พระอารามหลวง” ขึ้นเพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ ได้เดินทางท่องเที่ยวสักการะสถานที่อันเป็นมงคล และเรียนรู้คุณค่าของโบราณสถานที่สำคัญของเกาะรัตนโกสินทร์และบริเวณโดยรอบ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดกัลยาณมิตร วัดชนะสงคราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดระฆังโฆสิตาราม วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดอรุณราชวราราม วัดบวรนิเวศวิหาร วัดสระเกศ แต่ละวัดมีคติความเชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต ด้วยการไปกราบพระไหว้ด้วยดอกไม้ธูปเทียนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด การท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด มีทั้งที่เดินทางด้วยเรือ รถประจำทางต่าง ๆ หรือรถส่วนบุคคลตามแต่ความสะดวก และไม่จำเป็นต้องกราบให้ครบทั้ง 9 วัดในคราวเดียว

2.2.2 รูปแบบการท่องเที่ยว

องค์การท่องเที่ยวโลกได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ 3 แบบ⁵ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ได้แก่

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural-based tourism) คือ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo tourism) เป็นต้น
2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural-based tourism) คือ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural tourism หรือ Village tourism) เป็นต้น
3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) คือ การท่องเที่ยวที่ผสมผสานความต้องการท่องเที่ยวกับสิ่งอื่นๆเพิ่มเติม ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation tourism) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home stay & Farm stay tourism) และการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long stay tourism) เป็นต้น

⁵ บุญเลิศ ดั่งจิตต์วัฒนา, อุสาหกรรมกรท่องเที่ยว, 2548, หน้า60-65.

2.2.2 การท่องเที่ยววัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา ชื่นชม สัมผัส กับเอกลักษณ์และความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ศาสนาสถาน โบราณสถาน สถาปัตยกรรม เป็นต้น⁶ ทำให้มีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวที่มีในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ ทำให้เกิดความรักหวงแหน และรู้คุณค่าของวัฒนธรรม ส่วนชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ทรัพยากรท้องถิ่น และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นในการสร้างรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การขายอาหาร บริการ นำเที่ยว การขนส่ง บริการที่พัก ขายสินค้าของที่ระลึก เป็นต้น

2.2.4 ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวและการเดินทาง

การท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการเดินทาง คือมีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวจากพื้นที่หนึ่งไป อีกพื้นที่หนึ่ง ดังนั้นการเดินทางของนักท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญของการท่องเที่ยว⁷ซึ่งมีความสัมพันธ์กันดังนี้

1. การขนส่งผู้โดยสารทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว และการเดินทางออกจากแหล่งท่องเที่ยว
2. การเดินทางทำให้เกิดความสะดวกรสบายในระหว่างเดินทางแก่นักท่องเที่ยว เช่น การล่องเรือนำเที่ยว มีอาหารและความบันเทิงระหว่างเดินทาง
3. ก่อให้เกิดการกระตุ้นให้มีการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และกระตุ้นให้มีการพัฒนาระบบการคมนาคมและการจัดพาหนะที่สะดวกสบาย เพื่อสนองต่อความต้องการในด้านความรวดเร็วและปลอดภัย
4. เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จากประสิทธิภาพของการสัญจร ให้การท่องเที่ยวเจริญเติบโต และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในท้องถิ่น
5. เป็นโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทำให้แหล่งที่ห่างไกลทุรกันดารได้รับการพัฒนาเนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานจากการเดินทางท่องเที่ยว

⁶ บุญเลิศ ดั่งจิตวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด :กรุงเทพฯ, 2548, หน้า 284.

⁷ บุญเลิศ ดั่งจิตวัฒนา, การขนส่งผู้โดยสารเพื่อการท่องเที่ยว, 2548, หน้า 2.

6. กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการขนส่งผู้โดยสาร โดยเมื่อความต้องการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจึงทำให้มีการพัฒนาระบบขนส่งที่มีความสะดวกสบาย มีความรวดเร็ว ลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

2.3 แนวคิดด้านการจัดเส้นทางการท่องเที่ยว

2.3.1 การจัดการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดความความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการอนุรักษ์⁸ มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่

สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เกิดจากสถานที่ (Sites) เช่น หมู่บ้านประวัติศาสตร์ สิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น พิพิธภัณฑ์ เทศกาล งานประเพณี เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือสิ่งที่ทำช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกระหว่างการเที่ยว และไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆได้สะดวก ปลอดภัย ได้แก่ ระบบขนส่ง ระบบสื่อสาร ไฟฟ้า ประปา ทางเดิน ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำ มัคคุเทศก์ เป็นต้น

การเข้าถึง (Accessibility) ประกอบด้วย เส้นทาง พาหนะ ผู้ประกอบการ สถานที่ต่างๆที่เข้าถึงแหล่งเที่ยวนั้นได้ ขนส่งสาธารณะหรือส่วนตัว เป็นต้น

2.3.2 การจัดการองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนมีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ⁹ ได้แก่

สิ่งดึงดูดใจ ด้านสถานที่และกิจกรรม เช่น อาคารพื้นถิ่น แหล่งธรรมชาติและด้านกิจกรรมชุมชนที่มีคุณค่าซึ่งจะช่วยให้ผู้มาเยือนเกิดความประทับใจได้หากจัดรายการท่องเที่ยวที่เหมาะสมด้านระยะเวลาและกิจกรรมท้องถิ่นที่น่าเสนอ

ที่ตั้งและการเข้าถึง ควรจัดให้มีการเข้าถึงที่สะดวกโดยรถประจำทางและรถนำเที่ยว การจัดป้ายนำทางในตำแหน่งที่เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวและตามเส้นทางท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ป้าย ห้องน้ำ ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ที่พัก ที่จอดรถ ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก

⁸ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว. (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537), หน้า72.

⁹ สมบัติ ประจัญสานต์และคณะ 2550 “แนวทางการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้” (บุรีรัมย์:มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์,2550), หน้า 9-10.

แต่ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกับชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกใช้งานไม่ได้และทรุดโทรมลงทำให้เกิดการบริการไม่ที่สมบูรณ์เท่าที่ควร

บริการเก็หนุน ได้แก่ผู้ให้ข้อมูล มัคคุเทศก์ หรือบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม ทัศนกรรมพื้นบ้าน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นข้อมูลที่สำคัญ และสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ความสำคัญของพื้นที่

ทัศนคติของเจ้าบ้าน คือ การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดีของชาวบ้านและชุมชน เพื่อให้เกิดความประทับใจและมีแนวโน้มที่กลับมาท่องเที่ยวยังชุมชนอีกในครั้งต่อไป

2.3.3 การจัดเส้นทางท่องเที่ยว

แนวคิดในการจัดเส้นทางสัญจรเพื่อการท่องเที่ยว ควรเป็นเส้นทางที่กำหนดจากสิ่งทีนักท่องเที่ยวจะได้พบเห็น เข้าถึงง่าย ปลอดภัย ได้ดูสิ่งที่น่าสนใจ ได้รับความสนุกสนานตามเส้นทางที่จัดขึ้น สามารถกำหนดจากเส้นทางที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางอยู่เป็นประจำหรือเป็นเส้นทางที่ร่วมกับเส้นทางสัญจรปกติของคนในเมือง มีข้อพิจารณาในการจัดเส้นทางสัญจรเพื่อการท่องเที่ยว¹⁰ ได้แก่

1. การกำหนดเส้นทาง โดยการสำรวจและ สังเกตพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและพิจารณาตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แล้วจัดลำดับความสำคัญและความน่าสนใจ แล้วศึกษาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน

2. การจัดเส้นทางในลักษณะวงจรรวบ (Loop) ให้เกิดความเพลิดเพลินตลอดเส้นทาง ไม่ย้อนกลับทางเดิมเพื่อไม่เกิดการเสียเวลา และเพื่อความสะดวกสำหรับกลับมาที่รถที่นักท่องเที่ยวนำมาจอดไว้ในจุดที่กำหนด หรือการเปลี่ยนการสัญจรในขากลับให้เดินทางได้สบายขึ้นโดยกลับทางเร็วได้พักผ่อนระหว่างนั่งเรือกลับ ส่วนการจัดเส้นทางแบบทางเดียวทำได้โดยให้มียานพาหนะไปรอรับที่จุดสิ้นสุดการเดินทางได้หากแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะการกระจายห่างกัน

3. การจัดเส้นทางให้มีความแตกต่างภายในเมือง โดยกำหนดเส้นทางหลายเส้นทาง ระยะทางในการท่องเที่ยวต่างกัน สำหรับผู้ที่มีเวลามากน้อยที่ต่างกัน หรือจัดเส้นทางท่องเที่ยวในเมืองที่มีความน่าสนใจแตกต่างกันเช่น เส้นทางสำหรับผู้สนใจด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือเส้นทางที่ผู้สนใจล่องเรือชมทิวทัศน์ริมแม่น้ำ เป็นต้น

¹⁰ วิฑูรย์ เหลียงรุ่งเรือง, สุจินณา พานิชกุลและปัทมา จันทรวโรจน์. เส้นทางท่องเที่ยววงจรรอบเขตประวัติศาสตร์: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. (เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (ม.ป.ท.),2547), หน้า 6-8.

4. การควบคุมเส้นทางและรูปแบบของการสัญจรไม่ให้เกิดความสับสน การเข้าถึงและเดินทางต้องสะดวกและง่าย
5. การให้ข้อมูลตลอดเส้นทาง การประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีป้ายบอกตำแหน่งและทิศทาง หรือโดยการให้ผ่านที่หมายตา (Landmark) สร้างความต่อเนื่องของเส้นทางด้วยการใช้วัสดุปูพื้นทางเท้าแบบเดียวกันหรือใช้พืชพรรณที่ปลูกเหมือนกันตลอดแนว
6. การจัดพาหนะให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ และภูมิอากาศ
7. การปรับปรุงพื้นที่จุดเริ่มต้นและจุดสุดท้ายให้มีการเข้าถึงง่ายและมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น มีการให้ข้อมูล ที่จอดรถ ห้องน้ำ ที่พักคอย
8. มีความต่อเนื่องกับเส้นทางท่องเที่ยวภายนอกเมือง
9. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก หรือเป็นจุดพักคอยอาจจะมีห้องน้ำบริการ โทรศัพท์ ไฟฟ้า ดังขยจะเป็นต้น
10. บริการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและตัวเมือง บอกเส้นทาง จุดที่น่าสนใจ ซึ่งทำเป็นเอกสารหรือแผ่นพับ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถช่วยเหลือตัวเองได้
11. ลักษณะทางกายภาพของสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก ควรสะท้อนเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของเมือง
12. การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว ถนนหนทางและส่วนบริการต่างๆ ให้มีความสะอาดปลอดภัย เรียบร้อยและใช้งานได้อยู่เสมอ

2.4 แนวคิดด้านการออกแบบภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว

ในการจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมือง ในการออกแบบภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาที่สำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่¹¹

1. ย่านและที่รวมกิจกรรม ได้แก่ ย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีขอบเขตที่แสดงพื้นที่ที่ชัดเจน แสดงรูปแบบที่แตกต่างในแต่ละพื้นที่ เช่น รูปแบบอาคาร มีแม่น้ำภูเขาเป็นต้น ส่วนที่รวมกิจกรรมหมายถึง พื้นที่ที่มีผู้คนมารวมกันมาก มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นช่วงเวลาเฉพาะ มีแนวทางในการออกแบบที่ควรคำนึง คือ การควบคุมรูปแบบทางสภาพแวดล้อมของย่าน การส่งเสริมเอกลักษณ์ทางกายภาพของย่าน รูปแบบองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ให้

¹¹ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว. (กรุงเทพฯ: กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2531), หน้า 4 -1 -13 -12.

กลมกลืนและต่อเนื่องกัน สามารถแสดงขอบเขตของพื้นที่ได้ด้วยรูปแบบทางกายภาพ และควรพัฒนาการสัญจร การสร้างกิจกรรมให้เหมาะสมกับย่านนั้น

2. ที่ว่างโล่ง ได้แก่ พื้นที่สวนสาธารณะและลานกิจกรรม มีแนวทางการพัฒนาโดยการใช้พื้นที่ให้สอดคล้องกับกิจกรรม การสัญจรในเมือง ความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ และแยกสัดส่วนของกิจกรรมที่เหมาะสม

3. เส้นทางสัญจรและที่จอดรถ มีแนวทางการพัฒนาในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การใช้พาหนะในการใช้เส้นทางที่เหมาะสม และการพัฒนาที่จอดรถที่มีความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยวในจุดที่สำคัญ และปรับปรุงรูปแบบที่แสดงเอกลักษณ์ของเมือง

4. ทิวทัศน์และที่หมายตา เป็นที่ที่มีความสวยงาม เป็นจุดที่โดดเด่นมีความเฉพาะพิเศษ มีข้อควรคำนึงคือการกำหนดเส้นทางที่นักท่องเที่ยวจะไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และการเสริมคุณค่าของทิวทัศน์และการกำหนดมุมมอง

5. อาคารและสิ่งก่อสร้างประกอบบริเวณ มีแนวทางการพิจารณารูปแบบสถาปัตยกรรมของท้องถิ่นและการใช้งานที่เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว

6. พืชพรรณ พิจารณาตำแหน่งของพืชพรรณ การใช้สอย การจัดวางและสอดคล้องกับภูมิอากาศและภูมิประเทศ

2.5 กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากฎการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในเมืองที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และมีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา โดยมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจ ดังนี้

2.5.1 เมืองหลวงพระบาง

การศึกษาแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองหลวงพระบาง มีลักษณะพื้นที่และสภาพทางภูมิศาสตร์คล้ายคลึงกับเมืองอุบลราชธานี โดยเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เมืองหลวงพระบางมีภูเขาอยู่กลางเมืองเป็น ที่หมายตา (Landmark) ที่สำคัญของเมือง เป็นที่ตั้งของพระธาตุพูสีเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สำคัญของเมือง มีทิวทัศน์แม่น้ำโขงทางทิศเหนือของเมือง ปัจจุบันท่าน้ำยังคงรักษาความงดงามดั้งเดิมและรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

เมืองหลวงพระบางประกาศเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในปี 1995 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาทางการลาวจึงเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นเมืองท่องเที่ยว มีการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อให้การท่องเที่ยวสร้างรายได้ พร้อมในการเปิดปีการท่องเที่ยวของแขวงหลวงพระบาง ปี พ.ศ. 2541 ดังนั้น

จึงได้ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เข้าไปพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้แก่แขวงหลวงพระบาง โดยจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยว จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐาน และมาตรการที่จำเป็น จากการศึกษาของ ททท. เสนอแนวทางการจัดโครงการขยายการท่องเที่ยวตามลักษณะกลุ่มที่ตั้ง และความต้องการของตลาดที่แตกต่างกัน ส่วนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมภายในเขตอนุรักษ์และเขตการท่องเที่ยวนั้น มีการควบคุมรูปแบบ สถาปัตยกรรม ให้มีลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบลาว ส่วนอาคารที่ทฤษฎีธรรมก็มีหน่วยงานจาก UNESCO และหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ต่างเข้ามาช่วยจัดตั้งองค์กรและฝึกฝีมือช่างในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของเมืองให้ยังคงรูปแบบดั้งเดิม ส่วนอาคารที่จะสร้างขึ้นใหม่และอาคารที่จะปรับปรุงใหม่จะควบคุมให้กลมกลืนกับอาคารเดิม

สภาพภูมิทัศน์เมืองในปัจจุบันได้รักษารูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองได้ดี ได้แก่ รูปแบบอาคารบ้านเรือน โรงแรม ถนน ทางเท้า เสาโคมไฟและป้ายต่างๆ ได้ควบคุมให้เข้ากับเมืองที่เป็นมรดกโลกไม่สูญเสียคุณค่าเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากเกินไป ดังภาพที่ 2.1-2.6

ภาพที่ 2.1-2.3 สภาพภูมิทัศน์ถนนในเมืองหลวงพระบาง

ภาพที่ 2.4-2.6 สภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง

จากภาพที่ 2.1-2.6 แสดงให้เห็นว่าเมืองหลวงพระบางส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า มีพื้นผิวทางเท้ารูปแบบเดียวกันตลอดสาย ควบคุมรูปแบบโคมไฟ ป้ายโฆษณา ป้ายร้านค้าและและที่พัก เพื่ออำนวยความสะดวกให้จดจำทางได้ง่าย และสร้างบรรยากาศที่ดี ด้วยความร่วมมือของประชาชนในเมือง ในการให้ความร่วมมือในการปลูกไม้พุ่ม ไม้เลื้อย และไม้กระถางที่เป็นพืชพรรณพื้นถิ่นที่ร่มรื่นในแต่ละบ้าน เป็นการช่วยตกแต่งภูมิ

ทัศนเมืองได้ง่าย รวมทั้งการจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวภายในเขตเมืองชั้นในเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีสำนักงานขององค์การ UNESCO เป็นหน่วยงานควบคุมและดูแลการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ยังคงลักษณะที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง

2.5.2 เมืองน่าน

เมืองน่านเป็นกรณีศึกษาที่มีแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองที่น่าสนใจ เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนสถาน ซึ่งมีแผนการพัฒนากการปรับปรุงภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน การศึกษาของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์เมืองเก่าน่านในปีพ.ศ.2548 ผลการศึกษาได้เสนอแนวคิดในการวางแผนด้านกายภาพ โดยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติโดยให้สัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี วิวัฒนาการของเมืองและชุมชน เพื่อเป็นเอกลักษณ์ทางด้านศิลปสถาปัตยกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเมืองเก่าน่าน ทำให้เมืองน่านอยู่ ปัจจุบันเมืองน่านได้ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองทางกายภาพ เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ช่วงกลางเมือง และปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่เขตราชการย่านใจกลางเมืองให้เชื่อมต่อกับโบราณสถาน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้รองรับการท่องเที่ยวเช่น จัดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จัดทำป้ายและทางเท้า และจัดรถนำเที่ยวในย่านเมืองเก่า เป็นต้น

การกำหนดมาตรการทางด้านผังเมือง เช่น การประกาศและกำหนดเขตพื้นที่เมืองเก่าน่าน กำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูโบราณสถาน ส่วนทางด้านผังเมืองในแผนดำเนินการจะประกาศเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย (เขตสีน้ำตาล)ในพื้นที่ใจเมืองในเขตกำแพงเมือง และเวียงพระธาตุแช่แห้ง รวมทั้งการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในพื้นที่เขตราชการ และมีแนวคิดการควบคุมสภาพแวดล้อมสองฝั่งถนนย่านเมืองเก่าน่าน ทั้งรูปแบบรูปทรงอาคาร สิ่งก่อสร้าง ระยะเวลาและความสูงอาคาร และอุปกรณ์ประกอบถนน เป็นต้น

สภาพปัจจุบันเมืองน่านมีการปรับปรุงทางด้านภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความสำคัญของโบราณสถานและมีวัดอยู่ในเขตเมือง ทำให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวภายในเมืองมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการสัญจร มีรถนำเที่ยวบริการท่องเที่ยวโดยการเดินเท้าได้ และมีที่พักภายในเมืองมากและอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว เมืองน่านจึงเป็นกรณีศึกษา

ที่สามารถนำแนวคิดและแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางด้านกายภาพและแผนการจัดการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับเมืองอื่นๆภายในประเทศได้

ภาพที่ 2.7 ผังแม่บทเมืองแก่นาน ที่มา:สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548

ภาพที่ 2.8 ภูมิทัศน์เมืองนาน
ที่มา: โยษิตา คำวงสา, 2554

ภาพที่ 2.9 - 2.11 ภูมิทัศน์เมืองนาน ที่มา: โยษิตา คำวงสา, 2554

2.6 สรุป

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการจัดเส้นทางท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ว่า มีองค์ประกอบในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว คือ การจัดรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวที่สนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม มีการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก มีความปลอดภัย รวดเร็ว มีเส้นทางที่หลากหลาย เป็นเส้นทางที่มีความน่าสนใจ โดยอาศัยการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่ช่วยให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เป็นเส้นทางที่ทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้เส้นทางท่องเที่ยวได้ง่าย มีรูปแบบที่เป็นเอกภาพ และสะท้อนต่อเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะสามารถนำไปประยุกต์กับข้อมูลจากการสำรวจทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการศึกษารูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวในบทต่อไป

บทที่ 3

ข้อมูลทั่วไปพื้นที่ศึกษาและการศึกษาวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด

ในบทนี้เป็นการศึกษาข้อมูลทางด้านผังเมือง ข้อมูลการท่องเที่ยว ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่และวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด ข้อมูลการสำรวจพื้นที่วัด จากการสังเกตการใช้งานพื้นที่และการสัมภาษณ์ประชากรที่เกี่ยวข้อง การจัดกลุ่มวัดในแต่ละประเภท และสรุปบทบาทของวัดที่มีต่อเมืองและชุมชน และการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของวัดต่อเมืองและชุมชน

3.1 การศึกษาข้อมูลทั่วไปเมืองอุบลราชธานี

3.1.1 ข้อมูลทั่วไป

พื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร มีขอบเขตจากทิศเหนือจรดถนนสรรพสิทธิประสงค์ ทิศใต้จรดแม่น้ำมูล ทิศตะวันออกจรดถนนบูรพานอก ทิศตะวันตกจรดถนนจงกลนิรารณ์ พื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศค่อนข้างราบ ตั้งอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำมูล โดยมีแม่น้ำมูลไหลผ่านทางทิศใต้ อีกฝั่งเป็นเขตอำเภวารินชำราบ บริเวณตอนกลางมีพื้นที่ลุ่มคล้ายแอ่งกระทะ มีสถานที่สำคัญได้แก่ หุ่นศรีเมือง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และวัดมณีวนาราม ส่วนทิศใต้มีสะพานเสรีประชาธิปไตย และสะพาน 100 ปีสมเด็จพระศรีนครินทร์ ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมตัวเมืองกับอำเภวารินชำราบ มีถนนอุปราชาเป็นถนนสายหลักผ่านบริเวณหุ่นศรีเมืองและวัดศรีอุบลรัตนาราม มีเขตพาณิชย์กรรมอยู่ก่อนไปทางทิศใต้ติดกับแม่น้ำมูล และบริเวณทิศเหนือตามถนนสรรพสิทธิประสงค์ ภายในพื้นที่มีสำนักงานราชการหลายแห่ง เช่น สำนักงานเทศบาลนครอุบลราชธานี ศาลแขวงอุบลราชธานี สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข เป็นต้น มีวัด 12 แห่ง ศาลเจ้า 1 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง

3.1.2 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาการของเมืองอุบลราชธานี

พื้นที่ “เมืองอุบล” นั้น มีความอุดมสมบูรณ์และมีอารยธรรมเก่าแก่มาก่อน จากตำนานพื้นเมืองอุบลกล่าวไว้ว่า ผู้สร้างเมืองคือ “พระวอ พระตา” ซึ่งเป็นเสนาบดีเก่าที่แยกตัวออกมาจากเมืองเวียงจันทน์สมัยพระเจ้าสิริบุญสาร เมื่อเกิดความขัดแย้งจึงยกไพร่พลออกมาโดยเริ่มตั้งชุมชนที่หนองบัวลุ่มภู ก่อนที่จะย้ายมาขออาศัยที่นครจำปาศักดิ์ ที่บ้านดู่ บ้านแก แต่เมืองเวียงจันทน์

ยังไม่ละความพยายามยกทัพมาปราบ เหตุการณ์นั้นทำให้พระวอเสียชีวิต ต่อมาพระตามีเรื่องบาดหมางกับเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) จึงยกไพร่พลมาที่บ้านดอนมดแดง เมื่อสู้รบกับเมืองเวียงจันทน์ไม่สำเร็จ พระตาก็มีหนังสือถึงพระเจ้ากรุงธนบุรี เพื่อขอความช่วยเหลือป้องกันการรุกรานจากเมืองเวียงจันทน์และอาศัยเป็นเมืองขึ้นกับกรุงรัตนโกสินทร์ และได้มีการพัฒนาเมืองมาตามลำดับ

ยุคการสถาปนาเมืองอุบลราชธานี เริ่มมีหลักฐานการสร้างบ้านแปงเมืองตรงกับสมัยต้นรัตนโกสินทร์¹ เมื่อพระปฐมวราชสุริยวงศ์ (คำผง) ได้ย้ายไปยังห้วยแจะระแม หรือบ้านท่าบ่อ และมีความดีความชอบในการช่วยปราบกบฏอ้ายเชียงแก้ว เมื่อปี พ.ศ. 2334 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) จึงยกฐานะบ้านห้วยแจะระแมเป็นเมืองอุบลราชธานีว่าไรประเทศราช ต่อมาเจ้าคำผงเห็นว่าบริเวณห้วยแจะระแม มีพื้นที่คับแคบไม่เหมาะสมในการขยายเป็นเมืองขนาดใหญ่จึงย้ายมาตั้งถิ่นฐานบริเวณดงคู่มึง ซึ่งเป็นที่ตั้งในปัจจุบันและถือว่าเป็นการสร้าง “เมืองอุบล” อย่างเป็นทางการ และมีรูปแบบการปกครองแบบอาญาสี่ หรืออาญาสี่² ซึ่งเป็นแบบแผนในยุคต้นรัตนโกสินทร์

ในปี พ.ศ. 2353 ชุมชนยังรวมกันบริเวณรอบๆ คู่มึงโฮง (บ้านเรือนของเจ้าเมือง เจ้านายชนชั้นสูง และข้าราชการตำแหน่งสำคัญ³) เวลาต่อมามีการปฏิรูปการปกครองแบบเทศาภิบาลคือตั้งเมืองอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางของมณฑลลาวท้าวและต่อมาเป็นมณฑลอีสาน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้ส่งข้าหลวงคือพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ลงมาปกครองเมืองอุบล ทรงพัฒนาเมืองสร้างระบบสาธารณูปการ โดยสร้างสถานีตำรวจ สร้างถนนทางเดินทางเกวียน และสร้างทุ่งศรีเมืองเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะ ในปี พ.ศ.2473 มีการก่อสร้างรถไฟสายกรุงเทพ-อุบลราชธานี ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น มีกลุ่มคนจากต่างถิ่นภาคกลางและภาคอีสานอพยพย้ายถิ่นมาทำมาค้าขาย ใช้แรงงานและอยู่อาศัยมากขึ้น นอกจากชาวไทยแล้วยังมีชาวจีน ชาวญวน ชาวแขกเข้ามาตั้งรกราก ทำให้เศรษฐกิจเจริญขึ้น

¹ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานี. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ :กระทรวงศึกษาธิการ), 2544, หน้า41.

² คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานี. , 2544, หน้า 48-49.

³ ธีระ ฤๅศิริวรรณ,2545 “การขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีระหว่างปี พ.ศ. 2478-2542”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,2545), หน้า 22.

จนเกิดเป็นย่านค้าขายขนาดใหญ่คือบริเวณตลาดท่าจวนหรือตลาดใหญ่ในปัจจุบัน เมื่อเมืองพัฒนาขึ้นชุมชนได้มีการขยายตัวตามสถานที่ราชการและถนนสายสำคัญอื่นที่สร้างขึ้นใหม่ ต่อมาในยุคสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. 2484 - 2488) และสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2506 - 2518) ตัวเมืองอุบลราชธานีถูกใช้เป็นฐานทัพ มีการเปลี่ยนแปลงและขยายชุมชนออกไปตามแนวถนนชยางกูร⁴ จนกระทั่งมีการถอนทหารออกไปชุมชนก็ได้ขยายไปตามเส้นทางทิศเหนือตามเส้นทางของถนนชยางกูร แทนการรวมตัวบริเวณคุ้มโฮง ซึ่งอยู่บริเวณตลาดท่าจวนและพื้นที่ถนนพรหมราชและพรหมเทพ

ในปี พ.ศ.2503 เกิดไฟไหม้ใหญ่ในเมืองอุบลราชธานี ตั้งแต่บริเวณตลาดใหญ่ลามมาถึงบริเวณวัดหลวง สร้างความเสียหายเป็นอย่างมาก เจ้าอาวาสจึงให้ทำการรื้อถอนและสร้างอุโบสถหลังใหม่ รวมถึงสร้างอาคารตึกแถวคอนกรีต 2 ชั้นขึ้นแทนเรือนแถวไม้ด้านหน้าวัดที่ถูกไฟไหม้

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพเมืองไปอย่างมาก มีการสร้างถนนคอนกรีตและอาคารบ้านเรือนขึ้นอย่างหนาแน่น ในปี พ.ศ. 2545 มีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณทุ่งศรีเมือง ดำเนินการโดยเทศบาลนครอุบลราชธานี ปรับภูมิทัศน์และปิดถนนศรีณรงค์ ส่วนลานศาลหลักเมืองกับสวนสาธารณะให้รวมเป็นพื้นที่เดียวกัน และสร้างสวนสาธารณะเพิ่มอีก 2 แห่ง คือสวนสาธารณะหนองบัวและสวนสาธารณะเทศบาลบูรพา ตามแนวแม่น้ำมูลมีการปรับปรุงบ้านเรือนโดยสร้างขึ้นมาใหม่เนื่องจากเกิดปัญหาน้ำท่วม ซึ่งเป็นโครงการจากการสนับสนุนของโรงงานยาสูบกระทรวงการคลังและสำนักงานโยธาธิการจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนพื้นที่ริมแม่น้ำมูลเทศบาลได้สร้างถนนเลียบบแม่น้ำมูลที่เป็นเขื่อนคอนกรีตระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตรจากเชิงสะพานเสรีประชาธิปไตยถึงทางลงเกาะหาดวัดใต้เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมและป้องกันตลิ่งพัง

3.2 ข้อมูลทางด้านผังเมือง

การศึกษาข้อมูลทางผังเมืองเป็นการศึกษาองค์ประกอบสำคัญที่เป็นปัจจัยในการพิจารณาจัดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา โดยนำข้อมูลในปัจจุบันของผังเมืองรวม อุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2547 โดยมีข้อมูลที่ศึกษาดังต่อไปนี้

⁴ พัททราวดี สาลี, "การเปลี่ยนแปลงบทบาทถนนชยางกูรระหว่าง พ.ศ.2518-2524", (รายงานการศึกษาดัชนี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี , 2551)

3.2.1 องค์ประกอบด้านกายภาพ

1. ผังเมืองรวมอุบลราชธานี-วารินชำราบ

ผังเมืองรวมอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2547 มีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง คือ “การพัฒนาชุมชนเมืองให้เป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง และการศึกษาของจังหวัดอุบลราชธานี การส่งเสริมและพัฒนาที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมให้สอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชน และระบบเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พัฒนาการบริการทางสังคม การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้เพียงพอและได้มาตรฐาน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”⁵ ปัจจุบันผังเมืองรวมฉบับนี้อยู่ในระยะการขยายเวลาการใช้ครั้งที่ 2 และอยู่ในขั้นศึกษาเพื่อปรับปรุงผังเมืองใหม่

เขตเทศบาลนครอุบลราชธานีมีพื้นที่ 29.04 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง และที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย มีพื้นที่แบบที่อยู่อาศัยบริเวณตอนกลาง เป็นพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมรอบนอกเมืองและตามแนวแม่น้ำมูล มีการใช้ที่ดินแบบพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากตามแนวถนนขยางกูร ถนนแจ้งสนิท ถนนอุปราชา และถนนสรรพสิทธิ ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่บริเวณริมแม่น้ำมูลทางทิศใต้ของเขตเทศบาล และสวนสาธารณะซึ่งมี 3 แห่งได้แก่ สวนสาธารณะทุ่งศรีเมืองอยู่ในเขตเมืองเก่า สวนสาธารณะห้วยม่วง และสวนสาธารณะหนองบัวอยู่ทิศเหนือของเขตเทศบาล (ดูแผนผังที่ 3.1)

2. การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษา (Land use)

การใช้ที่ดินโดยรอบวัดที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในเขตที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยและประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ได้แก่ วัดทุ่งศรีเมือง วัดมณีวนาราม วัดมหาวนาราม วัดสุปฏิหารามวรวิหาร วัดบูรพาราม และวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตั้ง ส่วนพื้นที่โดยรอบวัดหลวง และวัดกลาง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก แต่ส่วนทิศใต้ของวัดทั้งสองบริเวณริมแม่น้ำมูลที่มีพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ส่วนวัดศรีอุบลรัตนารามพื้นที่โดยรอบมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการและเป็นพื้นที่ตอนกลางของพื้นที่ศึกษา มีสำนักงานราชการ

⁵ กฎกระทรวง ให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี - วารินชำราบ พ.ศ. 2547

หลายแห่ง เช่น สำนักงานเทศบาลนครอุบลราชธานี สำนักงานไปรษณีย์ สำนักงานนี้ดับเพลิง ที่ว่าการอำเภอเมือง เป็นต้น

พื้นที่โดยรอบวัดส่วนใหญ่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่พักอาศัยหนาแน่นน้อย และหนาแน่นปานกลาง ให้มีการใช้ที่ดินสำหรับสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการได้ แต่สำหรับกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มได้อีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ⁶ ส่วนที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากที่อยู่โดยรอบวัดหลวงและวัดกลางสามารถใช้เพื่อการอยู่อาศัย สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการได้ แต่เพื่อกิจการอื่นได้ไม่เกินร้อยละ 5 ของแต่ละบริเวณ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวหรือการพัฒนาให้เป็นพื้นที่สาธารณะ จึงสามารถใช้พื้นที่อย่างเต็มที่และเหมาะสมกับการใช้งาน ในพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (สีเขียวอ่อน) ซึ่งอยู่บริเวณทุ่งศรีเมือง หน้าตลาดสดเทศบาล 3 ริมแม่น้ำมูล และทิศใต้ของวัดบูรพาราม จากการศึกษาแผนการปรับปรุงผังเมืองรวมจึงมีแนวโน้มที่พื้นที่สถาบันราชการบริเวณรอบทุ่งศรีเมืองและพื้นที่ริมแม่น้ำมูล สามารถปรับปรุงบางส่วนให้เป็นพื้นที่สาธารณะและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ ส่วนที่ดินของประเภทศาสนาให้ใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา การศึกษา สถาบันราชการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถใช้งานพื้นที่ภายในวัดเพื่อการท่องเที่ยวที่มีประโยชน์สำหรับสาธารณะและชุมชนได้ (ดูแผนผังที่ 3.2)

3.2.2 องค์ประกอบด้านสังคมและประชากร

ประชากรในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีจากข้อมูลฝ่ายทะเบียนราษฎรและบัตรประชาชน สำนักงานเทศบาลนครอุบลราชธานีเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 84,509 คน ประชากรหญิง 44,927 คน มีประชากรชาย 39,582 คน คิดเป็นความหนาแน่นของประชากร 2,910 คน ต่อตารางกิโลเมตร ประชาชนส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทย-ลาว (ไทยอีสาน) นอกจากนี้มีเชื้อสายไทย-จีน หรือเวียดนาม มีวัด 25 แห่ง มีโบสถ์คริสต์ 2 แห่ง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 98.5 มีชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์ ได้แก่ ชุมชนวัดโรมันและชุมชนวัดสุปฏิภูมิ ซึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสาย ไทย-ญวน มีบรรพบุรุษที่เป็นชาวเวียดนามและชาวญวนบางส่วนย้ายออกไปพื้นที่นอกเมือง ส่วนชุมชนชาวจีนอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดกลางและวัดหลวง ซึ่งย้ายมาจากหลายพื้นที่ ทั้งจากภาคกลางและจากกรุงเทพมหานครโดยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งยัง

⁶ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 8 และข้อ 9

รักษาวัฒนธรรมแบบชาวจีนไว้โดยมีการประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่ศาลเจ้าควบคู่กัน คนที่นับถือศาสนาอิสลามมีร้อยละ 1.40 อาศัยอยู่ในชุมชนบูรพารามบางส่วน และที่นับถือศาสนาอื่นๆ อีกร้อยละ 0.10

3.2.3 แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

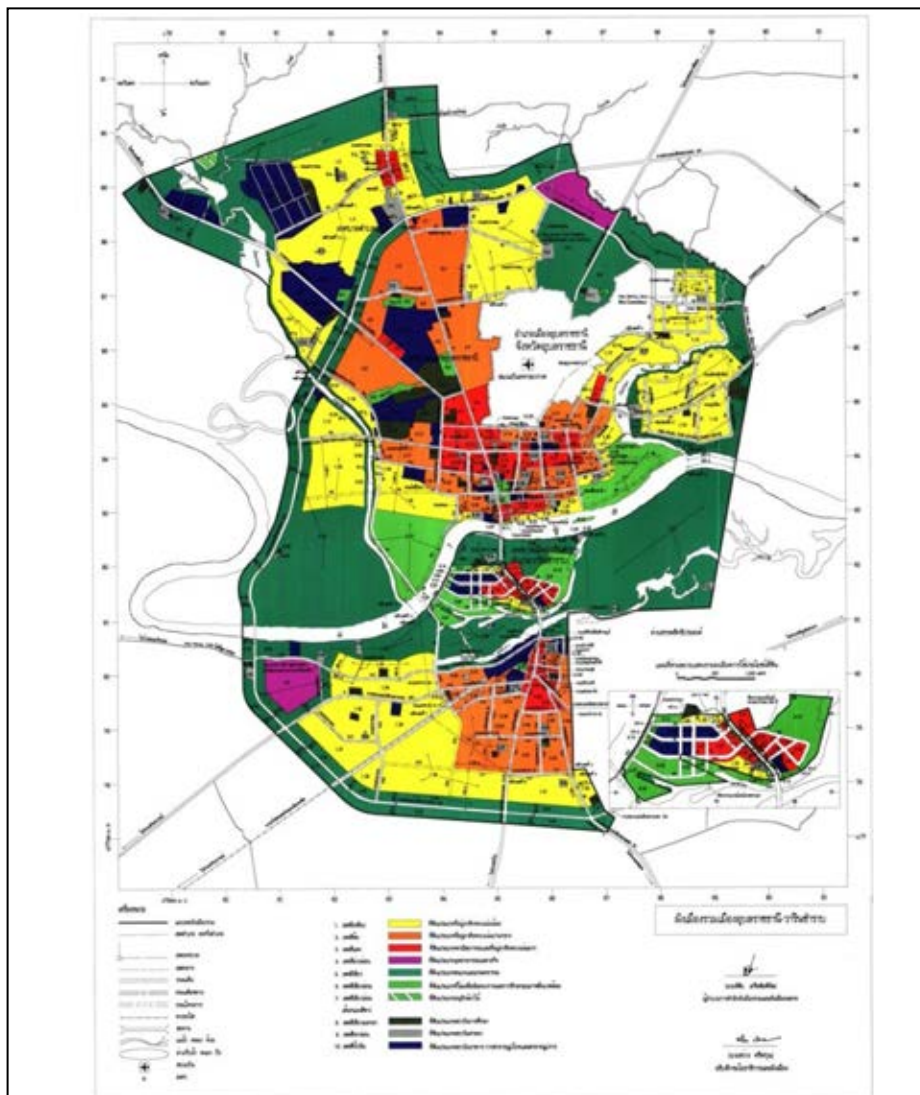
ปัจจุบันกำลังดำเนินการปรับปรุงผังเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ โดยมีโครงการจัดตั้งศูนย์ราชการแห่งใหม่ทำให้มีการขยายพื้นที่ประเภทสถาบันราชการตามถนนแจ้งสนิทและถนนคลังอาวุธ และพื้นที่ใกล้เคียงศูนย์ราชการ พัฒนาให้เป็นที่ดินประเภทประเภทชนบทและเกษตรกรรม ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะย้ายสำนักงานราชการต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในเขตเมืองเก่าไปศูนย์ราชการแห่งใหม่ ส่วนที่ดินเดิมสามารถปรับปรุงให้เป็นพื้นที่เพื่อสาธารณะได้ เช่นโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เมืองอุบลราชธานีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ศาลากลางหลังเก่ามีโครงการที่จะทำเป็นลานสาธารณะ และพื้นที่นันทนาการสำหรับชุมชน และรอบทุ่งศรีเมืองสามารถปรับปรุงพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวต่างถิ่นมาเที่ยวเพิ่มขึ้น เป็นการเสริมการค้าขายของชุมชนได้

พื้นที่เศรษฐกิจของเมืองปัจจุบันได้พัฒนาตามถนนชยางกูร⁷ ทำให้พื้นที่เขตพาณิชยกรรมเดิม บริเวณถนนพรหมราชและถนนพรหมเทพในเขตเมืองเก่ามีการค้าขายที่ซบเซาลง และบริเวณถนนหลวงที่เป็นเขตพาณิชยกรรมเดิมมีอาคารที่ร้างไม่ใช้เพื่อการอยู่อาศัยและการค้า ดังนั้นจึงมีแนวโน้มในการพัฒนาพื้นที่ซึ่งมีอาคารที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้นและอาคารเก่าควรปรับปรุงให้มีการใช้งานที่เหมาะสม ส่วนพื้นที่การใช้ประโยชน์ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง บนถนนพิชิตรังสรรค์มีการสร้างร้านอาหารเพิ่มขึ้นจำนวนมาก การใช้ที่ดินแบบผสมผสานทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจแก่ชุมชน

นโยบายของเทศบาลนครอุบลราชธานีในการพัฒนาถนนวงแหวนสีเขียวรอบนอก ตามแนวแม่น้ำมูลและแม่น้ำมูลน้อยเชื่อมถนนเลียบบแม่น้ำมูลเดิม เพื่อลดปัญหาจราจรจะทำให้มีเส้นทางใหม่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของเมือง ทำให้มีแนวโน้มที่จะพัฒนาพื้นที่ตามแนวริมแม่น้ำมูล ซึ่งปัจจุบันกำหนดพื้นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาสิ่งแวดล้อมบริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล 3 ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และไม่ต่อเนื่อง

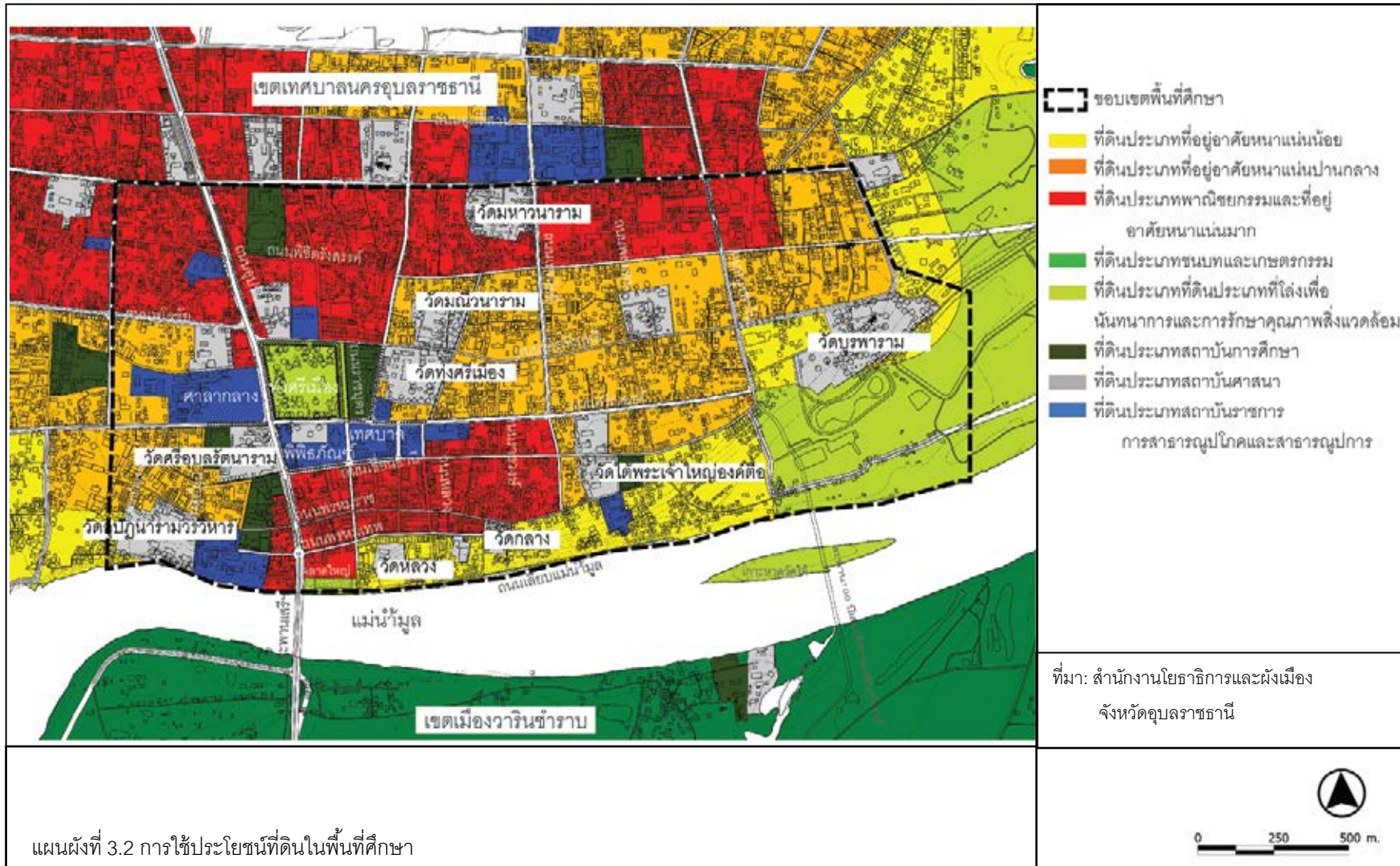
⁷ วีระ อัครวีรธรณ, “การขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีระหว่างปีพ.ศ. 2478-2542,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ,2545), หน้า 143.

กับพื้นที่อื่นๆ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาให้ต่อเนื่องกับพื้นที่ริมแม่น้ำมูลหน้าวัดหลวงถึงทางลงเกาะหาดวัดใต้ ซึ่งปัจจุบันมีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ส่วนพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำมูลทางทิศใต้ของวัดบูรพารามที่มีเขตพื้นที่กว้างขวางมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาสิ่งแวดล้อมจึงสามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาได้ต่อไป

แผนผังที่ 3.1 ผังเมืองรวมอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2547

ที่มา:สำนักงานโยธาธิการจังหวัดอุบลราชธานี

แผนผังที่ 3.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา

3.3 ข้อมูลการท่องเที่ยว

สถิติการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2552-2553 จากข้อมูลของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี (เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554) เปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2553 ลดลงเล็กน้อยจาก พ.ศ. 2552 มีจำนวนนักท่องเที่ยวรวมทั้งจังหวัดมากที่สุดในช่วงต้นปี (เดือนมกราคม-มีนาคม) นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีในช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ เข้าพรรษา และมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุดในเทศกาลเข้าพรรษา (จัดในเดือนกรกฎาคมของทุกปี) เนื่องจากเป็นเทศกาลท่องเที่ยวของจังหวัด⁸ และมีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงในช่วงฤดูฝน (ดูตารางที่ 3.1)

รายการข้อ	2552 (คน)	2553 (คน)	อัตราการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้น + ลดลง - (%)
เดือนมกราคม – มีนาคม	312,455	326,576	4.52
เดือนเมษายน – มิถุนายน	239,396	215,801	- 9.86
เดือนกรกฎาคม – กันยายน	238,447	252,857	6.04

ตารางที่ 3.1 จำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีราย 3 เดือน พ.ศ.2552-2553

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี (เดือนพฤษภาคม 2554)

3.3.1 จำนวนนักท่องเที่ยว

ข้อมูลการท่องเที่ยวจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2551 มีนักท่องเที่ยวรวม 1,025,308 คน ลดลงจาก พ.ศ.2549 เนื่องจากมีปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาความรุนแรงของบ้านเมือง มีนักท่องเที่ยวคนไทย 997,092 คน นักท่องเที่ยวต่างชาติ 28,216 คน ในพ.ศ. 2553 ช่วงเดือนมกราคม – มีนาคมเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดจำนวน 326,576 คน น้อยที่สุดคือเดือนเมษายน – มิถุนายน จำนวน 215,801 คน และจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงเดือน

⁸ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2551, (ม.ป.ท.:ม.ป.ป.), หน้า 253.

กรกฎาคม - กันยายนจำนวน 252,857 คน⁹ ซึ่งเป็นช่วงจัดงานเทศกาลเข้าพรรษาในเดือนกรกฎาคมของทุกปีทำให้เกิดการกระตุ้นการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (ดูตารางที่ 3.2)

ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว	ปี พ.ศ.		
	2549	2550	2551
จำนวนนักท่องเที่ยวรวม (คน)	1,367,311	1,507,946	1,025,308
จำนวนนักท่องเที่ยวไทย (คน)	1,307,724	1,442,498	997,092
จำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศ (คน)	59,587	65,448	28,216
ระยะวันพักเฉลี่ย (วัน)	3.10	3.13	3.37
ค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยวต่อหัวต่อวัน (บาทต่อวัน)	887.33	920.71	1,268.44
รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยรวม (ล้านบาท)	3,144.37	3,504.17	3,490.26
จำนวนห้องพักรับนักท่องเที่ยว (ห้อง)	2,289	2,289	2,289
อัตราการเข้าพักเฉลี่ยทั้งปี (ร้อยละ)	38.51	43.25	50.85

ตารางที่ 3.2 สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2549-2551

ที่มา: ปี 2549-2550 กองวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ปี 2551 กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

3.3.2 ประเภทนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดอุบลราชธานีเป็นชาวไทยร้อยละ 91 ชาวต่างชาติร้อยละ 9 นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มาจากภาคอีสานและกรุงเทพฯ ชาวต่างชาติส่วนใหญ่มาจากประเทศในทวีปเอเชียและยุโรป¹⁰ และสามารถแบ่งประเภทนักท่องเที่ยวตามรูปแบบตามการเดินทางการท่องเที่ยวในเมืองอุบลราชธานี แบ่งได้ 2 ประเภท คือ นักท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ และนักท่องเที่ยวแบบอิสระ

จำนวนนักท่องเที่ยวคนไทย ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 45 ปี กลุ่มอายุ 45-57 ปี มีร้อยละ 16.72 กลุ่มอายุ 55-64 ปี มีร้อยละ 1.86 ส่วนใหญ่มีอาชีพทำธุรกิจส่วนตัว (19%) ข้าราชการและ

⁹ กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครอุบลราชธานี, แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2555 ถึง 2557), (ม.ป.ท.:ม.ป.ป.), หน้า 20.

¹⁰ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2551, หน้า 254-255.

วิสาหกิจ (18%) และเกษตรกร (17%)¹¹ นักท่องเที่ยวต่างชาติดังกล่าว กลุ่มอายุ 25-44 ปี มีร้อยละ 64 กลุ่มอายุ 45-54 ปี มีร้อยละ 17.81 กลุ่มอายุ 55-64 ปี มีร้อยละ 7.53 ส่วนใหญ่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว (26%) เกษตรกร (16%) และข้าราชการ (15%) และร้อยละ 60 เป็นกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 เหรียญสหรัฐฯ ต่อปี¹²

3.3.3 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดที่ชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมไปเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ วัดแหล่งช้อปปิ้ง และแหล่งบันเทิงนันทนาการ ตามลำดับ¹³ โดยรวมมีระยะเวลาท่องเที่ยวในจังหวัดเฉลี่ย 3.37 วัน นักท่องเที่ยวคนไทยและชาวต่างชาตินิยมมาเที่ยวแบบค้างคืน และส่วนใหญ่เดินทาง 1-3 คน และเที่ยวเป็นเส้นทางต่อเนื่อง 2-3 จังหวัด เช่น จังหวัดในพื้นที่อีสานใต้ ได้แก่ จังหวัดศรีสะเกษ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ส่วนเส้นทางต่อเนื่องกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เส้นทางอุบลราชธานี-ปากเซ แขวงจำปาสัก เป็นต้น

นักท่องเที่ยวแบบกลุ่มที่มากับบริษัทนำเที่ยว ส่วนใหญ่มีระยะเวลาเที่ยวภายในเมือง 1 คืน 1 วัน เป็นการจัดการท่องเที่ยวเพื่อมาชมงานแห่เทียนพรรษาและพักในตัวเมือง 1 คืน ก่อนวันเริ่มงานแล้วเดินทางกลับหลังจากชมงาน หรือไปเที่ยวที่พื้นที่อื่นนอกเมืองจึงทำให้มีเวลาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวในเมืองน้อย

3.3.4 รูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว

การศึกษาในรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ รูปแบบการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ศึกษา และรูปแบบการเดินทางในพื้นที่ศึกษา มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ศึกษา

รถยนต์ มีเส้นทางที่เข้าถึงเมืองอุบลราชธานีในหลายเส้นทาง ได้แก่ เส้นทางจากจังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ และจากจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งเป็นเส้นทางหลวงที่มีความสะดวก จุดเริ่มต้นเส้นทางกรุงเทพฯ-อุบลราชธานีมีระยะทาง 630 กิโลเมตร ซึ่งการเข้าถึงพื้นที่ศึกษาต้องใช้

¹¹ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2551, (ม.ป.ท.:ม.ป.ป.), หน้า 254

¹² สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2551, หน้า 255.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 259

เส้นทางที่ผ่านเขตเมืองวารินชำราบก่อนและผ่านสะพานข้ามแม่น้ำมูลทางทิศใต้ของพื้นที่ศึกษาเข้าสู่พื้นที่ตามถนนอุปราชา

รถทัวร์ มีการเข้าถึงพื้นที่ได้โดยรถทัวร์ โดยมีการจัดนำเที่ยวแบบหมู่คณะ เพื่อเที่ยววัดและศาสนสถานในเขตเทศบาล มีจำนวนมากในงานเทศกาลต่างๆและวันสำคัญทางศาสนา มีการจัดนำเที่ยวชุมชนแกะสลักเทียนพรรษาและตามโครงการกราบพระ 9 วัด

รถโดยสารสาธารณะ เมืองอุบลราชธานีมีรถโดยสารหรือ รถสองแถว รับส่งผู้โดยสารในตัวเมืองโดยเอกชน จำนวน 14 สาย 13 เส้นทาง มีสายเดินรถผ่านตัวเมืองและรอบนอกเมือง ได้แก่ สถานีรถไฟที่อำเภอวารินชำราบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ค่ายสรรพสิทธิประสงค์ เป็นต้น เป็นรูปแบบการเดินทางที่ประหยัดและสะดวกสำหรับประชาชนและนักท่องเที่ยวในเมือง

ทางน้ำ ในปัจจุบันไม่เป็นที่นิยม มีเฉพาะเส้นทางของเรือนำเที่ยวซึ่งเป็นการจัดโดยเอกชนที่ทำกิจการร้านอาหารเรือนแพในแม่น้ำมูล ล่องจากทำน้ำวัดสุปฏิญนารามวรวิหารถึงสุดเขตเกาะหาดวัดใต้และวนกลับทางเดิม ซึ่งได้ชมทัศนียภาพของวัดและบ้านเรือนริมแม่น้ำ และมีหน่วยงานราชการจัดในช่วงเทศกาลประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อเสริมการท่องเที่ยวในที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ส่วนการสัญจรโดยทั่วไปเป็นการสัญจรของประชาชนที่มีบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำมูลและชาวประมงที่พักอาศัยบนแพปลา ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอวารินชำราบ

2. รูปแบบการเดินทางภายในพื้นที่ศึกษา

รถโดยสารสาธารณะ มีเส้นทางที่รถสองแถวผ่านหลายสาย ได้แก่ ถนนเขื่อนธานี ถนนหลวง ถนนสุปฏิญ์ ถนนอุปราชา ถนนบูรพาใน ถนนพรหมเทพ ถนนพรหมราช เมื่อนักท่องเที่ยวและประชาชนต้องการเดินทางในพื้นที่ศึกษาสามารถเดินทางได้อย่างสะดวกและราคาประหยัด มีรถสองแถวผ่านประมาณ 5-10 นาที ตลอดทั้งวัน โดยมีเวลาเดินรถตั้งแต่ 6.00-19.00 น.

รถจักรยานสามล้อ และรถตุ๊กตุ๊ก ในเขตเมืองมีให้บริการจำนวนมาก เป็นการเดินทางที่ประหยัดเวลา และประหยัดค่าใช้จ่าย ในโครงการที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 จัดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ได้ใช้รถจักรยานสามล้อบริการนักท่องเที่ยววันละ 1 รอบ ระหว่างเวลา 08.00 - 12.00 น.อัตราค่าบริการ คนละ 199 บาท

จักรยาน ในเมืองอุบลราชธานีมีชมรมจักรยานอยู่หลายชมรม และมีการจัดกิจกรรมเส้นทางศึกษาชุมชนประดิษฐ์เทียนพรรษาในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ชมการแกะสลักเทียน

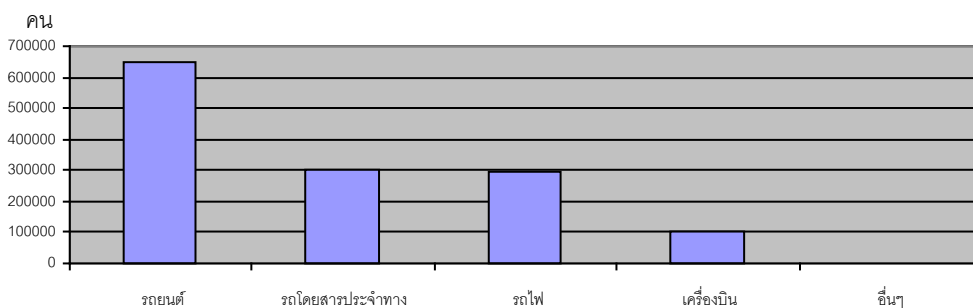
ในชุมชนวัดทุ่งศรีเมือง วัดมหาวนาราม และเส้นทางที่เชื่อมจากในเมืองกับชุมชนอื่นๆ ที่เป็นหมู่บ้านรอบนอก

รถแท็กซี่ ปัจจุบันมีบริการภายในเมืองแล้ว สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปยังสนามบินหรือสถานีขนส่ง ทำให้ประหยัดเวลาได้มากยิ่งขึ้น แต่ยังมีจำนวนไม่มากนัก และยังไม่เป็นที่นิยมสำหรับประชาชนทั่วไป

นอกจากรถโดยสารสาธารณะและรถรับจ้าง การเดินทางท่องเที่ยวในเขตเมืองสามารถใช้รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ ได้สะดวกเนื่องจากมีพื้นที่ขนาดเล็กและระยะห่างของแหล่งท่องเที่ยวไม่มากนัก นักท่องเที่ยวเดินทางเองได้เนื่องจากเป็นเส้นทางที่ไม่คับสน ส่วนการท่องเที่ยวโดยการเดินเท้าไม่เป็นที่นิยมมากนัก

3. สรุปรูปแบบของการเดินทางท่องเที่ยว

จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2548 มีการเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุดคือการใช้รถยนต์ส่วนตัวจำนวน 647,571 คน รองลงมาคือรถโดยสารประจำทางจำนวน 299,295 คน ลำดับถัดมาคือรถไฟและเครื่องบินตามลำดับ¹⁴ (ดูแผนภูมิที่ 3.1)

แผนภูมิที่ 3.1 รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2548

ที่มา: ชนิษฐา สุริยะและคณะ, 2550

พื้นที่ศึกษามีเส้นทางที่เข้าถึงจากทิศเหนือโดยถนนชยางกูร ทิศใต้จากสะพานเสรีประชาธิปไตย และสะพาน 100 ปีเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ มีถนนสายหลักที่ใช้เชื่อมต่อเขตเทศบาลระหว่างทิศเหนือและทิศใต้ คือถนนอุปราชาและถนนบูรพาใน ซึ่งถนนอุปราชาเป็นเส้นทางที่มีปริมาณการจราจรหนาแน่น มีรถยนต์ รถทัวร์ จักรยานยนต์ รถโดยสารสาธารณะ

¹⁴ ชนิษฐา สุริยะและคณะ, โครงการขนส่งระบบสาธารณะและสาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้, (ม.ป.ท.:2550), หน้า 40.

และรถสองแถวผ่านจำนวนมาก และถนนสรรพสิทธิ์ ถนนอุปราชา ถนนเขื่อนธานี และถนนพรหมเทพ เป็นถนนที่มีปริมาณการจราจรมากและมีปัญหาติดขัดระหว่างเวลา 15.00-18.00 ส่วนถนนอื่นมีการจราจรน้อย และไม่มีปัญหาติดขัดมากนัก

จากการสำรวจนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปชมวัด ส่วนใหญ่ใช้เส้นทางถนนอุปราชา ถนนเขื่อนธานี ถนนหลวง ถนนศรีณรงค์ และถนนเลียบบแม่น้ำมูล ซึ่งเป็นย่านที่มีวัดและมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆจำนวนมาก

นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ต่อเนื่องกับพาหนะที่ใช้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ เห็นได้จากการความต้องการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้รถยนต์มากที่สุด ขณะที่บริการรถสาธารณะในการเดินทางเข้ามาในเมืองอุบลราชธานี และภายในพื้นที่ก็มีความสะดวกแต่ยังไม่เชื่อมต่อกับระบบขนส่งสาธารณะจากภายนอกเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวภายในเมือง

การเดินทางท่องเที่ยวโดยระบบสาธารณะมีน้อยกว่าการใช้รถยนต์ส่วนตัวมาก นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาจังหวัดอุบลราชธานี มีปัญหาด้านการใช้รถประจำทาง รถสองแถว ส่วนนักเดินทางชาวต่างประเทศมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้รถประจำทาง¹⁵ ในเขตเมืองเก่า ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล และรถจักรยานยนต์ รองลงมาเป็นการเดินทางโดยรถประจำทาง และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เดินทางโดยการเดินเท้า รถจักรยาน และรถสามล้อ¹⁶

ประชาชนทั่วไปมีปัญหาในการเดินทางในพื้นที่ของประชาชนทั่วไปคือ การขาดที่จอดรถยนต์ การจราจรติดขัด ไม่มีเส้นทางรถจักรยานหรือสามล้อ¹⁷ ดังนั้นควรมีการจัดที่จอดรถสำหรับประชาชนที่นำรถส่วนตัวเข้ามาเที่ยวตามโครงการกราบพระ 9 วัดด้วย และเพื่อให้เกิดการเดินทางที่สอดคล้องกัน การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวควรจัดระบบเดินทางของรถสาธารณะให้มากขึ้นและเป็นรูปแบบที่สามารถนำนักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยตรง รวมถึงการจัดระบบจราจรในเส้นทางที่มีนักท่องเที่ยวผ่านเพื่อลดปัญหาการเดินทางท่องเที่ยวภายในพื้นที่

นักท่องเที่ยวที่นิยมใช้จักรยานมีความต้องการเที่ยวในเส้นทางธรรมชาติ เห็นได้จากการจัดท่องเที่ยวของชมรมจักรยานต่างๆ ที่นิยมเดินทางไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นอกเมือง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวในเมืองอุบลราชธานียังไม่ส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวโดยใช้

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 260.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า132.

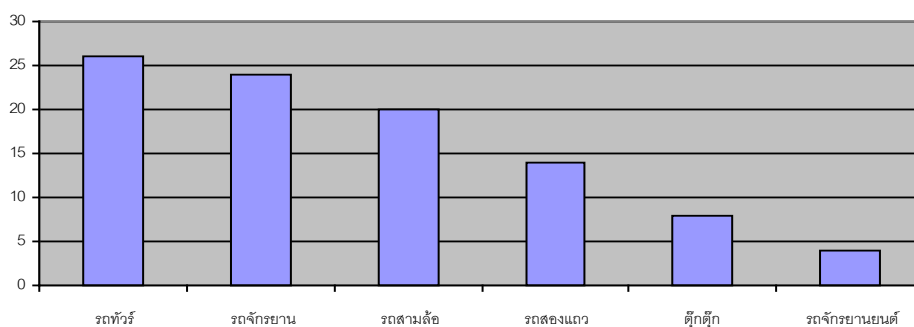
¹⁷ ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ นรา หัตถสิน และสิทธา เจนศิริศักดิ์, “พฤติกรรมกรรมการเดินทางและทัศนคติของประชาชนต่อศาสนสถานและแหล่งประวัติศาสตร์ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี,” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2555): หน้า134.

จักรยาน และยังไม่เชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวนอกเมือง ซึ่งแนวทางการปรับปรุงสามารถเชื่อมเส้นทางจักรยานกับเส้นทางนอกเมืองได้ และให้มีเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยานในเมืองอุบลราชธานีเพิ่มขึ้น

3.3.5 ลักษณะการท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

การท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด ของเมืองอุบลราชธานี เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในเขตเมืองมากขึ้น ซึ่งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องคือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานีและสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 มีความต้องการเลือกวัดในโครงการที่มีระยะทางไม่ห่างไกลกันมากเนื่องจากต้องการจัดให้เดินทางท่องเที่ยวได้ครบภายใน 1 วัน และเสนอให้มีการจัดในช่วงวันสำคัญทางศาสนาและงานเทศกาล เช่นงานแห่เทียนพรรษา¹⁸ เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวที่มาชมงานเทศกาลได้ท่องเที่ยวชมวัดเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมของเมืองไปพร้อมกัน และความต้องการของนักท่องเที่ยวคือต้องการให้จัดในช่วงเทศกาลมากกว่าวันธรรมดาเนื่องจากเป็นวันหยุดยาวทำให้มีเวลาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้ด้วย

ร้อยละ

แผนภูมิที่ 3.2 ความต้องการพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอวารินชำราบ
ที่มา: มนฤดี วีระพันธ์, 2549

¹⁸ มนฤดี วีระพันธ์, “ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: การไหว้พระ 9 วัด ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” รายงานการศึกษาศิลปะ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2549, หน้า 32.

พาหนะที่นักท่องเที่ยวต้องการใช้ในการเดินทางกราบพระ 9 วัดมากที่สุดคือ รถทัวร์ รองลงมาคือ รถจักรยาน รถจักรยานสามล้อ รถสองแถวและรถตุ๊กตุ๊ก ตามลำดับ ส่วนรถรางและจักรยานยนต์นิยมน้อยที่สุด¹⁹ จะเห็นว่าในการเที่ยวกราบพระ 9 วัด นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่ความต้องการเที่ยวแบบเป็นกลุ่มขนาดใหญ่มีความสะดวกสบาย เนื่องจากมีกลุ่มจากต่างจังหวัดที่เดินทางมาโดยรถทัวร์และต้องการใช้รถทัวร์เที่ยววัดต่างๆได้ต่อเนื่อง การพิจารณาจัดรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวจึงควรพิจารณาให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวหลายประเภทและอำนวยความสะดวกสบายให้เดินทางท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ และส่งเสริมกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาเที่ยวภายในเมืองอุบลราชธานีให้มากขึ้น

รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวและประชาชน มีลักษณะการเดินทางหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่ใช้พาหนะที่นำมาเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ระบบรถสาธารณะที่ใช้ในพื้นที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่คือประชาชนทั่วไป ส่วนนักท่องเที่ยวไม่นิยมใช้เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ ระบบรถไม่อำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวจากสถานีให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก ซึ่งควรมีการพัฒนา รูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวให้มีหลายรูปแบบตามลักษณะการเดินทางของนักท่องเที่ยวและประชาชน

3.4 สภาพการสัญจรในพื้นที่ศึกษา

การศึกษาสภาพการสัญจรภายในพื้นที่ศึกษา จะสำรวจถนนที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 16 สาย โดยการนับจำนวนรถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถทัวร์ รถสองแถว โดยนับจำนวนรถบนถนนแต่ละสายเป็นเวลา 15 นาที ในช่วงเวลา 9.00-16.00น. แล้วนำมาคำนวณจำนวนรถในช่วงเวลา 12 ชั่วโมง เพื่อสำรวจถนนที่มีปริมาณการจราจรหนาแน่น ปานกลาง และน้อย รวมทั้งสำรวจประเภทการใช้พาหนะ พบว่าในช่วง เวลา 15.00-18.00 เป็นช่วงที่มีการสัญจรด้วยรถมากที่สุด แบ่งถนนเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ถนนที่มีการสัญจรหนาแน่น มี 4 เส้นทาง ได้แก่ ถนนสรรพสิทธิ์ ถนนอุปราชา ถนนเขื่อนธานี และถนนพรหมเทพ มีปริมาณการจราจร 2500-1000 คัน /ชม.
2. ถนนที่มีการสัญจรหนาแน่นปานกลางมี 4 เส้นทาง ได้แก่ ถนนเทพโยธี ถนนบูรพาใน ถนนพิชิตรังสรรค์ และถนนราชบุตร มีปริมาณการจราจร 1000-800 คัน/ชม.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43

3. ถนนที่มีการสัญจรหนาแน่นน้อย มี 8 เส้นทาง ได้แก่ ถนนพลแพน ถนนหลวง ถนนพโลรังฤทธิ ถนนศรีนครินทร์ ถนนสุปฏิภูมิ ถนนอุบลศักดิ์ ถนนยุทธภักดิ์ และถนนพรหมราช มีปริมาณการจราจร 800-200 คัน /ชม.

ระบบการสัญจรที่เชื่อมต่อภายในพื้นที่ศึกษามีหลายเส้นทางที่สัญจรได้สะดวก เนื่องจากถนนเป็นระบบตาราง ถนนทุกเส้นทางมีสภาพถนนดี ประชาชนนิยมใช้รถยนต์และรถจักรยานยนต์ หากต้องการหลีกเลี่ยงเข้าพื้นที่ส่วนชั้นในประชาชนทั่วไปจะใช้เส้นทางถนนบูรพา ในต่อกับถนนสรรพสิทธิที่เชื่อมจากอำเภอวารินชำราบผ่านสะพานเฉลิมพระเกียรติ 200 ปี สมเด็จพระศรีนครินทร์เข้าสู่สนามบินและถนนชยางกูร เพื่อเดินทางสัญจรระหว่างพื้นที่ทิศเหนือและทิศใต้ของเมือง

ถนนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาการจราจรติดขัด ยกเว้นในช่วงเวลาเร่งด่วนประมาณ 6.00-9.00 น. และช่วง 15.00-18.00น. โดยทั่วไปรถยนต์ใช้ความเร็วต่ำ สามารถเดินทางได้อย่างคล่องตัว หรือเป็นการขับรถชมเมืองได้ ส่วนรถสองแถวมีบริการในหลายเส้นทาง สัญจรภายในพื้นที่และระหว่างชานเมืองได้ ทำให้ประหยัดและสะดวกเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวแบบอิสระ ที่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัว ส่วนรถทัวร์และรถสามล้อที่นำเที่ยวจะใช้เส้นทางถนนอุปราชา ถนนศรีนครินทร์และถนนหลวง เพื่อไปชมแหล่งท่องเที่ยวบริเวณทุ่งศรีเมืองและวัดที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ วัดมหาวนาราม วัดมณีวนาราม วัดทุ่งศรีเมือง และถนนพรหมเทพเพื่อเข้าไปชมวัดสุปฏิภูมิารามวรวิหาร ส่วนรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นรูปแบบการสัญจรที่เข้าถึงวัดได้หลายเส้นทาง

จากการศึกษารูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวประกอบกับข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจการสัญจรในพื้นที่ศึกษา นำไปสรุปในแผนผังเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาจัดเส้นทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกันต่อไป (ดูแผนผังที่ 3.3)

3.5 การศึกษาวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด

วัดที่ศึกษาประกอบด้วยวัด 9 วัดที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาค ตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 เสนอให้อยู่ในโครงการ “กราบพระ 9 วัด” โดยเริ่มจัดโครงการในเดือน เมษายน พ.ศ.2554 ในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ มีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ไหว้พระโดยใช้บริการรถสามล้อนำเที่ยวแบบเป็นหมู่คณะ วัดที่เลือกในโครงการ กราบพระ 9 วัด เนื่องจากเป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้นระหว่างรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 มีโบราณสถานและโบราณวัตถุ ภายในวัด และมีชื่อเสียงเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองประชาชนชาวอุบลราชธานีรู้จักและให้ความศรัทธา เลื่อมใส จึงสมควรส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

การศึกษาวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด มีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสำรวจ รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมการใช้พื้นที่วัด และการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป เพื่อศึกษา 1.ข้อมูลทั่วไป 2. บทบาทและความสำคัญต่อเมือง และชุมชน ผลการศึกษามีดังนี้

3.5.1 วัดมหานาราม

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป

วัดมหานารามนิยมเรียกวัดป่าใหญ่ เป็นชื่อที่ชาวเมืองนิยมเรียกตาม ลักษณะที่ตั้งวัดที่เป็น “ป่าดงอู่มิ่ง” ตั้งอยู่ที่ถนนหลวง ทิศเหนืออยู่ติดกับถนนสรรพสิทธิประสงค์ มีเนื้อที่ 18 ไร่ 2 งาน 95 ตารางวา พื้นที่โดยรอบเป็นเขตชุมชนและมีย่านการค้าบริเวณถนนสรรพ สิทธิประสงค์ วัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2322 สมัยเจ้าคำผงสร้างไม่เสร็จ และในสมัยพระพรหมวรราชสุริ ยวงศ์ได้สร้างต่อใน พ.ศ. 2348 เป็นวัดในสังกัดมหานิกาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2514 เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ ภายในวัดประดิษฐานพระเจ้าใหญ่ อินทร์แปงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่คู่เมืองที่สร้างในปี พ.ศ.2350 ปัจจุบันวัดมหานารามเป็น ที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

สภาพพื้นที่ทั่วไปของวัดมหานารามประกอบด้วย วิหารพระเจ้าใหญ่ อินทร์แปงสร้างเมื่อ พ.ศ.2322 ปัจจุบันกำลังก่อสร้างวิหารหลังใหม่แทนที่หลังเดิม ในพื้นที่ใกล้เคียง มีอุโบสถทรงไทยสร้างเมื่อ พ.ศ.2515 ศาลาเอนกประสงค์สร้างเมื่อ พ.ศ.2535 ในเทศกาลแห่เทียนพรรษาใช้เป็นที่แกะสลักเทียนให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมและร่วมแกะสลักเทียน อาคารมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นอาคารคอนกรีต 3 ชั้น พื้นที่โล่งหน้าวิหารเป็นร้านเช่าพระเครื่อง และ ชุมนวดวงและขายอาหารและมีที่จอดรถกว้างขวางลาดพื้นด้วยคอนกรีต มีต้นโพธิ์ต้นไทรให้ความ ร่มรื่นบริเวณลานทางเข้าหน้าวัด

การเข้าถึง วัดมหาวนารามอยู่ติดถนนทั้ง 4 ด้านแต่ทางเข้าหลักคือทางเข้าทางด้านทิศใต้จากถนนหลวง มีทางเข้ารอง 3 จุด ได้แก่ประตูวัดทางทิศตะวันตก ทิศเหนือ และทิศตะวันออก มีรถโดยสารสาธารณะ (รถสองแถว) ผ่านถนนเทพโยธีและถนนสรรพสิทธิ ดังนั้นการเข้าถึงจากทางเข้าหลักประชาชนส่วนใหญ่จะใช้รถส่วนตัวและรถสามล้อรับจ้าง ซึ่งสามารถเข้าถึงได้สะดวกทั้งโดยรถสาธารณะและรถส่วนตัว และปัจจุบันมีป้ายรถประจำทางทิศเหนือ แต่เก่าและทรุดโทรมมากประชาชนจึงไม่นิยมใช้

ภาพที่ 3.1 ผังแสดงการเข้าถึงวัดมหาวนาราม

ภาพที่ 3.2 สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดมหาวนาราม

ภาพที่ 3.3 การใช้งานพื้นที่วัดมหาวนารามเป็นซุ้มร้านค้า

2. การศึกษาด้านบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

ชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับวัดคือชุมชนวัดมหาวนาราม 1 และ 2 ในอดีตมีประชาชนเข้ามาตั้งบ้านเรือนใกล้กับวัดจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ โดยมีบ้านเรือนอยู่ใกล้วัดโดยรอบทุกด้าน ประชาชนในชุมชนมีเชื้อสาย ไทย-ลาว ที่ย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองหลวงพระบางและปากเซ และชาวไทย-อีสาน ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ก่อนแล้ว อดีตเรียกว่า “คุ้มวัดป่าใหญ่” เป็นบริเวณต่อเนื่องกับคุ้มวัดป่าน้อย เนื่องจากคนเก่าแก่ยังคงอยู่ในพื้นที่และมีประชาชนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่จนกระทั่งปัจจุบัน

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

วัดมหานารามมีประชาชนมาใช้พื้นที่เป็นจำนวนมากในวันปกติ จะมีเพิ่มมากขึ้นในวันเสาร์อาทิตย์และวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมของประชาชนที่มากที่สุดคือการไหว้พระ เนื่องจากพระพุทธรูปพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนและมีชื่อเสียงมากทำให้มีคนมากกราบไหว้ไม่ขาดสาย พื้นที่วัดมีซุ้มร้านเช่าพระเครื่องและดูหมอล ส่วนกิจกรรมการแกะสลักเทียนพรรษาเป็นกิจกรรมที่เปิดให้นักท่องเที่ยวแบบอิสระและแบบหมู่คณะจากต่างถิ่นได้เข้ามาเยี่ยมชมและร่วมทำเทียน

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

ในอดีตประชาชนในเมืองมีไม่มากนัก ชาวชุมชนวัดป่าใหญ่ได้ใช้พื้นที่ของวัดในทางสังคม และเป็นพื้นที่กิจกรรมทางพุทธศาสนา ชุมชนมีส่วนร่วมขนทรายเข้ามาช่วยกันสร้างวัด ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีวัดมหานารามเป็นพื้นที่รวมกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมด้านศาสนาที่มีคนในชุมชนจำนวนมากเข้าร่วม ปัจจุบันชุมชนได้ใช้พื้นที่วัดเพื่อการค้าขายและบริการนักท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีรายได้และมีการรวมกลุ่มกันช่วยเหลือพัฒนาวัด นอกจากนี้วัดยังมีบทบาทในการถ่ายทอดงานศิลปะการแกะสลักเทียนพรรษาของช่างฝีมือในชุมชน

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

วัดมหานารามมีความสำคัญต่อเมืองอุบลราชธานีในการเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานี ปัจจุบันวัดมีการปรับปรุงพื้นที่เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีการสร้างวิหารหลังใหม่และปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด ดังนั้นจึงมีพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก และมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการแกะสลักเทียนพรรษาในช่วงเทศกาลแห่เทียนพรรษาดึงดูดให้นักท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์เข้ามาชมจำนวนมาก ทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถานที่สำคัญของเมืองอุบลราชธานี

3.5.2 วัดมณีวนาราม

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป

วัดมณีวนารามหรือประชาชนเรียกวัดป่าน้อย ตั้งอยู่ที่ถนนหลวงมีเนื้อที่ประมาณ 26,704 ตารางเมตร ทิศใต้อยู่ติดถนนพโลรังฤทธิ์ พื้นที่โดยรอบเป็นเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดมณีวนาราม เป็นวัดในสังกัดมหานิกาย ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2415 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2495 มีพระพุทธรูปประจำวัดคือ พระพุทธมณีรัตนและพระแก้วโกเมน (แก้วสีแดง) มีอายุเก่าแก่กว่า 238 ปี นอกจากนี้ยังมีศาลาแดง หรือกุฏิแดงเป็นศาสนสถานเก่าแก่ภายในวัดซึ่งเคยเป็นที่พำนักของพระอริยวงศาจารย์ ญาณวิมลอุบลคณา

ภิกษุสงฆ์พรหมโมกข์ (ผู้ย) ซึ่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดองค์แรกของจังหวัด กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้ว เป็นวัดที่มีพื้นที่โล่งว่างมาก มีต้นไม้ขนาดใหญ่ให้ความร่มรื่นเงียบสงบระหว่างกุฏิและอุโบสถเป็นพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ ส่วนด้านหน้าวัดกำลังมีการก่อสร้างหอพระแก้วโกเมนเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วโกเมนแห่งใหม่

การเข้าถึง วัดมณีวนารามมีการเข้าถึงได้จากถนนหลวงที่เป็นทางเข้าหลักด้านหน้าวัดทิศตะวันออก ทางเข้ารองคือประตูทางด้านถนนพลโลว์งฤทธิ์ ซึ่งใช้เป็นทางเข้าของนักเรียนและครูในโรงเรียนที่อยู่ในเขตวัด มีรถสองแถวผ่านด้านหน้าวัดทำให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวสามารถลงรถที่หน้าวัดและเดินเข้าวัดได้ทันที แต่ปัจจุบันยังไม่ได้มีการจัดทำป้ายจอดรถที่หน้าวัด

ภาพที่ 3.4 ผังแสดงการเข้าถึงวัดมณีวนาราม

ภาพที่ 3.5 สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดมณีวนาราม

ภาพที่ 3.6 การใช้พื้นที่ในวัดมณีวนาราม

2. การศึกษาด้านบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่โดยรอบวัดในอดีตส่วนใหญ่เป็นป่าหมากและป่ายาง จึงเรียกว่าคุ่มป่าหมากป่าพลูมีพื้นที่ชุมชนอยู่ในละแวกเดียวกันกับคุ่มวัดป่าใหญ่ ในอดีตมีการตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างเบาบาง ส่วนในปัจจุบันกลายเป็นชุมชนที่หนาแน่นมากขึ้น ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทย-อีสาน วัดมณีวนารามเป็นวัดราษฎร์ที่มีความเก่าแก่และมีโบราณวัตถุสำคัญประดิษฐานอยู่ที่วัดคือพระแก้วโกเมน ซึ่งมีตำนานเกี่ยวข้องกับเมืองลาว

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

ประชาชนทั่วไปในชุมชนที่เข้ามาวัดมีจำนวนน้อย พบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพื่อมาทำบุญและประกอบพิธีกรรมทางด้านศาสนา โดยจะมีประชาชนเพิ่มขึ้นในวันสำคัญทางศาสนา เนื่องจากมีประชาชนจากต่างถิ่นที่มาเป็นหมู่คณะเพื่อมาทำบุญที่วัด ส่วนนักท่องเที่ยวทั่วไปจะเข้ามาไหว้พระแก้วโกเมนที่ประดิษฐานภายในอุโบสถ

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

เนื่องจากผู้ใช้พื้นที่วัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุซึ่งเป็นคนเก่าแก่ของชุมชนมาวัดเพื่อทำบุญไหว้พระเป็นประจำ แต่สำหรับประชาชนทั่วไปในพื้นที่อื่นๆ ไม่ค่อยรู้จักมากนัก จะเห็นว่าคนที่มาใช้พื้นที่วัดแห่งนี้มีจำนวนน้อย สำหรับกิจกรรมการรวมกลุ่มทางชุมชนอื่นๆ นอกเหนือจากกิจกรรมทางด้านศาสนาก็มีไม่มากนัก ดังนั้นจึงมีความสำคัญระดับชุมชนมากที่สุด

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

วัดมณีวนารามมีความสำคัญต่อเมืองอุบลราชธานีในด้านเป็นวัดที่เก่าแก่ที่มีโบราณวัตถุสำคัญของเมืองคือพระแก้วโกเมน แต่ในปัจจุบันไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น เนื่องจากอยู่ระหว่างวัดที่มีชื่อเสียง 2 วัด คือวัดมหาวนารามและวัดทุ่งศรีเมืองทำให้วัดมณีวนารามมีความสำคัญระดับเมืองที่น้อยกว่าวัดทั้งสองมาก

3.5.3 วัดทุ่งศรีเมือง

1. การศึกษาข้อมูลทางกายภาพ

วัดทุ่งศรีเมืองตั้งอยู่ที่ถนนหลวง มีเนื้อที่ 19 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา พื้นที่โดยรอบของที่ตั้งเป็นย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง ลักษณะเป็นบ้านเรือนพักอาศัยและผสมกับบ้านแถวที่ประกอบกิจการร้านซ่อมรถและร้านภาพยนตร์ วัดอยู่ในสังกัดมหานิกาย ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2356 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 ภายในวัดมีโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนคือ หอไตรกลางน้ำ เป็นศิลปะ

ผสมระหว่างไทย พม่า และลาว และหอพระพุทธรูปที่มีลักษณะของศิลปะแบบรัตนโกสินทร์
ตอนต้นผสมศิลปะเวียงจันทน์

การเข้าถึง วัดทุ่งศรีเมืองมีทางเข้าหลักจากถนนหลวง ทางเข้ารองคือถนนพลโลว์ฤทธิ์ที่อยู่ทางทิศเหนือ มีรถสองแถวผ่านด้านหน้าวัด นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว ภายในวัดมีการปรับปรุงพื้นที่จอดรถเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว วัดทุ่งศรีเมืองห่างจากทุ่งศรีเมืองประมาณ 600 เมตร แต่การเดินทางมาเที่ยววัดไม่เป็นที่นิยม และด้านหน้าวัดแต่ยังไม่ได้มีการจัดทำป้ายจอดรถเพื่อความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ 3.7 ผังแสดงการเข้าถึงวัดทุ่งศรีเมือง

ภาพที่ 3.8 สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดทุ่งศรีเมือง

ภาพที่ 3.9 ใช้งานพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวของวัดทุ่งศรีเมือง

2. การศึกษาด้านบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

วัดทุ่งศรีเมืองเป็นวัดเก่าแก่มิโบราณสถานหอไตรกลางน้ำและหอพระบาทที่เป็นเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมของเมือง ในอดีตมักเรียกว่า “คุ้มวัดทุ่ง” หรือ “คุ้มวัดท่ง” (ท่งเป็นภาษาพื้นบ้านแปลว่าทุ่ง) เป็นวัดที่แนวทางพุทธศาสนาเน้นการปฏิบัติ ลักษณะของวัดจึงเรียบง่าย พื้นที่บริเวณนี้ในอดีตเคยมีโรงหนังอุบลตั้งอยู่ที่หัวมุมสี่แยกถนนหลวงตัดกับถนน

พลีรังฤทธิ พื้นที่ด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ของวัดคือโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี ภายในเป็นที่ตั้งของวังสัจด์ซึ่งเคยเป็นที่พักของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ซึ่งทรงยกที่ดินให้แก่หม่อมเจียงคำ บริเวณโรงเรียนอนุบาลและพื้นที่ทุ่งศรีเมืองแต่เดิมเป็นที่ดินของหม่อมเจียงคำ ปัจจุบันพื้นที่นั้นเป็นอาคารราชการหลายแห่ง

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติมาเยี่ยมชมโบราณสถานภายในวัด ส่วนประชาชนในชุมชนเข้ามาใช้น้อยและมีการรวมกลุ่มกันน้อยกว่าชุมชนอื่นๆ กิจกรรมภายในวัดในวันปกติมีน้อย เนื่องจากไม่มีพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนมากนักและประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและอาศัยอยู่อย่างเบาบาง มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในช่วงเทศกาลแห่เทียนพรรษา โดยมีการแกะสลักเทียนที่พระสงฆ์และสามเณรร่วมกันประดิษฐ์ และช่วงเทศกาลพื้นที่วัดทางด้านทิศเหนือใช้เป็นที่จอดรถของพ่อค้าแม่ค้าที่มาออกร้านในงาน ทำให้เกิดการใช้พื้นที่ปะปนกันเนื่องจากทางวัดยังไม่ได้จัดแบ่งพื้นที่เป็นระเบียบมากนัก

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

ถึงแม้จะเป็นชุมชนเก่าแก่แต่การใช้งานและการร่วมกิจกรรมในระดับชุมชนมีน้อย เนื่องจากวัดทุ่งศรีเมืองเป็นวัดที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร การที่ประชาชนในชุมชนจะเข้าไปมีส่วนในการปรับปรุงวัดจึงเป็นไปได้น้อย ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดและหอไตรกลางน้ำเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนาเท่านั้น ความสำคัญของวัดในระดับชุมชนจึงมีบทบาทที่น้อยกว่าวัดอื่นๆ

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

เนื่องจากวัดมีโบราณสถานหอไตรกลางน้ำที่เป็นเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมของเมือง จึงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นเข้ามา มีนักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวแบบหมู่คณะมาที่วัดทุ่งศรีเมืองอย่างสม่ำเสมอแต่ไม่มากนัก วัดทุ่งศรีเมืองจึงมีความสำคัญระดับเมืองในด้านเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ด้านโบราณสถาน ซึ่งแตกต่างจากวัดอื่นๆ

3.5.4 วัดสุปฏิณารามวรวิหาร

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป

วัดสุปฏิณารามวรวิหารตั้งอยู่ที่ถนนสุปฏิณณ์ ตำบลในเมือง มีเนื้อที่ 21 ไร่ 3 งาน 10 ตารางวา พื้นที่โดยรอบวัดส่วนใหญ่เป็นย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยและหนาแน่นปานกลาง มีชุมชนวัดสุปฏิณณ์และชุมชนวัดโรมันในบริเวณใกล้เคียง เป็นวัดในสังกัดธรรมยุติกนิกาย

สร้างเมื่อ พ.ศ. 2396 มีที่มาจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้พระพรหมราชวงศ์ เจ้าเมืองอุบลคนที่ 2 จัดหาสถานที่สร้างวัดเพื่อประกอบพระราชพิธีและศาสนพิธีสำคัญของเมืองอุบลราชธานี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2478 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2476 วัดสุปฏิณารามวรวิหารเป็นวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่และมีที่เปิดโล่งมาก ได้แก่บริเวณหน้าอุโบสถ พื้นที่ริมแม่น้ำมูล ทำน้ำซึ่งทำเป็นวังปลา และพื้นที่ริมแม่น้ำมูลทิศตะวันตกเฉียงใต้

การเข้าถึง วัดสุปฏิณารามวรวิหารเข้าถึงได้จากถนนพรหมเทพเป็นเส้นทางเดินรถทางเดียวต่อเนื่องจากแยกวงเวียนน้ำพุเชิงสะพาน 200 ปีรัตนโกสินทร์ โดยรถยนต์และรถสามล้อ นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัว มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาโดยการเดินเท้าจำนวนน้อยและไม่เป็นที่นิยม ถนนพรหมเทพมีรถสองแถวผ่าน อีกรูปแบบคือการเข้าถึงได้จากทางเรือ คือตลิ่งริมแม่น้ำมูลของประชาชนที่ใช้พื้นที่วัดในการเปลี่ยนถ่ายการสัญจรโดยทางเรือในช่วงน้ำท่วมช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ปัจจุบันยังไม่มีการสร้างท่าสำหรับเทียบเรือ นอกจากนี้มีการจัดนำเที่ยวล่องเรือชมทัศนียภาพแม่น้ำมูลโดยเริ่มล่องเรือจากท่าน้ำข้างวัดทางทิศตะวันออก

ภาพที่ 3.10 ผังแสดงการเข้าถึงวัดสุปฏิณารามวรวิหาร

ภาพที่ 3.11 สถาปัตยกรรมที่ทั่วไปวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร

ภาพที่ 3.12 การใช้งานพื้นที่เพื่อการพักผ่อนของวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร

2 . การศึกษาด้านบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่บริเวณนี้เดิมเรียกคุ่มวัดสุปฏิญน์และคุ่มบุงกาแซว ในพื้นที่ใกล้เคียงวัดเป็นที่ตั้งของหลายชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดสุปฏิญน์ ชุมชนวัดโรมัน ชุมชนถนนพนม ประชาชนมีเชื้อสายไทย-ญวนอาศัยอยู่มาก ซึ่งแต่เดิมอพยพมาจากเวียดนามภายหลังสงคราม มาตั้งถิ่นฐานและรวมกลุ่มบริเวณตลาดยงสงวน (บริเวณตลาดใหญ่ในปัจจุบัน) และคุ่มบุงกาแซว มีประชาชนนับถือศาสนาคริสต์ประมาณร้อยละ 50 ทำให้มีลักษณะของวัฒนธรรมแบบผสมผสานระหว่าง ไทย-พุทธ และไทย-คริสต์ ประชาชนบางส่วนเข้าไปทั้งวัดโรมันและวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร ในอดีตพื้นที่บริเวณใกล้เคียงวัดมีท่าเรืออยู่ 3 จุดคือ ท่ากังตุง (ท่ากวางตุง) ปัจจุบันเป็นท่าเรือร้านอาหารเฮือฮิมมุล ท่าวัดสุปฏิญน์อยู่บนพื้นที่วัด และท่าเรือประปาอยู่ทางทิศตะวันตกของวัด

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

ปัจจุบันวัดมีการปรับปรุงทำน่าน้ำวัดสุปฏิญน์เดิมให้เป็นวังปลาสำหรับให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวมาให้อาหารปลาและนก มาพักผ่อนชมทิวทัศน์ริมแม่น้ำ และมีพื้นที่เปิดโล่งที่ริมแม่น้ำมูลเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่ดี ส่วนมากเป็นกลุ่มเยาวชนมาพักผ่อนนั่งเล่นภายในวัด และประชาชนทั่วไป มีจำนวนมากในวันเสาร์อาทิตย์ ส่วนพื้นที่ทำน่าน้ำทางทิศตะวันตกของวัดในช่วงปกติเป็นท่าจอดเรือสำหรับชาวประมงที่ทำประมงกระชังปลา และที่จอดเรือของประชาชนที่มีบ้านริมแม่น้ำมูลจากฝั่งเมืองและฝั่งเมืองวารินชำราบด้วย ในช่วงน้ำท่วมจะมีประชาชนสัญจรทางน้ำมากขึ้นเนื่องจากถนนถูกตัดขาดเดินทางไม่สะดวก และในช่วงน้ำท่วมยังเปิดเป็นที่พักของผู้ประสบภัยด้วย ภายในวัดมีทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนพระปริยัติธรรมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ทำให้มีผู้ใช้พื้นที่ภายในวัดจำนวนมากและหลากหลายประเภท

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

จากการศึกษาพบว่าวัดสุปฏิวนารามวรวิหารมีการใช้พื้นที่วัดสำหรับกิจกรรมที่หลากหลาย พื้นที่วัดมีความยืดหยุ่นมาก และมีพื้นที่เปิดโล่งเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่ดี ทำให้มีประโยชน์สำหรับประชาชนในชุมชนในการเป็นพื้นที่สาธารณะ จึงมีบทบาทที่เด่นชัดคือเป็นพื้นที่พักผ่อนของชุมชน

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

วัดสุปฏิวนารามวรวิหารเป็นวัดที่มีนักท่องเที่ยวและประชาชนจำนวนมาก เนื่องจากเหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ ซึ่งพื้นที่วัดสามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวและประชาชนได้มาก ดังนั้นวัดสุปฏิวนารามวรวิหารมีความสำคัญระดับเมืองในด้านพื้นที่สาธารณะเช่นเดียวกับบทบาทในระดับชุมชน

3.5.5 วัดศรีอุบลรัตนาราม

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป

วัดศรีอุบลรัตนารามชื่อเดิมคือวัดศรีทอง ตั้งอยู่ที่ถนนอุปราชา มีเนื้อที่ประมาณ 25 ไร่ ทิศเหนือติดถนนศรีณรงค์ ทิศใต้อยู่ติดถนนเขื่อนธานี พื้นที่โดยรอบวัดเป็นเขตราชการและพื้นที่สาธารณะ ทิศตะวันตกของวัดมีย่านที่อยู่อาศัย มีพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมบริเวณถนนอุปราชา ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2398 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2511 สังกัดธรรมยุติกนิกาย ภายในมีอุโบสถจำลองแบบมาจากวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามเป็นทรงจตุรมุขทรงไทย ประดิษฐานพระแก้วบุษราคัม (แก้วมณีสีเหลืองน้ำผึ้ง) ภายในวัดมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมและบาลี โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนารามที่สอนวิชาสามัญทั่วไปสำหรับเยาวชน

การเข้าถึง วัดศรีอุบลรัตนารามตั้งอยู่บนถนนที่เป็นถนนสายหลักของเมืองมีรถสัญจรอย่างหนาแน่น สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกทั้งจากรถโดยสารประจำทางที่มาจากต่างอำเภอและรถสองแถว ส่วนผู้ที่ใช้รถส่วนตัวมีการเข้าถึงที่สะดวกโดยใช้เส้นทางถนนอุปราชา การเข้าถึงวัดมีความสะดวกในด้านระยะทางที่ไม่ห่างจากพื้นที่นันทนาการสาธารณะคือทุ่งศรีเมือง ดังนั้นจึงเข้าถึงได้โดยการเดินเท้า แต่ถนนหน้าวัดขาดทางเท้าและจุดข้ามถนนที่ปลอดภัยซึ่งอาจจะทำให้เกิดอันตรายได้ และยังขาดจุดจอดรถโดยสารสาธารณะหน้าวัด

ภาพที่ 3.13 ผังแสดงการเข้าถึงวัดศรีอุบลรัตนาราม

ภาพที่ 3.14 สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดศรีอุบลรัตนาราม

ภาพที่ 3.15 การใช้งานพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางศาสนาของวัดศรีอุบลรัตนาราม

2. การศึกษาด้านบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

การสร้างวัดศรีอุบลรัตนารามแต่เดิมเพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ธรรมยุติกายซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นที่เฟื่องฟูขึ้นในยุคนั้น นอกจากนี้วัดศรีอุบลรัตนารามเป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (พิธีดื่มน้ำสาบาน) ของข้าราชการในสมัยการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พื้นที่วัดแต่เดิมเป็นสวนของท่านอุปฮาดโท (ต้นตระกูล ณ อุบล) ซึ่งท่านเป็นพระบิดาของพระอุบลเดชประชารักษ์ (เสือ ณ อุบล) พื้นที่ใกล้เคียงวัดในอดีตมีลักษณะเป็นย่านการค้าเช่นเดียวกับในปัจจุบัน บ้านเรือนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเรือนแถวและตึกแถว หรืออาคารพาณิชย์ให้เช่า

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

เนื่องจากที่ตั้งวัดใกล้กับพื้นที่สาธารณะและอยู่กลางเมืองทำให้เกิดกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัดเกี่ยวข้องกับงานเทศกาลและประเพณีวัฒนธรรม ได้แก่งานแห่เทียนพรรษา และงานกาชาด งานที่จัดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งมีการใช้พื้นที่ต่อเนื่องร่วมกับทุ่งศรีเมือง และพื้นที่ภายในวัดมีขนาดใหญ่ เมื่อจัดงานเทศกาลจึงเป็นพื้นที่ขายสินค้า มีประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมงานเทศกาลภายในวัดอย่างหนาแน่น ในงานแห่เทียนพรรษาพื้นที่ด้านหน้าวัดจะปิดถนนอุปราชาให้ประชาชนได้ยืนดูขบวนแห่เทียนพรรษาสองข้างถนน สำหรับในวันปกติมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในวัดอย่างสม่ำเสมอ ส่วนประชาชนทั่วไปเข้ามาในวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนาที่สำคัญของเมือง เช่นกิจกรรมฟิ่งเทศน์สามัคคี ที่มีพระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาจากพื้นที่ต่างๆเข้ามาร่วมเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

กิจกรรมของชุมชนที่ทำในวัดมีน้อยเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นย่านการค้า การรวมกลุ่มทางสังคมมีน้อยและจะมีเฉพาะกิจกรรมที่เป็นการประชุมเนื่องในโอกาสสำคัญและการร่วมงานวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

เนื่องจากวัดศรีอุบลรัตนารามตั้งอยู่บนถนนสายหลักและอยู่บริเวณพื้นที่สาธารณะกลางเมือง ดังนั้นวัดแห่งนี้จึงได้ใช้ประโยชน์เนื่องในงานเทศกาลประเพณีสำคัญของเมือง และมีที่ตั้งของวัดเอื้อให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวได้มาก การใช้พื้นที่ภายในวัดในการจัดงานประเพณีและงานทางด้านพุทธศาสนา ดังนั้นวัดแห่งนี้จึงสำคัญระดับเมืองคือการเป็นพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมทางด้านประเพณีวัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานี

3.5.6 วัดหลวง

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป

วัดหลวงตั้งอยู่ที่ถนนพรหมเทพ ทิศใต้ติดกับถนนเลียบบแม่น้ำมูล มีเนื้อที่ประมาณ 9 ไร่ พื้นที่โดยรอบเป็นย่านพาณิชยกรรมและย่านที่อยู่อาศัยบริเวณทิศใต้ของวัดริมแม่น้ำมูล เป็นวัดสังกัดมหานิกาย สร้างเมื่อ พ.ศ. 2322 เป็นวัดแห่งแรกของเมืองอุบลราชธานีสร้างโดยพระปฐมมหาราชสุริยวงศ์ ชื่อของวัดตั้งตามนามของ “เจ้าองค์หลวง” ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวเมืองนิยมเรียกชื่อเจ้าเมืองที่ครองเมืองอุบลในยุคนั้น ซึ่งที่ตั้งวัดอยู่ติดกับคุ้มเจ้าหลวง วิหารหลังเดิมของวัดมีรูปแบบเดียวกับวิหารวัดเชียงทองของเมืองหลวงพระบาง สร้างโดยช่างจากเวียงจันทน์ญักร้อออกใน พ.ศ. 2492 เนื่องจากทำจากไม้จึงทรุดโทรมลงมาก ภายในอุโบสถประดิษฐานพระเจ้าใหญ่องค์

หลวง ภายในมีศาลาการเปรียญที่สร้างจากไม้และมีอุโบสถทรงไทย ด้านทิศใต้ของวัดมีประตูทำเป็นทางลงสู่ถนนเลียบบแม่น้ำมูล ด้านหน้าวัดติดกับถนนพรหมเทพมีอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น

การเข้าถึง วัดหลวงมีการเข้าถึงได้จากถนนพรหมเทพถนนที่เดินทางเดียว มีรถสองแถวผ่านตลอดเวลาทำให้เกิดความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาวัดโดยรถยนต์ส่วนตัวสามารถนำมาจอดภายในวัดได้ แต่เนื่องจากประตูและทางเข้าวัดมีความคับแคบจึงไม่เหมาะสำหรับรถทัวร์ ทำให้น้ำหน้าวัดหลวงมีการทำบันไดลงสู่แม่น้ำ แต่ปัจจุบันไม่นิยมใช้สัญจรทางน้ำ

ภาพที่ 3.16 ผังแสดงการเข้าถึงวัดหลวง

ภาพที่ 3.17 สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดหลวง

ภาพที่ 3.18 การใช้งานพื้นที่ในวัดหลวง

2. การศึกษาบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

อดีตวัดหลวงเป็นที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาและเป็นสถานที่ศึกษา วิชาเรียนวิชาการและศาสนาของประชาชนในยุคนั้น¹ เป็นวัดที่อยู่ติดคุ้มเจ้าหลวง ส่วนพื้นที่ บ้านเรือนของประชาชนตั้งอยู่ตามถนนพรหมเทพ ซึ่งเป็นบริเวณทิศเหนือของวัดในปัจจุบัน นอกจากนี้ทำน้าหน้าวัดหลวงยังมีท่าเรือไฟและติดกับท่าจวนซึ่งเป็นทำน้าหลักของประชาชนที่ใช้สัญจรไปมา ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย มีเชื้อสายไทย-อีสานและบางส่วนมีเชื้อสายไทย-จีน โดยมีศาลเจ้าปู่แก่่างที่คนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ และนับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกันกับคนไทย-อีสาน

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

ในวันปกติมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมวัดจำนวนน้อย แต่มีนักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไปมาพักผ่อนนั่งเล่นชมทิวทัศน์ริมแม่น้ำมูลหน้าวัดหลวงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงเย็น ส่วนประชาชนทั่วไปจะเข้าวัดเพิ่มขึ้นในช่วงงานเทศกาลที่จัดขึ้น เช่น เทศกาล สงกรานต์ งานลอยกระทง งานแห่เทียนพรรษา และกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา ส่วน กิจกรรมทางด้านสังคมของคนในชุมชนมีจำนวนน้อย

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

ในปัจจุบันประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นคนพื้นถิ่นส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและ เยาวชน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายจึงไม่ค่อยมีเวลาในการร่วมกันทำกิจกรรมภายในวัด เหมือนในอดีต ต่างจากความสำคัญของวัดหลวงในอดีตที่มีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นวัดแห่ง แรกของเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านสังคมของชุมชนในยุคนั้น

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

วัดหลวงมีความสำคัญระดับเมืองเป็นอย่างมาก โดยมีความสำคัญจาก อดีตที่เป็นวัดศูนย์กลางด้านการปกครองและการศึกษา ปัจจุบันวัดหลวงมีบทบาทเป็นสถานที่ สำคัญทางกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานี และมีการปรับพื้นที่เพื่อรองรับ กิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยมีการปรับพื้นที่เพื่อเป็นทางเข้า-ออกจากถนนเลียบบ แม่น้ำมูลและทำน้าหน้าวัดมีแนวเขื่อนที่เหมาะสมในการชมงานเทศกาลประเพณีทางน้ำต่างๆ เช่น งาน ลอยกระทง งานไหลเรือไฟ และงานแข่งเรือยาว และจากแผนการพัฒนาพื้นที่เปิดโล่งริม

¹ บำเพ็ญ ฅ อุบล เล่าเรื่อง เมืองอุบลราชธานี. พิมพ์ครั้งที่ 1. อุบลราชธานี : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัย

แม่น้ำ ทำให้เกิดกิจกรรมด้านนันทนาการของประชาชนทั่วไปใช้เป็นที่พักผ่อนนั่งเล่น และมีร้านอาหารเพิ่มมากขึ้น ทำให้วัดหลวงมีบทบาทที่สำคัญระดับเมืองที่ชัดเจนในด้านเป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองอุบลราชธานี

3.5.7 วัดกลาง

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป

วัดกลางตั้งอยู่ที่ถนนพรหมราช พื้นที่โดยรอบเป็นย่านที่อยู่อาศัย บ้านเรือนอาศัยอยู่ไม่หนาแน่นมากนัก แต่มีพื้นที่บางส่วนตามผังเมืองรวมในประเภทพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่น เป็นวัดในสังกัดมหานิกาย มีเนื้อที่ 7 ไร่ 1 งาน 22 ตารางวา ทิศใต้ติดกับถนนเลียบบแม่น้ำมูล สร้างในปี พ.ศ.2325 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2515 ชื่อของวัดเรียกตามที่ตั้งคืออยู่กลางเมือง

การเข้าถึง วัดกลางเข้าถึงได้จากถนนพรหมราช โดยมีรถโดยสารสองแถวผ่านบริการอยู่ตลอดในช่วงกลางวัน ประชาชนและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางเข้ามาวัดโดยรถยนต์ส่วนตัว แต่พื้นที่ภายในมีที่จอดรถน้อย และไม่สะดวกสำหรับการเข้าถึงโดยรถทัวร์ ปัจจุบันวัดมีแนวทางการปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งทางทิศใต้เพื่อเชื่อมกับถนนเลียบบแม่น้ำมูลทางทิศใต้ ซึ่งในอนาคตสามารถเข้าถึงจากถนนเลียบบแม่น้ำมูลได้

ภาพที่ 3.19 ผังแสดงการเข้าถึงวัดกลาง

ภาพที่ 3.20 สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดกลาง

ภาพที่ 3.21 การใช้พื้นที่วัดกลาง

2. การศึกษาบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

วัดกลางสร้างขึ้นเพื่อเป็นวัดคู่บารมีกับเจ้าราชวงศ์ ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญในการปกครองตามหลักอาญาสี่ ซึ่งเป็นข้าราชการใหญ่รองจากตำแหน่งเจ้าเมือง แต่เดิมมีคุ้มเจ้าราชวงศ์ ในปัจจุบันเรียกว่าชุมชนวัดกลางซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่เก่าแก่ มีพื้นที่ริมแม่น้ำมูลที่มีลักษณะของบ้านเรือนริมน้ำของประชาชนที่มีอาชีพประมง ปัจจุบันบ้านริมน้ำได้ถูกสร้างใหม่ทั้งหมดบนถนนที่ถมขึ้นมาใหม่ ในอดีตมีทำนน้ำหน้าวัดกลางที่เป็นทำนน้ำสำหรับออกหาปลา ภายในวัดมีวิหารที่ประดิษฐานพระบรมพุทธรูปซึ่งเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองอุบลราชธานี

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

วันปกติกิจกรรมภายในวัดมีน้อยกว่าวัดอื่นๆ สภาพพื้นที่ที่มีความเงียบสงบ ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมมากนัก ประชาชนในชุมชนมารวมตัวมากในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ จะเห็นว่าพื้นที่ในวัดยังไม่เอื้อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวมากนัก เนื่องจากวิหารมีที่ตั้งที่นักท่องเที่ยวเข้าไปนมัสการพระพุทธรูปภายในวัดได้ลำบากซึ่งประดิษฐานที่ชั้น 2 ของวิหาร ส่วนพื้นที่วัดมีพื้นที่โล่งน้อย และไม่มีพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชน วัดกลางเริ่มที่จะปรับปรุงพื้นที่ทางด้านทิศใต้ของวัดเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชน

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

พื้นที่ชุมชนในปัจจุบันมีประชาชนอาศัยอยู่โดยรอบซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ บทบาทที่สำคัญของวัดจึงเป็นระดับชุมชน ในอนาคตพื้นที่เปิดโล่งริมแม่น้ำมูลด้านหลังของวัดเตรียมปรับปรุงซึ่งจะทำให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนได้มากขึ้น และภายในวัดจะได้ส่งเสริมความสำคัญระดับชุมชนได้มากขึ้น

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

วัดกลางอยู่ในเขตชุมชนและมีการเข้าถึงที่สะดวกจากรถประจำทาง และอยู่ติดกับพื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำมูล แต่เนื่องจากเป็นวัดขนาดเล็กและการปรับปรุงพื้นที่เพื่อให้บริการใช้งานยังไม่สมบูรณ์และขาดการประชาสัมพันธ์ จึงพบว่านักท่องเที่ยวและประชาชนโดยทั่วไปมาที่วัดแห่งนี้จำนวนน้อย ความสำคัญระดับเมืองจึงน้อยกว่าวัดหลวงซึ่งอยู่ในพื้นที่ละแวกเดียวกัน

3.5.8 วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป

วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อตั้งอยู่ที่ถนนพรหมราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพื้นที่โดยรอบเป็นย่านที่อยู่อาศัย มีเนื้อที่วัด 9 ไร่ 3 งาน 40 ตารางวา เป็นวัดสังกัดธรรมยุติกนิกาย ไม่ทราบปีที่สร้างวัดแน่ชัดแต่ได้จดทะเบียนเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2322 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2441แต่เดิมบริเวณใกล้เคียงนี้มีอยู่ 2 วัดคือ วัดใต้เทิง (เหนือท่า) และวัดใต้ท่าตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล ต่อมาวัดใต้ท่ามารวมกับวัดใต้เทิง รวมเรียกว่าวัดใต้ ภายในวัดมีอุโบสถลักษณะศิลปะแบบผสมผสานหลายรูปแบบคือ ส่วนหลังคาเป็นทรงไทยประยุกต์ ส่วนช่อฟ้าใบระกา เป็นศิลปะขอมผสมเวียดนาม (ทำด้วยช่างไทยเวียดนาม) ส่วนฐานเป็นศิลปะไทย ภาคอีสาน ภายในประดิษฐานพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ ภายในวัดมีรูปปูนปั้นสรรพสัตว์และสัตว์ในตำนานมากมายตกแต่งทางเข้าด้านหน้าอุโบสถและพื้นที่ทั่วไปในวัด ทำให้มีความแปลกตาแตกต่างจากวัดอื่นๆในเขตเมืองอุบลราชธานี

การเข้าถึง วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อเข้าถึงได้จากถนนพรหมราช มีรถสองแถวผ่าน ประชาชนและนักท่องเที่ยวนิยมใช้รถส่วนตัว ที่ตั้งวัดอยู่ตรงข้ามโรงเรียนเทศบาลบูรพาทำให้ในช่วงที่นักเรียนเลิกเรียนมีการจราจรหนาแน่นซึ่งทำให้การเข้าถึงวัดไม่สะดวกอาจจะเกิดอุบัติเหตุได้ ส่วนรถทัวร์ไม่สะดวกที่จะเข้าภายในวัดแต่สามารถนำรถมาจอดภายในวัดเลียบที่ อยู่ตรงข้ามวัดและภายในโรงเรียนเทศบาลบูรพาได้

ภาพที่ 3.22 ผังแสดงการเข้าถึงวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

ภาพที่ 3.23 สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตั้ง

ภาพที่ 3.24 การใช้งานพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและไหว้พระของวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตั้ง

2. การศึกษาบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

ในอดีตชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างวัดโดยช่วยกันขนทรายจากหาดวัดใต้เข้ามาสร้าง มีชุมชนที่มีลักษณะบ้านริมแม่น้ำ ประชาชนในชุมชนวัดใต้ส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับการขายข้าวและขายถ่าน โดยใช้ทำน้ำวัดใต้ (ท่าโรงสี) ใช้เพื่อการขนส่งข้าวและถ่านไปขายที่ตลาดใหญ่โดยรับมาจากประชาชนเมืองพินุลมังสาหารที่ส่งของมาขาย มีการประกอบกิจการชุดทรายริมแม่น้ำไปขายซึ่งปัจจุบันลดน้อยลง มีโรงสีใหญ่ตั้งอยู่บนถนนพหลโยธิน ริมแม่น้ำมูลปัจจุบันเลิกกิจการและปล่อยเป็นที่รกร้าง ส่วนบ้านเรือนริมแม่น้ำได้เปลี่ยนไปเป็นบ้านสมัยใหม่มีการถมที่และถนนให้สูงขึ้นเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตั้งเป็นวัดที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมอยู่เสมอและมีแบบหมู่คณะจากต่างถิ่นที่จัดนำเที่ยว และวัดมีที่พักรองรับนักท่องเที่ยวได้มากถึงแม้จะมีวัดเลียบซึ่งเป็นวัดขนาดใหญ่กว่า อยู่บริเวณใกล้เคียงแต่ก็พบว่าประชาชนมาทำบุญและร่วมกิจกรรมภายในวัดอยู่มาก วัดใต้ยังเป็นพื้นที่พักอาศัยให้แก่ประชาชนในช่วงน้ำท่วม แสดงถึงความสำคัญของวัดที่มีต่อชุมชนนอกจากความสำคัญที่เป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

ตามประวัติศาสตร์ชุมชนมีความผูกพันกับวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตั้งเป็นอย่างมาก และปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุได้ใช้พื้นที่ภายในวัดและวัดกับชุมชนได้ช่วยเหลือเป็นที่พักอาศัยของประชาชนที่บ้านถูกน้ำท่วมเสียหาย จึงเป็นวัดที่มีบทบาททางด้านชุมชนที่โดดเด่นมากกว่าด้านอื่น

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

วัดใต้มีนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปมาเที่ยวชมภายในวัดอย่างสม่ำเสมอ มีที่พักรองรับและมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี ปัจจุบันวัดใต้มีความสำคัญระดับเมืองด้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน ถึงแม้วัดจะมีพื้นที่น้อยแต่มีพื้นที่รองรับการจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ข้างเคียงได้อย่างเพียงพอ

3.5.9 วัดบูรพาราม

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไป

วัดบูรพาตั้งอยู่ที่ถนนบูรพาใน มีเนื้อที่ 19 ไร่ 1 งาน 15.6 ตารางวา พื้นที่โดยรอบเป็นย่านที่อยู่อาศัยแบบหนาแน่นน้อยและมีพื้นที่เป็นป่าธรรมชาติตามแนวริมแม่น้ำมูลทิศทางใต้ของวัด เป็นวัดในสังกัดธรรมยุติกนิกาย มีที่มาจากพระอาจารย์สีทาชยเสโนพระภิกษุสงฆ์มาลัยบริเวณที่เป็นวัดซึ่งเห็นว่ามีสภาพเป็นป่าเหมาะสำหรับการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จึงได้นำญาติโยมมาซ่อมแซมโบสถ์และกุฏิ ตั้งเป็นวัดสายวัดป่าเพื่อให้พระสงฆ์ได้ฝึกวิปัสสนา ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาใน พ.ศ. 2439 นับว่าเป็นวัดต้นสายวิปัสสนาของภาคอีสาน มีโบราณสถาน หอไตรคูยกพื้นสูงเสาไม้กลม หลังคาทรงจั่ว และสิมเก่าเป็นเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมของอีสานด้วยวิธีก่ออิฐฉาบด้วยดินเหนียว

การเข้าถึง วัดบูรพามีการเข้าถึงได้จากถนนพโลรงฤทธิและถนนบูรพานอก เนื่องจากเป็นวัดที่ห่างไกลย่านชุมชน การเข้าถึงที่สะดวกคือจากรถส่วนตัวและรถรับจ้าง พื้นที่ภายในวัดมีที่จอดรถสำหรับรถทัวร์และรถยนต์ได้จำนวนมาก

ภาพที่ 3.25 ผังแสดงการเข้าถึงวัดบูรพาราม

ภาพที่ 3.26 สภาพพื้นที่ทั่วไปวัดบูรพาราม

ภาพที่ 3.27 การใช้งานพื้นที่ภายในวัดเป็นกุฏิพระ และพื้นที่ธรรมชาติ

2. การศึกษาบทบาทและความสำคัญต่อเมืองและชุมชน

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

ในอดีตวัดแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นจากการเป็นสำนักสงฆ์สำหรับพระวัดป่าเดินทาง มาฝึกวิปัสสนากรรมฐาน มีเกจิอาจารย์สายวัดป่า ได้แก่ พระอาจารย์สีทาชายเสโน พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ลี ธัมมธโร พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาโคโม เคย มาพำนัก ในอดีตอยู่ห่างไกลบ้านเรือนประชาชน เมื่อมีพระเกจิหรือพระอุปัชฌาย์มาพำนักในลักษณะ อยู่ในป่า ชาวบ้านจึงได้นำอาหารมาถวาย และจึงได้ปรับปรุงพื้นที่ป่าให้เป็นกุฏิและศาลาขึ้นมา จนกระทั่งก่อตั้งเป็นวัดขึ้น เมื่อเริ่มมีวัดชุมชนจึงเริ่มปลูกบ้านเข้ามารอบวัด จนกระทั่งกลายเป็นที่มา ของการก่อตั้งชุมชนวัดบูรพาขึ้น

การศึกษาพฤติกรรมและการใช้พื้นที่วัด

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปในวันปกติ เงียบสงบ ไม่มีผู้คน มีพื้นที่กว้างขวาง กิจกรรมที่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้พื้นที่ภายในวัดมีเป็นจำนวนน้อย มีเพียง พระสงฆ์และผู้สูงอายุ และส่วนใหญ่วัดจะอาศัยอยู่ในกุฏิในเขตสังฆาวาส เนื่องจากเป็นวัดที่มี แนวปฏิบัติทางด้านวิปัสสนา กิจกรรมส่วนใหญ่ของประชาชนที่เป็นกลุ่มคือการเข้าร่วมฝึก วิปัสสนากรรมฐานที่วัดจัดขึ้น ใช้วิหารเป็นที่พักของอุบาสกอุบาสิกา

ความสำคัญของวัดระดับชุมชน

เนื่องจากวัดอยู่ห่างจากชุมชนมีเพียงผู้สูงอายุที่มากำทำบุญและการถือศีล ดังนั้นบทบาทต่อชุมชนจึงมีน้อยกว่าวัดที่ศึกษาอื่นๆ

ความสำคัญของวัดระดับเมือง

วัดบูรพารามเป็นวัดป่าที่สำคัญของเมืองอุบลราชธานี ในด้านวิปัสสนากรรมฐาน โดยแนวทางการปฏิบัติและศึกษารวมแบบนี้ได้ขยายไปภาคทั่วอีสานปัจจุบัน แม้วัดจะอยู่ในเขตเมืองแต่ยังคงลักษณะของวัดป่าไว้ ดังนั้นจึงเป็นที่สถานที่สำคัญของชาวเมืองอุบลราชธานีในการมาประกอบกิจกรรมด้านการทำวิปัสสนาและรักษาศีล และประชาชนจากต่างถิ่นได้เข้ามาร่วมกิจกรรมในโอกาสวันสำคัญทางศาสนาอยู่เสมอ

3.6 สรุปบทบาทของวัดระดับชุมชนและเมือง

ยุคของพระปฐมวราชสุริยวงศ์ (คำผง) เป็นยุคที่มีการส่งเสริมให้มีการสร้างวัดเพื่อเป็นที่ประกอบศาสนกิจ เป็นศูนย์กลางการศึกษาและการปกครอง โดยได้สร้างวัดหลวงเพื่อส่งเสริมด้านการศึกษาทางพุทธศาสนาจนเผยแพร่ออกไปสู่พื้นที่อื่นๆ บทบาทของวัดในอดีตได้ให้ความสำคัญของวัดในการเป็นแหล่งศูนย์กลางทางด้านสังคมและศูนย์รวมความเชื่อความศรัทธาของคนในชุมชน เป็นพื้นที่สำคัญแห่งเดียวในละแวกบ้านที่ชุมชนได้ใช้ร่วมกันในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาและทางสังคม ซึ่งนอกจากพื้นที่วัดแล้วก็ไม่มีพื้นที่แห่งใดอีกที่มีความเหมาะสม ดังนั้นวัดจึงเป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้ได้สะดวกที่สุด บทบาทของวัดต่อชุมชนและเมืองมีอย่างหลากหลาย ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปและมีบทบาทที่แตกต่างในแต่ละวัด

วัดที่ศึกษาทั้ง 9 วัด มีความสำคัญระดับชุมชนที่เหมือนกันคือเป็นศูนย์รวมของชุมชนด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ส่วนความสำคัญด้านศูนย์รวมกิจกรรมสังคมของชุมชนลดบทบาทจากอดีตมาก มีความแตกต่างในแต่ละวัดด้วยลักษณะที่ตั้งและสภาพกายภาพของวัด ลักษณะของการใช้พื้นที่วัดที่มีพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนเป็นส่วนที่ชุมชนได้ร่วมใช้ประโยชน์ภายในวัด เช่น พื้นที่ขายสินค้าเป็นร้านค้า ที่ตั้งชมรมผู้สูงอายุ พื้นที่รองรับกิจกรรมไหว้พระทำบุญของคนในชุมชน ทำให้ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดมากขึ้น และมีผลจากปัจจัยอื่นๆเช่น ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ ที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมและการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยต่างๆเหล่านี้ทำให้วัดมีความสำคัญต่อชุมชนที่แตกต่างกัน

วัดในเมืองอุบลราชธานีมีความสำคัญของเมือง คือเป็นศูนย์กลางในการแกะสลักเทียนพรรษาทำให้ช่วยส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานี ส่วนวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด เป็นวัดมีความเก่าแก่และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ แต่ปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยรู้จักและขาดการส่งเสริมความสำคัญของโบราณสถาน ถึงแม้ปัจจุบันมีโครงการท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด แต่นักท่องเที่ยวยังมีจำนวนน้อย และขาดการพัฒนาศักยภาพด้านพื้นที่ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ควร

มีการกำหนดพื้นที่เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมโบราณสถานภายในวัด และมีพื้นที่สาธารณชนเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น และควรให้ข้อมูลที่สำคัญของวัดแก่นักท่องเที่ยวและประชาชน ให้ได้รับรู้ถึงคุณค่าของวัดให้เพิ่มมากขึ้น

3.6.1 ประเภทของวัดที่มีความสำคัญต่อชุมชนและเมืองอุบลราชธานี

จากการศึกษาวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด มีการศึกษาบทบาทของวัดระดับชุมชนและระดับเมือง ซึ่งมีบทบาทที่แตกต่างกันไป สามารถแบ่งประเภทวัดตามบทบาทที่สำคัญและจากลักษณะการใช้พื้นที่วัด ซึ่งมี 4 ประเภทได้แก่ 1. วัดสำคัญระดับชุมชน 2. วัดที่สำคัญทางประเพณีและพื้นที่สาธารณชน 3. วัดที่สำคัญทางโบราณสถาน 4. วัดที่มีความสำคัญทางวิปัสสนา โดยสรุปความแตกต่างของวัดในแต่ละประเภท ดังตารางที่ 3.3-3.6

1 วัดที่สำคัญระดับชุมชน		
ชื่อวัด	ลักษณะสำคัญของการใช้พื้นที่	บทบาทที่สำคัญ
1. วัดมหานาราม (วัดป่าใหญ่)	ใช้เพื่อกิจกรรมการไหว้พระทำบุญและบริจาค เป็นพื้นที่นันทนาการของชุมชนและนักท่องเที่ยว	เป็นวัดที่คนในชุมชนได้ใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมรายได้ให้ชุมชน และทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาวัด
2. วัดมณีวนาราม (วัดป่าน้อย)	ใช้เพื่อกิจกรรมทำบุญตามประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา	กิจกรรมทางด้านผู้สูงอายุ เป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
3. วัดกลาง	ใช้เพื่อกิจกรรมทำบุญตามประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา	กิจกรรมทางด้านผู้สูงอายุ เป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
4. วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์สี่	ใช้เพื่อกิจกรรมทำบุญตามประเพณีและวันสำคัญทางศาสนาและเป็นพักสำหรับนักท่องเที่ยว	กิจกรรมทางด้านผู้สูงอายุ เป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

ตารางที่ 3.3 ลักษณะของประเภทวัดที่สำคัญระดับชุมชน

2. วัดที่สำคัญทางประเพณีและพื้นที่สาธารณชน		
ชื่อวัด	ลักษณะสำคัญของการใช้พื้นที่	บทบาทที่สำคัญ
1. วัดศรีอุบลรัตนาราม	พื้นที่ศูนย์กลางสำหรับจัดงานเทศกาลแห่เทียนพรรษาและงานพิธีกรรมทางศาสนาของเมืองอุบลราชธานี	พื้นที่สาธารณะที่สำคัญ เป็นศูนย์รวมงานเทศกาลและประเพณีของเมืองอุบลราชธานี
2. วัดสุปฏิหารามวรวิหาร	ริมแม่น้ำมูลเป็นพื้นที่พักผ่อนของประชาชนและนักท่องเที่ยว และท่องเที่ยวในวันสำคัญทางศาสนา	พื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชนและนักท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน
3. วัดหลวง	พื้นที่ริมแม่น้ำมูลเป็นแหล่งนันทนาการ และใช้จัดงานลอยกระทง, โหลดเรือไฟ, แข่งเรือยาว	ศูนย์กลางงานเทศกาลประเพณีทางน้ำของเมืองอุบลราชธานีและเป็นพื้นที่นันทนาการของประชาชนทั่วไป

ตารางที่ 3.4 ลักษณะของประเภทวัดทางประเพณีและพื้นที่สาธารณชน

3. วัดที่สำคัญโบราณสถาน		
ชื่อวัด	ลักษณะสำคัญของการใช้พื้นที่	บทบาทที่สำคัญ
1.วัดทุ่งศรีเมือง	การชมโบราณสถานหอไตรกลางน้ำ และหอพระบาท	มีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง เป็นที่รู้จักของประชาชนและนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 3.5 ลักษณะของประเภทวัดที่สำคัญโบราณสถาน

4. วัดที่มีความสำคัญทางวิปัสสนา		
ชื่อวัด	ลักษณะสำคัญของการใช้พื้นที่	บทบาทที่สำคัญ
1.วัดบูรพาราม	พื้นที่วิปัสสนาสำหรับพระสงฆ์และประชาชน	เป็นต้นกำเนิดสายวัดป่าของอีสาน และเป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญในทางวิปัสสนากรรมฐาน

ตารางที่ 3.6 ลักษณะของประเภทวัดที่มีความสำคัญทางวิปัสสนา

3.7 ความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชนและเมือง

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ ตำนานพื้นเมืองและลักษณะทางกายภาพของวัดในโครงการกราบพระ 9 วัด พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อชุมชนในรูปแบบต่างๆดังต่อไปนี้

3.7.1 พื้นที่ชุมชน

ชุมชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี แบ่งเขตชุมชนตามวัดและสถานที่สำคัญเช่น ตลาดและสถานที่ราชการ ขอบเขตพื้นที่ชุมชนปัจจุบันมีการแบ่งขอบเขตใหม่เนื่องจากความสะดวกในเรื่องของการเลือกตั้ง คือมีขนาดของชุมชนละ 400 คนสำหรับผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่าพื้นที่ชุมชนทั้ง 9 วัด มีขอบเขตพื้นที่ใกล้เคียงกับก่อนการจัดตั้งชุมชน โดยในอดีตมีลักษณะการตั้งเป็นกลุ่มหรือคุ่มมีพื้นที่รายรอบวัด และในอดีตการแบ่งเป็น “คุ่ม” ไม่ได้แบ่งพื้นที่ชัดเจน แต่มีลักษณะการรวมกลุ่มตามวัดที่ใกล้เคียงกับคุ่มนั้นๆ มีลักษณะพื้นที่ชุมชนแบบผสมผสาน บ้านเรือนปะปนกันไป วัดที่อยู่ใกล้กันมีการรวมเป็นชุมชนเดียวกัน ดังเช่น คุ่มวัดใต้ คุ่มวัดใต้เทิง หรือคุ่มวัดเลียบ ซึ่งเรียกรวมกัน หรือคุ่มวัดป่าน้อย และคุ่มวัดป่าใหญ่ ซึ่งเป็นบริเวณใกล้เคียงกัน

3.7.2 ความสัมพันธ์ของที่ตั้งวัดและชุมชน

การศึกษาประวัติศาสตร์การก่อตั้งวัดและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชน นำมาประเมินตำแหน่งที่ตั้งวัดที่แสดงเขตชุมชนที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากตำนานพื้นเมืองกว้างว่า วัดแต่เดิมมีการตั้งอยู่บริเวณคุ่มโฮง ซึ่งเป็นบริเวณย่านที่พักของเจ้าเมืองและเจ้านาย แต่ละชุมชนมีถนนสายเล็กเป็นเพียงทางเกวียนเชื่อมระหว่าง

บ้านและวัด มีถนนเชื่อมธานีเป็นเขตกำแพงเมืองเก่าโดยพูนดินขึ้นเป็นถนน² มีวัดและชุมชนกระจายอยู่ในเขตเมืองเก่าและตามริมแม่น้ำมูล จากการศึกษพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างที่ตั้งวัดกับชุมชนแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. ที่ตั้งวัดอยู่ในแหล่งใกล้คุ้มเจ้าเมือง หรือเจ้านาย

ในอดีตประชาชนมีเป็นจำนวนน้อยจึงต้องรวมกันเป็นกลุ่ม เจ้าเมืองมีหน้าที่สร้างเมืองและสร้างวัดจึงพิจารณาที่ตั้งวัดและบ้านเรือนของตัวเองให้อยู่ใกล้กันเพื่อความสะดวกในการปกครองดูแล ต่อมาประชาชนจึงได้เริ่มสร้างบ้านเรือนให้อยู่ใกล้กับวัดต่างๆเหล่านั้น ได้แก่วัดหลวงที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้กับคุ้มโฮงหลวงหรือเรียกว่าคุ้มหลวง ทั้งนี้มีลักษณะเดียวกันกับวัดที่สร้างโดยเจ้านายชั้นอื่นๆในหลักอาญาสี่ที่เป็นเจ้านายชั้นสูง ได้แก่ คุ้มราชวงศ์มีเจ้าราชวงศ์ (เก่า) เป็นผู้สร้างวัดกลาง คุ้มอุปฮาดมีเจ้าอุปฮาด(เก่า)เป็นผู้สร้างวัดมณีวนาราม คุ้มราชบุตรมีเจ้าราชบุตร (คำ) เป็นผู้สร้างวัดแจ้ง และในยุคนั้นประชาชนที่มีบ้านอยู่ใกล้กับคุ้มวัดต่างๆได้พึ่งพาอาศัยวัดเพื่อเป็นแหล่งการศึกษาด้านธรรมะและวิทยาการทั่วไปด้วย

2. ที่ตั้งวัดอยู่ในตำแหน่งเป็นเขตชุมชนหรือมีการสัญจรสะดวก

วัดที่ตั้งอยู่บนเส้นทางที่เป็นถนนสายหลักของเมือง ซึ่งชาวบ้านเดินทางไปง่ายอยู่ใกล้บ้านเรือนและมีการสัญจรที่สะดวก เนื่องจากในยุคก่อตั้งเมืองอุบลราชธานี (ยุคพระปฐมบรมราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) มีเส้นทางภายในเมืองไม่มาก เส้นทางที่ใช้สัญจรขนส่งจะทางเกวียนเล็กๆ มีลักษณะเป็นทางสายเล็กที่ใช้เดินระหว่างบ้านใกล้เคียงกัน ดังนั้นถนนที่ใช้งานได้สะดวกจึงเป็นเพียงแค่วางเกวียน ที่ตั้งวัดจึงเลือกตั้งบนถนนทางเกวียนซึ่งเป็นถนนสายหลักของเมือง ได้แก่ถนนหลวงที่มีวัดตั้งอยู่ 3 วัด ได้แก่ วัดมหาวนาราม วัดมณีวนาราม วัดทุ่งศรีเมือง รวมทั้งถนนพรหมเทพที่มีวัดกลาง วัดหลวง และวัดสุปฏิณารามวรวิหารตั้งอยู่ และการที่วัดอยู่ริมแม่น้ำทำให้เอื้อต่อการสัญจรได้อย่างมากเนื่องจากประชาชนที่ตั้งบ้านอยู่ริมแม่น้ำที่นิยมใช้เรือสัญจรไปมา วัดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำมูลได้แก่ วัดหลวง วัดกลาง และวัดสุปฏิณารามวรวิหาร

² ธีระ ฤทธิวรรณ,2545 “การขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีระหว่างปีพ.ศ. 2478-2542”,

3. ที่ตั้งวัดอยู่ในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี

เนื่องจากวัดเป็นพื้นที่เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การวิปัสสนาและการทำบุญ เพื่อให้เหมาะสมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระสงฆ์และประชาชนในชุมชนจึงพิจารณาที่ตั้งที่มีความสงบ มีป่ามีต้นไม้ หรืออยู่ติดกับแม่น้ำ เช่นที่ตั้งวัดบูรพารามซึ่งเป็นตำแหน่งที่เป็นป่าขนาดใหญ่อยู่ห่างไกลแหล่งชุมชน ไม่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ใกล้ เช่นเดียวกับวัดอื่นๆที่อยู่ริมแม่น้ำมูล เป็นแหล่งธรรมชาติมีบรรยากาศที่ดี สูงขึ้นมาบนโคกห่างจากระดับน้ำ และมีการระบายอากาศที่ดี ซึ่งต่อมาประชาชนจึงได้ตั้งบ้านเรือนในแหล่งธรรมชาติใกล้กับที่ตั้งวัดและก่อเกิดเป็นชุมชนตามมา

การศึกษาความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชนและเมือง ทำให้ทราบถึงว่าในอดีตวัดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน และมีความผูกพันกับวัด เป็นที่พึ่งพา ตั้งชุมชนอยู่ใกล้วัดเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลาง การศึกษานี้ทำให้พบแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และพื้นที่ชุมชนที่สัมพันธ์กับวัด ซึ่งสามารถนำไปแสดงเส้นทางท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อไป

บทที่ 4

การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

ในบทนี้จะเป็นการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด ประกอบด้วย ข้อพิจารณา การเลือกเส้นทางท่องเที่ยว การจัดเส้นทางท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดี และการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

4.1 ข้อพิจารณาการจัดเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

จากการศึกษาของ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบในการพิจารณาอยู่ 3 องค์ประกอบได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และการเข้าถึง(Accessibility) ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว แต่จากการสำรวจพื้นที่พบว่า มีข้อพิจารณาอื่นๆที่ควรคำนึงถึงเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้มากขึ้น มีข้อพิจารณาในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวได้แก่ 7 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

4.1.1.การสัญจร (Circulation)และการเข้าถึง (Accessibility) ในการพิจารณาเลือกเส้นทางท่องเที่ยว การสัญจรและการเข้าถึงมีความจำเป็น ซึ่งส่งผลให้มีการท่องเที่ยวที่สะดวกและปลอดภัย โดยพิจารณาจากความสะดวกในการสัญจรและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความเหมาะสมในการจัดพาหนะไปตามเส้นทาง และการเชื่อมเส้นทางกราบพระแบบต่างๆที่จัดขึ้นได้อย่างหลากหลาย รวมทั้งมีที่จอดรถหรือจัดที่จอดรถใหม่ตามเส้นทางที่เลือกได้

4.1.2 ระยะทาง (Distance) เป็นข้อพิจารณาในการเลือกพาหนะที่ใช้สัญจรไปแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับระยะทาง ระยะเวลาการท่องเที่ยว เหมาะสมกับการเดินเท้าและการใช้จักรยาน เป็นต้น

4.1.3 สิ่งที่น่าสนใจ(Attraction) เป็นข้อที่นำมาพิจารณาที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดแรงจูงใจในการเที่ยวในเมือง และสามารถเที่ยวตามเส้นทางที่จัดไว้ได้ครบ โดยกำหนดเส้นทางให้มีสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว มีพื้นที่สามารถจัดกิจกรรมในเส้นทาง และมีความหลากหลายของกิจกรรม ได้แก่ บริเวณที่มีศูนย์รวมกิจกรรม (Node) เช่น วัด ตลาด สวนสาธารณะ มีจุดแวะพัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก จุดชมทิวทัศน์ที่สวยงาม ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจเดินทางไปในเส้นทางท่องเที่ยวที่จัดขึ้น

4.1.4 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นข้อที่คำนึงถึงในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวในเมืองประวัติศาสตร์ โดยเลือกเส้นทางที่มีย่านที่สำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม โบราณคดี อาคารเก่าแก่ และย่านของชุมชนเก่าแก่ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของเมือง รับรู้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากรายได้ค่าบริการนักท่องเที่ยว และทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน และช่วยการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

4.1.5 รูปแบบนักท่องเที่ยว (Type of User) โดยพิจารณาจากรูปแบบของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพื้นที่และจากพื้นที่ใกล้เคียงที่เชื่อมโยงได้ สามารถแบ่งได้เป็นแบบหมู่คณะ และแบบอิสระ มีประเภทคนไทยและชาวต่างชาติ และแบ่งตามอายุ ซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกัน รวมทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวที่เส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้

4.1.6 รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยว (Mode of transportation) โดยพิจารณาเส้นทางการสัญจร รูปแบบการใช้พาหนะในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและภายในแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการเลือกใช้พาหนะ และรูปแบบการเดินทางของประชาชนทั่วไป เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้มีรูปแบบเดินทางที่สอดคล้องกัน

4.1.7 ภูมิทัศน์ถนน (Street scape) โดยพิจารณาด้านสุนทรียภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงามของสถาปัตยกรรม ความร่มรื่นของเส้นทาง ความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีวิถีชีวิตชุมชน และการพิจารณาองค์ประกอบของภูมิทัศน์ถนน ได้แก่ ความกว้างถนน จำนวนช่องจราจร ทางเท้า พืชพรรณ สถาปัตยกรรม และอุปกรณ์ประกอบถนน

ข้อพิจารณาทั้ง 7 ด้าน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อให้เหมาะสมตามรูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้ และประกอบกับข้อมูลพื้นฐานด้านผังเมือง ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และข้อมูลจากการสำรวจด้านการสัญจร ที่ได้ศึกษาในบทที่ 3 นำมาใช้จัดเส้นทางท่องเที่ยวครบ 9 วัดต่อไป

4.2 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

ในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว ได้จัดตามรูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ แบ่งเป็น 5 รูปแบบได้แก่ การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์ โดยรถทัวร์ โดยรถนำเที่ยว โดยจักรยาน และโดยการเดิน ซึ่งรูปแบบที่กำหนดรองรับตามความต้องการของผู้ใช้ และคำนึงถึงระบบผังเมืองในการเลือกเส้นทางที่ผ่านพื้นที่ต่างๆ มีแนวทางการจัดเส้นทางแต่ละรูปแบบดังต่อไปนี้

4.2.1 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์

สัญจรของรถยนต์มีความเหมาะสมสำหรับรถจักรยานยนต์จึงรวมเป็นเส้นทางเดียวกันได้ การเลือกเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์จะเลือกถนนสายรองและถนนสายย่อย ซึ่งเป็นถนนที่มีการสัญจรได้สะดวกเนื่องจากมีปริมาณการจราจรน้อย และมีความกว้างของถนนที่เหมาะสม และเลือกเส้นทางที่ผ่านพื้นที่อยู่อาศัย มีร้านอาหารและมีที่จอดรถยนต์ตามแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง เพียงพอสำหรับเป็นที่จอดรถยนต์ของประชาชนที่มีจำนวนมากในงานเทศกาลแห่เทียนพรรษา

ประเภทของผู้ใช้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นที่เป็นคนไทยที่นิยมนำรถทางเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความต้องการใช้รถยนต์ในการเดินทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด และประชาชนทั่วไปในเขตเทศบาลที่นิยมนำรถยนต์และรถจักรยานยนต์มาใช้ และเตรียมพื้นที่จอดรถให้เพียงพอสำหรับการจัดงานเทศกาลที่มีจำนวนรถยนต์และรถจักรยานยนต์มาก

การจัดเส้นทางท่องเที่ยว เป็นเส้นทางที่ได้ชมภูมิทัศน์ในย่านชุมชน ในย่านที่อยู่อาศัย ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมชุมชนอย่างใกล้ชิด ได้เดินทางโดยรถยนต์ทำให้มีความสะดวกสบาย สามารถนำารถจอดภายในวัดได้ และนักท่องเที่ยวอาจจะนำรถยนต์ไปจอดบริเวณถนนเลียบริมน้ำมูลเพื่อชมทัศนียภาพริมแม่น้ำ ตลอดเส้นทางมีจุดแวะชมหลากหลายจุด ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก ส่วนที่จอดรถตลาดสดเทศบาล 3 สามารถรองรับรถยนต์ของประชาชนภายในพื้นที่ เส้นทางท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นวงจรรอบมีระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร ผ่านวัดทั้ง 9 วัด (ดูแผนผังที่ 4.1)

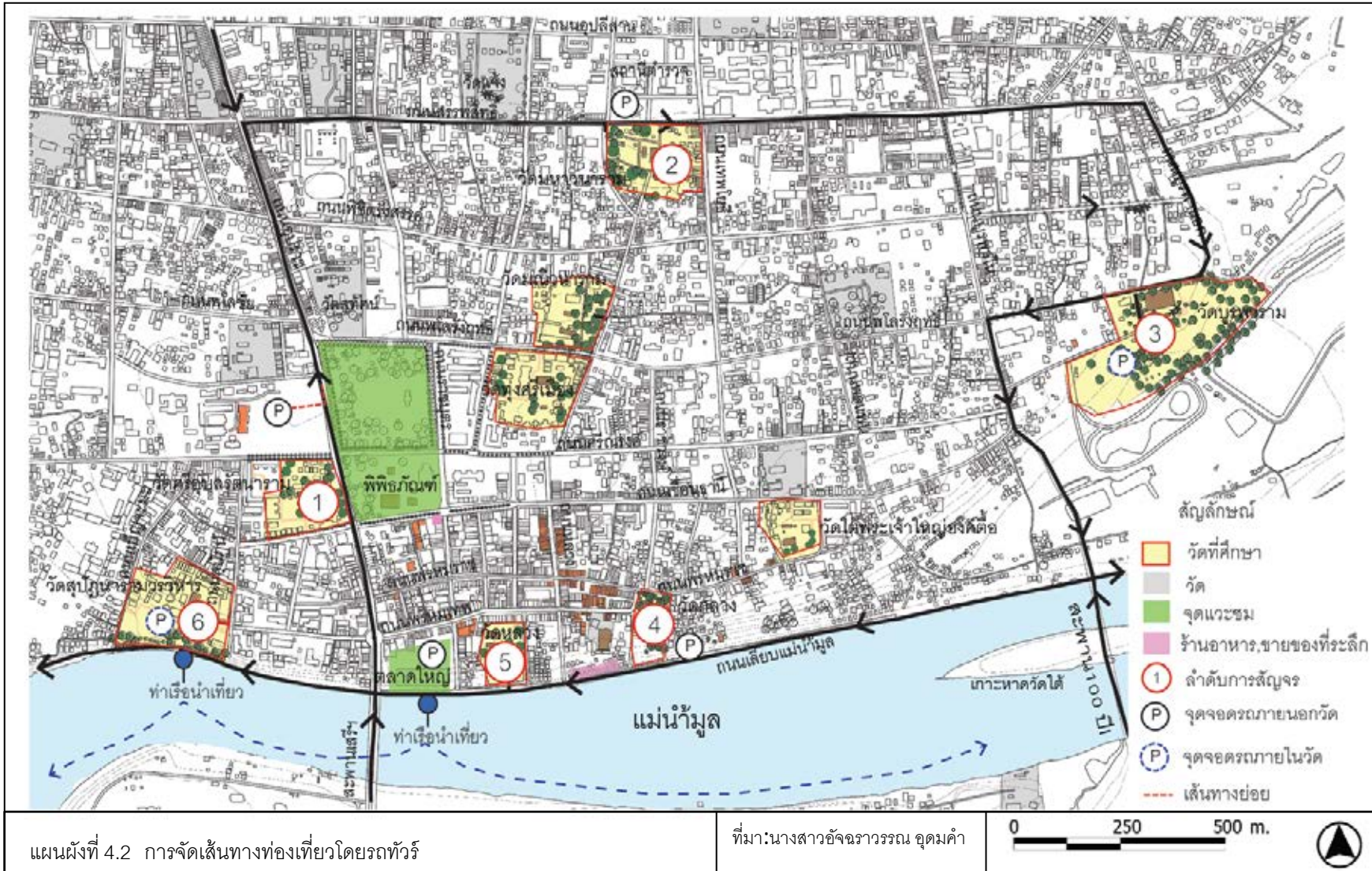
4.2.2 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์

การเลือกเส้นทางรถทัวร์จะเลือกเส้นทางที่มีถนนกว้าง เป็นถนนสายหลัก หลีกเลียงย่าน พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น โดยเลือกถนนอุปราชซึ่งเป็นถนนที่กว้าง และ ถนนเลียบบแม่น้ำมูล เนื่องจากมีแผนพัฒนาโครงการที่จะขยายเป็นเส้นทางเลียบบแม่น้ำมูลรอบเมือง ทำให้เชื่อมจากหน้าวัดสุปฏิญนารามวรวิหารจนถึงวัดบูรพารามได้ ดังนั้นนอกจากถนนอุปราชซึ่งเป็น เส้นทางสายหลักแล้ว พื้นที่ท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด รถทัวร์ที่นำนักท่องเที่ยวมาจากต่างถิ่นยังสามารถเข้าถึงจากถนนเลียบบแม่น้ำมูลได้

ถนนเลียบบแม่น้ำมูลเป็นถนนที่มีขนาดใหญ่การจราจรไม่หนาแน่น สามารถจอดรถทัวร์ตามจุดจอดให้นักท่องเที่ยวชมภูมิทัศน์ริมแม่น้ำที่สวยงาม และจัดพื้นที่จอดรถรวมของนักท่องเที่ยวบริเวณตลาดสดเทศบาล3 และให้นักท่องเที่ยวลงเดินชมเมืองในพื้นที่ใกล้เคียงได้

ประเภทของผู้ใช้ ในกลุ่มนี้เป็นแบบหมู่คณะซึ่งเป็นกลุ่มที่จัดมาของบริษัทนำเที่ยว และองค์กรต่างๆจากต่างถิ่นที่จัดนำเที่ยวมา

การจัดเส้นทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะได้ชมทัศนียภาพบนรถ ทำให้มีความสะดวกสบาย เข้าถึงได้ในวัดที่มีพื้นที่เพียงพอ มีที่จอดรถภายใน ได้แก่ วัดบูรพาราม วัดสุปฏิญนาราม วรวิหาร และบริเวณตลาดสดเทศบาล3 ในตำแหน่งที่รถทัวร์เข้าไม่ถึงภายในวัดจะมีรถนำเที่ยวเพื่อไปรับในตำแหน่งต่างๆ ส่วนถนนเลียบบแม่น้ำมูลจะเป็นเส้นทางที่มีจุดจอดรถ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมทิวทัศน์และพักผ่อนหย่อนใจ เดินไปยังวัดได้พระเจ้าใหญ่องค์คือ วัดกลาง และวัดหลวงได้ มีจุดจอดรถรวมบริเวณตลาดสดเทศบาล 3 เส้นทางเดินรถทัวร์มีลักษณะที่วนรอบนอกเมือง มีระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร (ดูแผนผังที่4.2)

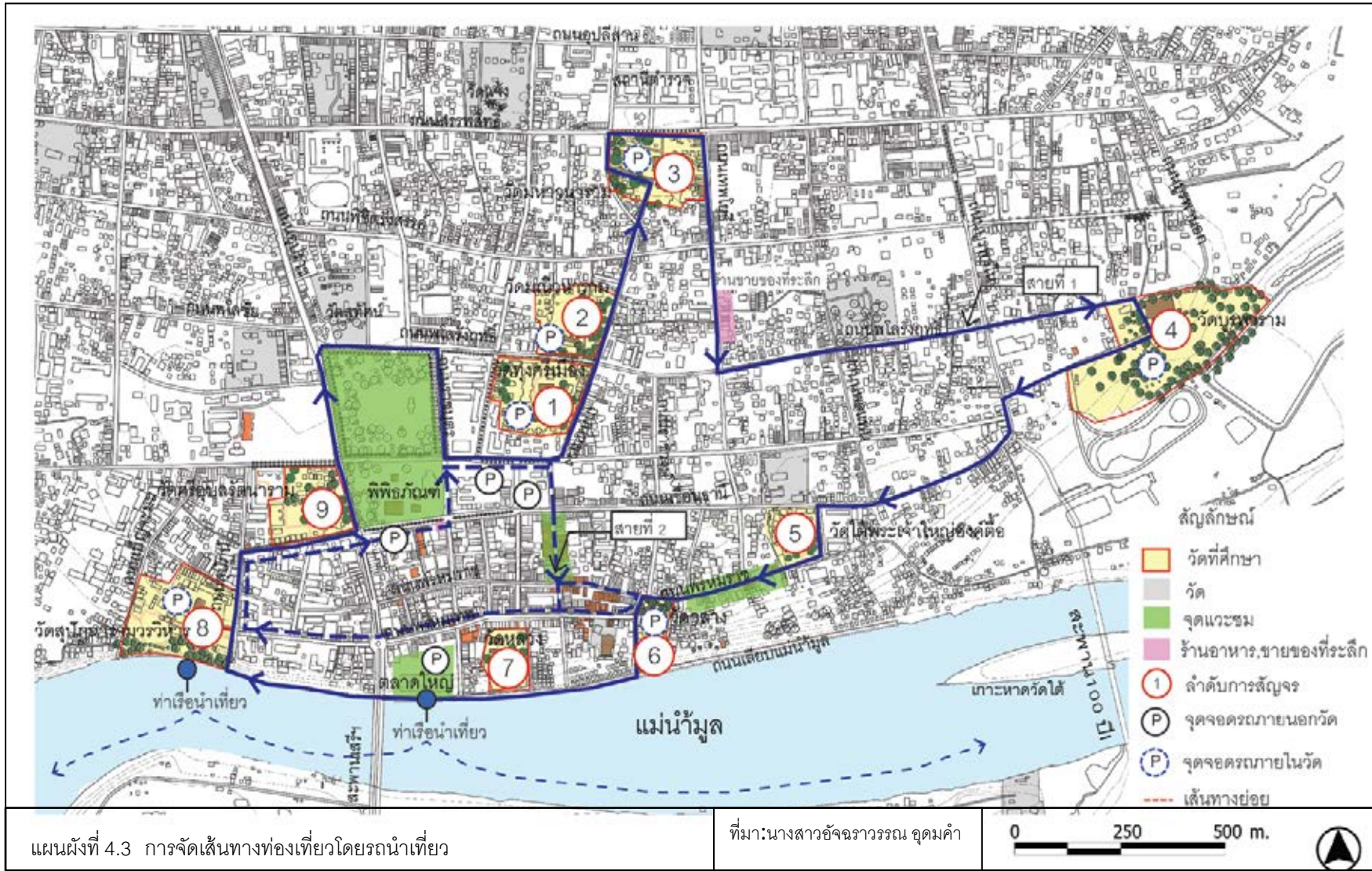
4.2.3 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว

ปัจจุบันมีบริการนำเที่ยวกราบพระ 9 วัดในช่วงเทศกาล โดยความร่วมมือของ ท.ท.ท. อุบลราชธานี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี และภาคเอกชน มีการเดินทางโดยรถสามล้อ ซึ่งเป็นการจัดนำเที่ยวแบบหมู่คณะ และมีมัคคุเทศก์บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับวัดต่างๆ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นมีความสะดวก ปลอดภัยและประหยัดเวลา

การศึกษานี้ได้เสนอให้มีรูปแบบรถนำเที่ยวจัดโดยเทศบาลนครอุบลราชธานี จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการได้ทุกวัน เลือกเดินทางเป็นหมู่คณะหรือแบบอิสระได้ ร่วมกับรถสามล้อ เพื่อให้ผู้บริการสามล้อมีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยทั้งสองรูปแบบสามารถใช้เส้นทางร่วมกันได้ รถนำเที่ยวเป็นแบบรถรางชมเมืองเดินรถเป็นรอบ โดยเป็นเส้นทางที่มีความสวยงามทางภูมิทัศน์ถนน มีความร่มรื่น มีจุดแวะชมได้มาก ผ่านพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่พาณิชยกรรม และย่านศูนย์รวมกิจกรรมที่มีความคึกคัก ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้วิถีชีวิตที่แท้จริงของเมือง และกำหนดเส้นทางให้สอดคล้องกับระบบเดินรถสองแถวที่มีบริการ ทำให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้เพื่อการท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัดด้วย

ประเภทของผู้ใช้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวแบบหมู่คณะและแบบอิสระ ผู้สูงอายุ และนักท่องเที่ยวแบบเดินเท้าที่ต้องการเที่ยวต่อเนื่องไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ รวมทั้งประชาชนทั่วไปสามารถมารอตามจุดที่รถจอดและเส้นทางที่รถนำเที่ยวผ่านได้

การจัดเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะเส้นทางเดินรถนำเที่ยวและสามล้อเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวได้ชมเมือง ชมเส้นทางสายวัฒนธรรมที่มีอาคารเก่าแก่ ย่านชุมชน และเส้นทางแบบธรรมชาติ ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศความงามของเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างใกล้ชิด มีกำหนดจุดจอดรถนำเที่ยวแบบถาวร 2 จุด ได้แก่ บริเวณตลาดสดเทศบาล3 และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การเดินรถนำเที่ยวมี 2 สาย สายแรกเป็นเส้นทางเดินรถรอบนอก เริ่มเดินทางจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ไปที่วัดทุ่งศรีเมือง ผ่านวัดและผ่านพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจริมแม่น้ำมูล และชมบรรยากาศสวนสาธารณะทุ่งศรีเมือง มีระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร สายที่สองเป็นเส้นทางระยะสั้นผ่านย่านประวัติศาสตร์บริเวณถนนพรหมเทพและถนนพรหมราช จุดสิ้นสุดบริเวณทุ่งศรีเมืองและตลาดใต้รุ่ง มีระยะทางประมาณ 2.5 กิโลเมตร ทั้งสองสายนักท่องเที่ยวอาจแวะชมเมืองและซื้อของที่ระลึกได้ (ดูแผนผังที่4.3)

4.2.4 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน

การเลือกเส้นทางจักรยานมีการเลือกเส้นทางในย่านอยู่อาศัย เป็นถนนสายรอง และสายย่อยเนื่องจากมีปริมาณรถน้อย ผ่านแหล่งธรรมชาติ มีภูมิทัศน์ถนนที่สวยงาม ดังนั้นจึงกำหนดให้ผ่านบริเวณริมแม่น้ำมูล เขตป่าธรรมชาติข้างวัดบูรพาราม และเกาะหาดวัดใต้ซึ่งในหน้าแล้งจะมีการทำสะพานไม้ไผ่สามารถปั่นจักรยานข้ามไปเที่ยวได้

ประเภทของผู้ใช้ ได้แก่ชมรมจักรยาน ผู้นักท่องเที่ยวอิสระที่นิยมใช้จักรยาน และนักท่องเที่ยวทั่วไปที่อาจจะเช่าจักรยานที่มีบริการได้ และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่จัดเป็นกลุ่มจักรยานในช่วงเทศกาลแห่เทียนพรรษา

การจัดเส้นทางท่องเที่ยว มีลักษณะเป็นเส้นทางสำรวจตามย่านชุมชน มีหลายเส้นทาง นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนที่น่าสนใจแตกต่างกัน ได้เดินทางบนเส้นทางที่ใช้ในชุมชน และมีเส้นทางเลียบบแม่น้ำมูลที่ขนานไปกับเส้นทางรถ ซึ่งเป็นเส้นทางที่ได้พักผ่อนหย่อนใจในเส้นทางธรรมชาติ แวะพักผ่อนตามกำลังความสามารถของแต่ละคน มีจุดชมทิวทัศน์ ร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึกเป็นจุดแวะพักระหว่างทาง รวมระยะประมาณ 3-10 กิโลเมตร (ดูแผนผังที่4.4)

4.2.5 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า

การเลือกเส้นทางแบบเดินเท้าจะเลือกในเขตที่อยู่อาศัยและพื้นที่พาณิชยกรรม และผ่านย่านชุมชนเก่าแก่ มีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และสวยงาม และในพื้นที่สาธารณะ โดยกำหนดให้มีหลายเส้นทางเป็นช่วงสั้นๆ และระยะห่างแต่ละจุดแวะพักในระยะที่ไม่เกิน 500 เมตร ซึ่งเป็นระยะทางเดินเท้าที่เหมาะสมในการเข้าถึงบริการรถสาธารณะตามมาตรฐานผังเมืองของกรุงเทพมหานคร¹ ดังนั้นแต่ละเส้นทางเดินเท้าจึงมีจุดพักผ่อนและร้านอาหารเพื่อบริการในช่วงระยะทางเดินเท้า 500 เมตร เส้นทางที่เลือก ได้ชมวัดที่อยู่ในละแวกเดียวกัน มีรูปแบบเส้นทางสายวัฒนธรรมและชุมชน

ประเภทของผู้ใช้ ได้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวแบบอิสระ และกลุ่มต่างชาติที่ชอบการเดินทางชมเมือง และนักท่องเที่ยวที่เดินเที่ยวชมเมืองระหว่างแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

การจัดเส้นทางท่องเที่ยว มีการจัดเส้นทางที่ผ่านวัดและชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัด โดยนักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศของบ้านเรือนตลอดสองข้างทางอย่างใกล้ชิดและใช้เวลาในการชมวัดได้อย่างเต็มที่ แบ่งเป็น 4 สาย ได้แก่ (ดูแผนผังที่ 4.5)

สายที่ 1 เป็นเส้นทางผ่านย่านการค้าเก่าแก่ มีอาคารแบบตึกแถวแบบจีนผสมยุโรป เป็นเส้นทางย่านตลาดใหญ่ ถนนหลวง- ถนนพรหมเทพและถนนอุบลกิจ ใช้เวลาในการเดินเท้าระยะทาง 1.7 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 2.40 ชม.

สายที่ 2 เป็นเส้นทางเดินเท้าผ่านพื้นที่ริมแม่น้ำ ได้ชมวัดหลวงและศาลเจ้าปู่แก้ง ชมบ้านเรือนไม้ในชุมชนวัดหลวง และพื้นที่ริมแม่น้ำมูล มีระยะทาง 600 เมตร มีจุดแวะพักต่างๆ เป็นร้านอาหารหน้าวัดหลวง ใช้เวลาประมาณ 1.00 ชม.

สายที่ 3 เป็นเส้นทางชุมชนริมแม่น้ำ และชุมชนบ้านเรือนไม้บนถนนพรหมราชบริเวณชุมชนวัดใต้ และได้เดินผ่านสะพานไม้ไผ่ไปเกาะหาดวัดใต้ รวมระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีจุดแวะที่ร้านอาหารริมแม่น้ำมูล ใช้เวลาประมาณ 2.20 ชม.

สายที่ 4 เป็นเส้นทางชุมชนที่มีวัฒนธรรมแบบผสมผสานของชุมชนไทย-พุก และไทย-คริสต์ เป็นเส้นทางที่ได้ชมวัดสุปฏิญนารามวรวิหารและโบสถ์โรมัน และวัดศรีอุบลรัตนาราม และพื้นที่ริมน้ำ มีระยะทาง 1.2 กิโลเมตร มีจุดแวะพักบนถนนสุปฏิญน์ ใช้เวลาประมาณ 2.00 ชม.

¹ ระยะห่างสถานีรถสาธารณะคือ 500 เมตร มาตรฐานผังเมืองของกรุงเทพมหานคร เพื่อให้มีการเดินเท้าเข้าถึงรถสาธารณะในระยะทางที่เหมาะสม

การจัดเส้นทางท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงการเดินทางในแต่ละรูปแบบให้มีความต่อเนื่องได้ เมื่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางจากต่างถิ่นเข้ามาในพื้นที่ มีรูปแบบการเดินทางมา 3 ลักษณะคือ โดยรถยนต์ รถทัวร์ หรือรถสองแถว (ที่รับนักท่องเที่ยวมาจากสนามบิน สถานีขนส่ง และสถานีรถไฟ) เมื่อเข้ามาในพื้นที่สามารถใช้พาหนะส่วนตัวที่นำมาใช้เดินทางท่องเที่ยวในเส้นทางที่จัดไว้ หรือนำรถมาจอดตามจุดที่กำหนดเพื่อใช้บริการรถนำเที่ยว ที่จอดบริการในสถานีบริการนำเที่ยว 2 จุด คือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และตลาดสดเทศบาล3 ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการใช้จักรยานสามารถนำรถมาจอดในจุดจอดรถและเช่ารถจักรยานที่มีบริการ แล้วเดินทางท่องเที่ยวต่อไปตามเส้นทางที่จัดไว้ โดยมีแผนที่และที่ป้ายบอกทางที่ชัดเจน

เส้นทางเดินเรือ เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อกับรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆได้ โดยควรปรับปรุงท่าหน้าท่าตลาดสดเทศบาล3 และท่าหน้าวัดสุปฏิญนารามวรวิหารให้เป็นท่าเรือนำเที่ยว ล่องเรือชมภูมิทัศน์ริมแม่น้ำมูล จากหน้าวัดสุปฏิญนารามวรวิหารถึงเกาะหาดวัดใต้ได้

ประชาชนในพื้นที่สามารถท่องเที่ยวตามเส้นทางที่จัดไว้โดยใช้พาหนะที่ส่วนใหญ่เป็นรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ใช้เส้นทางเดียวกันกับนักท่องเที่ยว หรือนำรถมาจอดแล้วใช้บริการรถสองแถวหรือรถนำเที่ยวที่สัญจรผ่านระหว่างแหล่งท่องเที่ยวได้เช่นกัน

รูปแบบการเดินทางที่จัดขึ้นมีการเชื่อมต่อการเดินทางที่ต่อเนื่อง และหากมีการใช้ระบบรถสาธารณะให้มากขึ้นจะทำให้นักท่องเที่ยวมีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่าย และใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพในการท่องเที่ยวในเมืองอุบลราชธานี และลดการเดินทางด้วยรถยนต์ ทำให้ลดมลพิษและประหยัดพลังงาน

4.3 เส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

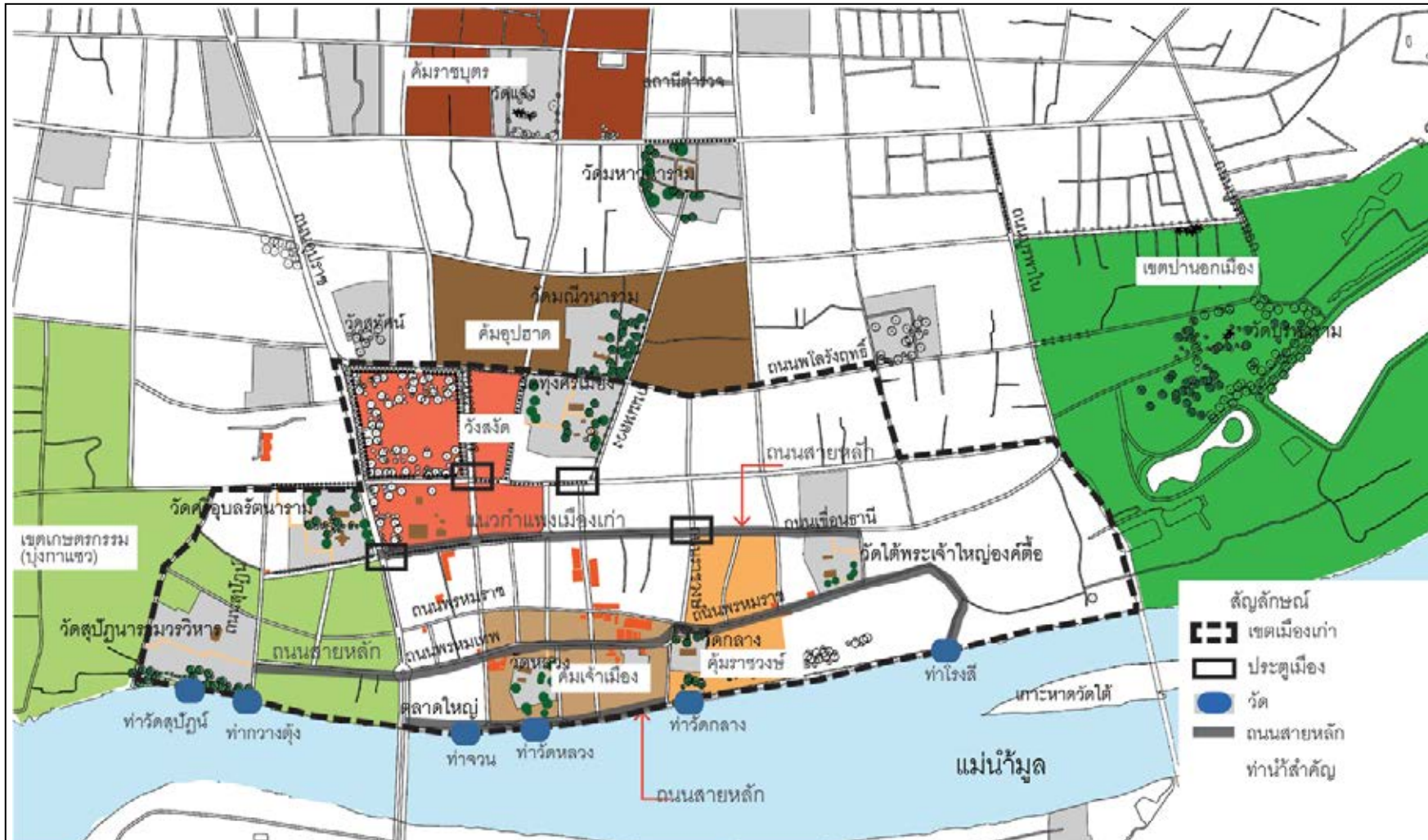
ในการศึกษาประวัติศาสตร์และตำนานพื้นเมืองพบว่า ในขอบเขตพื้นที่ศึกษามีเขตเมืองเก่า ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองในฐานะอุบลราชธานีว่าไรประเทศราช เมื่อยุคที่พระปฐมมหาราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เมื่อราว พ.ศ. 2334 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่1) แต่ในปัจจุบันหลักฐานทางโบราณคดีไม่มีให้เห็นอย่างชัดเจน ดังนั้นการศึกษานี้จึงได้

ศึกษา ขอบเขตและองค์ประกอบสำคัญของเมืองในอดีต เพื่อสื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนที่มาเที่ยวได้รับรู้ และเป็นการรื้อฟื้นความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ให้ได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากเอกสารที่ศึกษาในบทที่ 2 กล่าวถึงขอบเขตของเมืองเก่า ตำแหน่งประตูเมือง คู่ม วัด และเส้นทางสัญจร โดยมีขอบเขตตั้งแต่ถนนเขื่อนธานี จนถึงแม่น้ำมูล มีทำน้ำเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสำหรับการสัญจรทางเรือ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงความสำคัญของคู่มเจ้าเมืองที่สัมพันธ์กับวัดและชุมชน โดยในยุคแรกมีชุมชนอยู่ตามแนวถนนพหลโยธินใกล้กับคู่มเจ้าหลวง ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มแบบกระจุกตัวกันอยู่ในเขตเมืองเก่า ต่อมาในยุคการพัฒนาเมืองช่วงรัชกาลที่ 5 ที่เมืองอุบลราชธานีมีฐานะเป็นศูนย์กลางของมณฑลลาวท้าว มีการแบ่งพื้นที่ชุมชนชัดเจนขึ้น มีลักษณะการรวมตัวกันทางสังคมที่มีคู่มเจ้านายและวัดเป็นศูนย์กลางของแต่ละชุมชน โดยตั้งตามหลักอาณานิคมซึ่งเป็นการแบ่งฝ่ายการปกครองเมือง จากข้อมูลดังกล่าวจึงนำมาสื่อถึงเส้นทาง ของเขตและตำแหน่งที่มีความสำคัญในเขตเมืองเก่า

การกำหนดแหล่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่แสดงในแผนผังเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ขอบเขตเมืองเก่า และ ถนนสายหลัก 3 สายได้แก่ ถนนริมแม่น้ำมูล ถนนพหลโยธิน-พหลโยธิน ถนนเขื่อนธานี มีประตูเมือง 4 ประตู และทำน้ำสำคัญ ได้แก่ ทำวัดสุภวัณน์ ทำกวางตุ้ง ทำจวน ทำวัดหลวง ทำวัดกลาง ทำโรงสี มีเขตเกษตรกรรม คือบริเวณทุ่งกาแขวและบริเวณมูลน้อยซึ่งอยู่ทิศตะวันตกของเมือง เขตป่านอกเมืองคือพื้นที่ป่ารอบวัดบูรพารามและริมแม่น้ำมูลทางทิศตะวันออกของเมือง มีตำแหน่งวังเดิม คือ วังสังัด(อาคารเก่าในโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี)เคยเป็นที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ (ดูแผนผังที่ 4.6)

การทำแผนผังตำแหน่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา ทำให้เห็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของเส้นทางท่องเที่ยวที่จัดให้เดินทางผ่าน และอยู่ในละแวกเดียวกับวัดที่เข้าไปชม ทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนรับรู้ถึงคุณค่าของวัดและชุมชนเมืองอุบลราชธานีได้มากขึ้น

แผนผังที่ 4.6 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวจากการสันนิษฐานแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ที่มา:นางสาวธัจฉารวรรณ อุดมคำ

4.4 การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

4.4.1 แนวคิดหลักของการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

แนวคิดหลักในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด มีวัตถุประสงค์ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการเดินทาง มีความต่อเนื่องของเส้นทาง ให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางท่องเที่ยวภายในบรรยากาศเมืองที่สวยงาม ซึ่งปัจจุบันสภาพเส้นทางระหว่างวัดยังไม่มี การปรับปรุงทางด้านกายภาพเพื่อรองรับการเดินทางท่องเที่ยว และขาดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวในพื้นที่

การศึกษานี้จึงเสนอให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยว ให้มีลักษณะที่เป็นเส้นทางสายวัฒนธรรม สืบถึงบรรยากาศของวัดงาม ชุมชนน่าอยู่ ให้มีบรรยากาศที่ดีในการเดินทางท่องเที่ยว โดยอาศัยการพัฒนาภูมิทัศน์ถนนให้มีเอกลักษณ์และมีทัศนียภาพที่สวยงาม มีความร่มรื่น และการจัดการรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวให้สอดคล้องกัน ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกระหว่างการเดินทาง จากแนวคิดหลักสามารถนำไปวางผังเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการรับรู้ของนักท่องเที่ยว เมื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าอุบลราชธานีได้

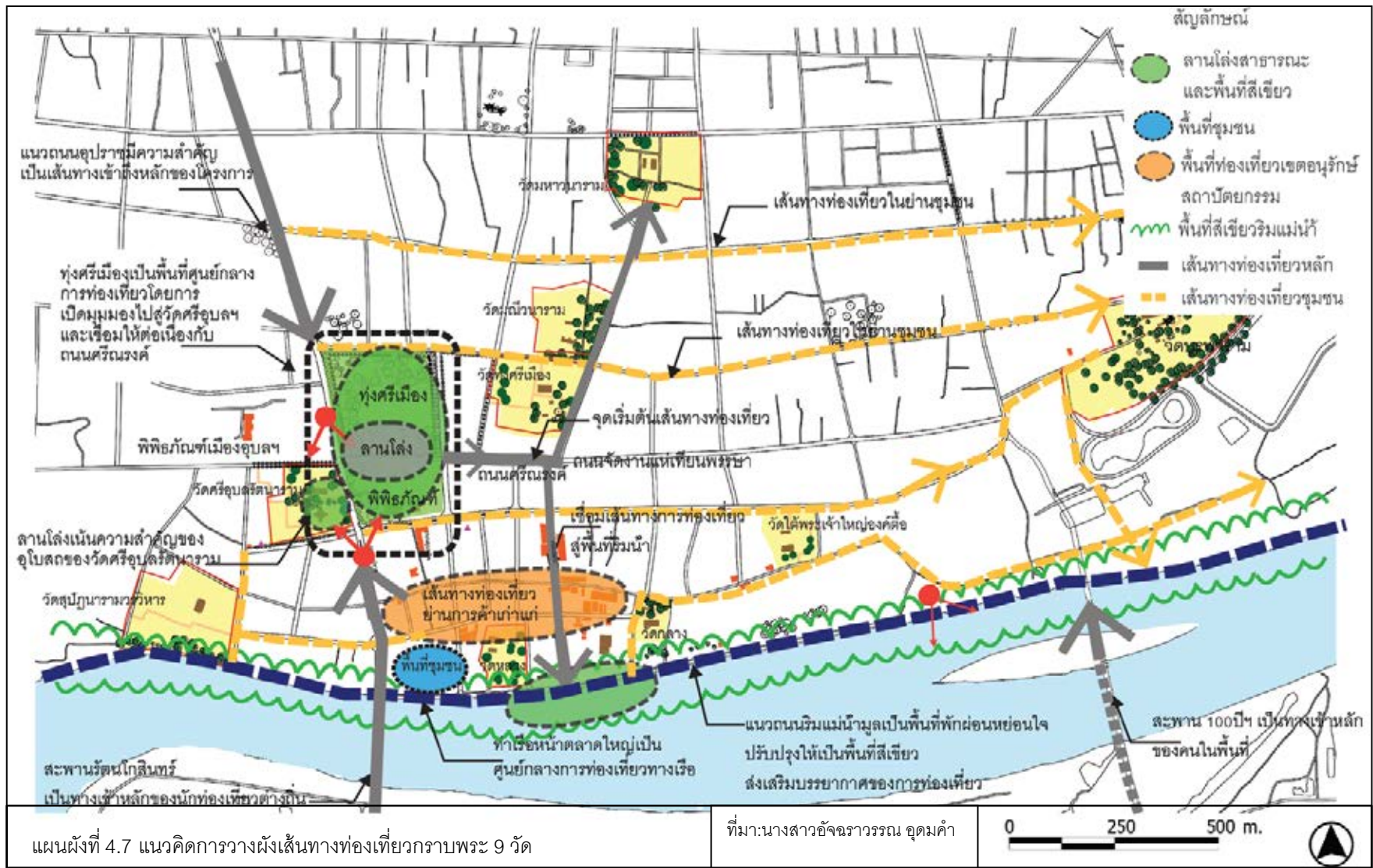
4.4.2 แนวคิดในการออกแบบวางผังเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในเมืองอุบลราชธานี จะได้เข้ามาในพื้นที่ทุ่งศรีเมืองซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะใจกลางเมือง มีลักษณะเป็นลานโล่งล้อมรอบด้วยพื้นที่ธรรมชาติที่มีความร่มรื่น ภายในเป็นศูนย์กลางกิจกรรมของชุมชน มีประชาชนเข้ามาพักผ่อนหย่อนใจอย่างมากมาย ซึ่งทำให้เกิดการรับรู้ถึงพื้นที่ท่องเที่ยวได้ด้วยลักษณะที่พื้นที่ทุ่งศรีเมืองมีการเปิดมุมมองที่ต่อเนื่องไปในพื้นที่สองด้าน ด้านหนึ่งนำสายตาไปสู่ลานโล่งหน้าวัดศรีอุบลรัตนาราม สืบถึงคุณค่าและความสำคัญของศาสนสถาน อีกด้านหนึ่งเปิดมุมมองไปยังถนนศรีนครซึ่งเป็นถนนของการท่องเที่ยว มีลักษณะที่โดดเด่นทางภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยว ทำให้มีการเชื่อมโยงและดึงดูดให้เดินทางไปชมวัดตามถนนหลวงและเส้นทางอื่นๆได้เนื่อง

เมื่อเดินทางตามเส้นทางท่องเที่ยวจะได้เดินทางบนถนนที่มีบรรยากาศธรรมชาติ อยู่ในย่านชุมชนที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกัน ได้แก่ ย่านชุมชนอิสานบนถนนบูรพาใน ถนนบูรพานอก ถนนพโลรัถฤทธิ์ และถนนสายย่อยในชุมชน นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมของชุมชน และชื่นชมบรรยากาศภายในวัดที่สวยงาม และมีเส้นทางถนนย่านการค้าเก่าแก่ มีอาคารแบบเรือนแถว ตึกแบบจีนผสมยุโรป ในย่านถนนพรหมเทพ ถนนพรหมราช

เมื่อเดินทางท่องเที่ยวชมวัดและย่านชุมชนแล้ว นักท่องเที่ยวจะได้พักผ่อนหย่อนใจบริเวณริมแม่น้ำมูล ซึ่งมีลักษณะเป็นธรรมชาติ เป็นพื้นที่เปิดโล่งมีทัศนียภาพที่ดี และสามารถล่องเรือนำเที่ยวชมภูมิทัศน์ริมน้ำ และชมวัดริมแม่น้ำมูล ได้แก่ วัดสุปฏิญนารามวรวิหาร วัดหลวง วัดกลาง เมื่อเดินทางไปตามเส้นทางที่จัดขึ้น นักท่องเที่ยวสามารถแวะตามร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกระหว่างเส้นทางท่องเที่ยวได้ จับจ่ายสินค้าส่งเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน (ดูแผนผังที่ 4.7)

แนวคิดในการวางผังออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว มีเส้นทางที่เชื่อมวัดได้หลายเส้นทางตามรูปแบบการเดินทางแบบต่างๆ และมีการปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งระหว่างวัดเพื่อสื่อคุณค่าของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เชื่อมโยงพื้นที่เปิดโล่งและการสัญจรระหว่างวัดให้เหมาะสม ปรับปรุงท่าเรือและจุดบริการการเดินทางในพื้นที่ให้ใช้งานได้สะดวกมีความต่อเนื่องกับเส้นทางท่องเที่ยว และอำนวยความสะดวกแก่การเดินทางภายในพื้นที่ (ดูแผนผังที่ 4.8)

แผนผังที่ 4.7 แนวคิดการวางผังเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

4.4.3 การปรับปรุงภูมิทัศน์ถนน

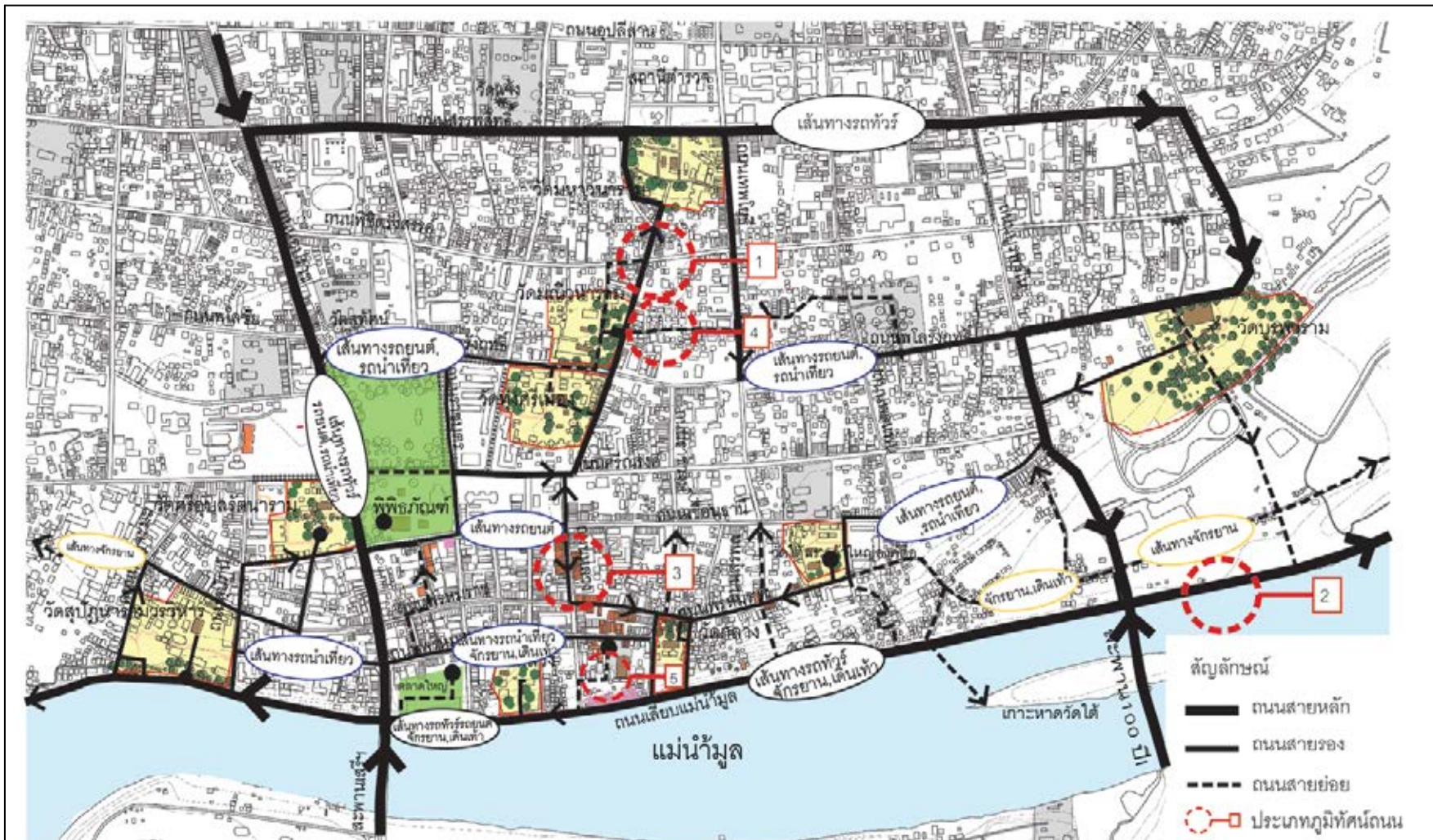
จากการจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว 5 รูปแบบ ได้แก่ การเดินทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์ การเดินทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์ การเดินทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน การเดินทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า พบว่าการจัดเส้นทางทั้ง 5 รูปแบบ เมื่อจำแนกตามลำดับศักยภาพและโครงข่ายของถนนสามารถแบ่งถนนเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ถนนสายหลัก เป็นถนนขนาดใหญ่ เป็นถนนรอบเมือง ใช้สำหรับรถทัวร์ได้ เนื่องจากหลีกเลี่ยงการเข้าพื้นที่ชุมชนเมืองชั้นใน ได้แก่ ถนนอุปราชา ถนนบูรพานอก ถนนบูรพาใน และถนนเลียบบแม่น้ำมูล

2. ถนนสายรอง เป็นถนนที่เชื่อมระหว่างถนนสายหลักกับถนนสายย่อย เป็นถนนขนาดเล็ก ปริมาณการจราจรปานกลาง พาหนะที่ใช้ คือ รถยนต์ รถนำเที่ยว สามล้อและรถจักรยานยนต์ ได้แก่ ถนนหลวง ถนนพโลรงฤทธิ์ ถนนเทพโยธี ถนนเขื่อนธานี ถนนสุปฏิภูมิ ถนนศรีณรงค์ ถนนพรหมเทพ ถนนพรมราช

3. ถนนสายย่อย เป็นถนนขนาดเล็ก มีปริมาณการจราจรน้อย พาหนะที่ใช้ คือ จักรยานและการเดินเท้า ได้แก่ ถนนอุบลกิจ ถนนสรุพลและถนนสายย่อยในชุมชน

การจัดโครงข่ายของถนนจากเส้นทางท่องเที่ยวที่จัดขึ้น มีลักษณะที่ถนนสายหลักเป็นถนนที่ใช้เข้า-ออกเมือง เป็นเส้นทางชมวัดในพื้นที่รอบนอกเมือง ผ่านพื้นที่สำคัญและพื้นที่ริมน้ำ ถนนสายรองจะเข้าถึงวัดและแหล่งท่องเที่ยวได้โดยตรง เชื่อมจากถนนสายหลักเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายจุด และถนนสายย่อยเป็นถนนที่เชื่อมจากถนนสายรองเข้าถึงชุมชน คือเป็นเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนเป็นโครงข่ายระดับย่อย ผ่านวัดและชุมชนที่อยู่ในละแวกเดียวกัน มีผังที่จำแนกลำดับศักยภาพและการเชื่อมโยงของถนนตามแผนผังที่ 4.9

แผนผังที่ 4.9 การจำแนกลำดับศัภคัยและการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

ที่มา:นางสาวอัจฉราวรรณ อุดมคำ

ถนนทั้งสามประเภท สามารถรองรับการใช้พาหนะตามความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ 5 รูปแบบ ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการนำไปใช้ปรับปรุงภูมิทัศน์ถนน และความเข้าใจของผู้นำไปปฏิบัติต่อไป จึงเสนอแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนในช่วงที่มีการใช้พาหนะที่แตกต่างกัน 5 ลักษณะ(ดูแผนผังที่4.9) ดังนี้

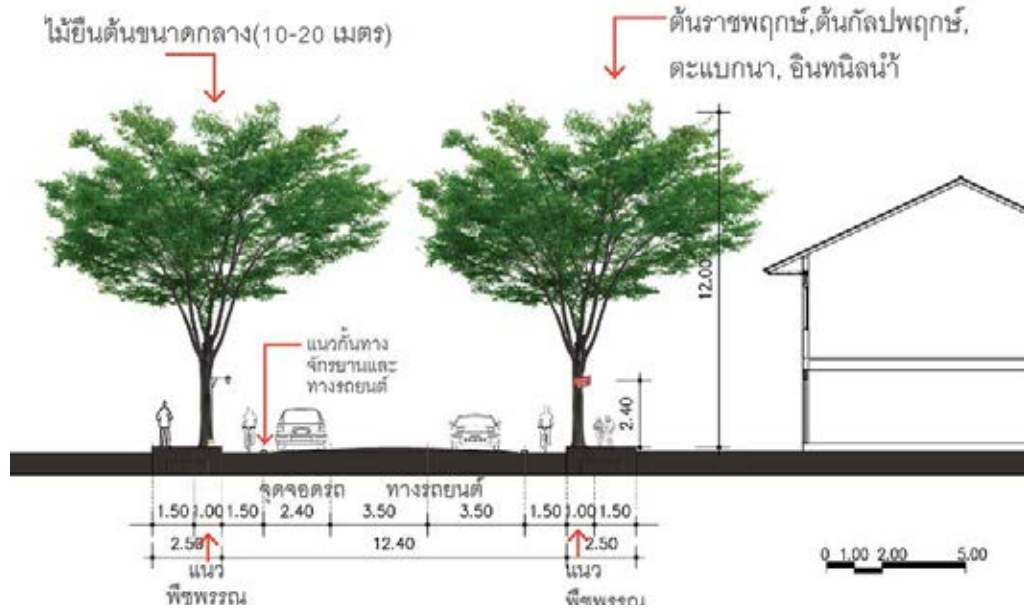
1.การออกแบบภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์

เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์อยู่ในย่านชุมชน ในการเดินทางเพื่อไปชมวัด นักท่องเที่ยวจะได้ชมบรรยากาศของภูมิทัศน์ถนนที่เป็นเส้นทางเป็นธรรมชาติ ชมภูมิทัศน์ชุมชน และพื้นที่ริมน้ำ

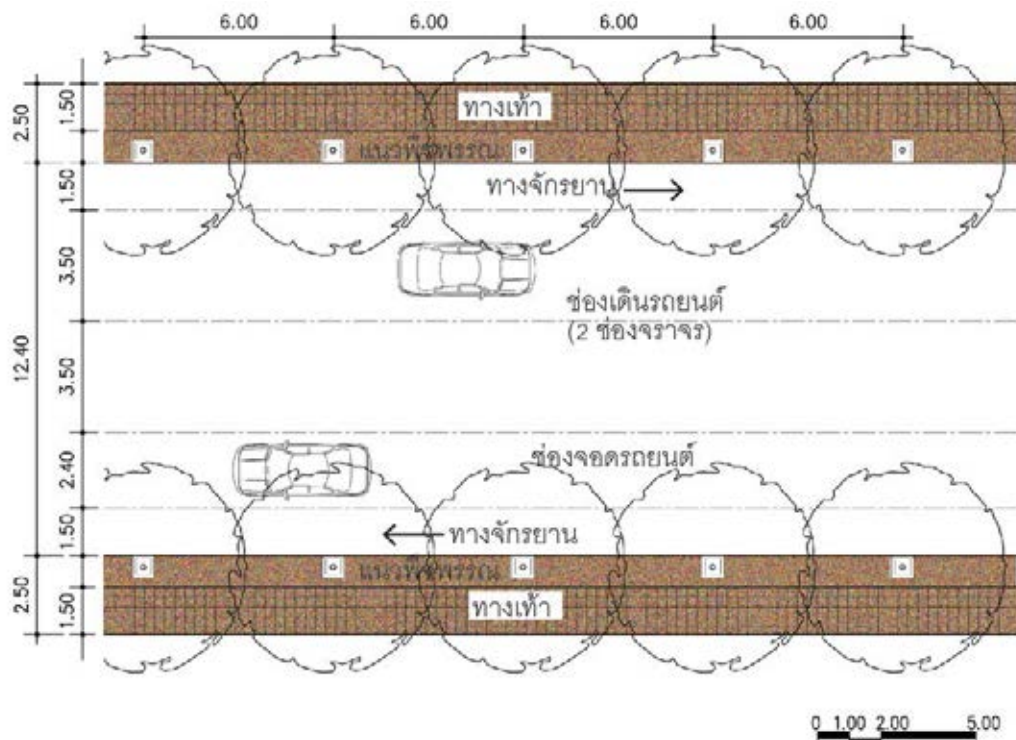
เส้นทางที่จัดขึ้นมีระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นถนนที่มีการจราจรน้อย ถนนกว้างประมาณ 7-9 เมตร มี 2-3 ช่องจราจร และมีสภาพถนนดี มีถนนเข้าถึงประตูวัด แต่ภายในวัดส่วนใหญ่ไม่มีทางเข้าจอดรถอย่างชัดเจน และไม่มีพืชพรรณบนขอบทางที่ต่อเนื่องและมีขนาดเหมาะสม

แนวทางการปรับปรุง คือ สร้างความต่อเนื่องของการเข้า-ออกวัดที่ชัดเจน สามารถเข้าถึงพื้นที่จอดรถภายในวัดได้ และแยกเป็นสัดส่วนกับพื้นที่ศาสนสถาน ด้วยลักษณะเดินทางด้วยความเร็วต่ำทำให้ได้เห็นภูมิทัศน์ข้างทางได้ชัดเจน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมความงามของพืชพรรณระหว่างเดินทาง ดังนั้นการปลูกพืชพรรณบนขอบทางจึงเลือกใช้ไม้ยืนต้นขนาดกลาง (10-20เมตร) มีทรงพุ่มสวยงาม มีดอกที่สวยงามตามฤดูกาล และเป็นไม้พื้นถิ่น เช่น ต้นราชพฤกษ์ ต้นกัลปพฤกษ์ ต้นตะแบกนา อินทนิลน้ำ เป็นต้น ปลูกให้มีระยะห่างสม่ำเสมอ ประชาชนและนักท่องเที่ยวจอดรถบนถนนได้เนื่องจากการจราจรไม่มากนัก และให้นักท่องเที่ยวและประชาชนจอดในช่วงเทศกาลแห่งเทียนพรรษาที่จำเป็นต้องปิดถนนใช้เป็นี่จอดรถเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปชมงานที่อยู่บนบริเวณทุ่งศรีเมือง

องค์ประกอบที่ใช้ มีป้ายบอกทาง ตำแหน่งเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแสดงตำแหน่งที่จอดรถยนต์ ระบบไฟฟ้า (ดูภาพที่4.1-4.2)

ภาพที่ 4.1 รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์

ภาพที่ 4.2 ผังพื้นที่ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์

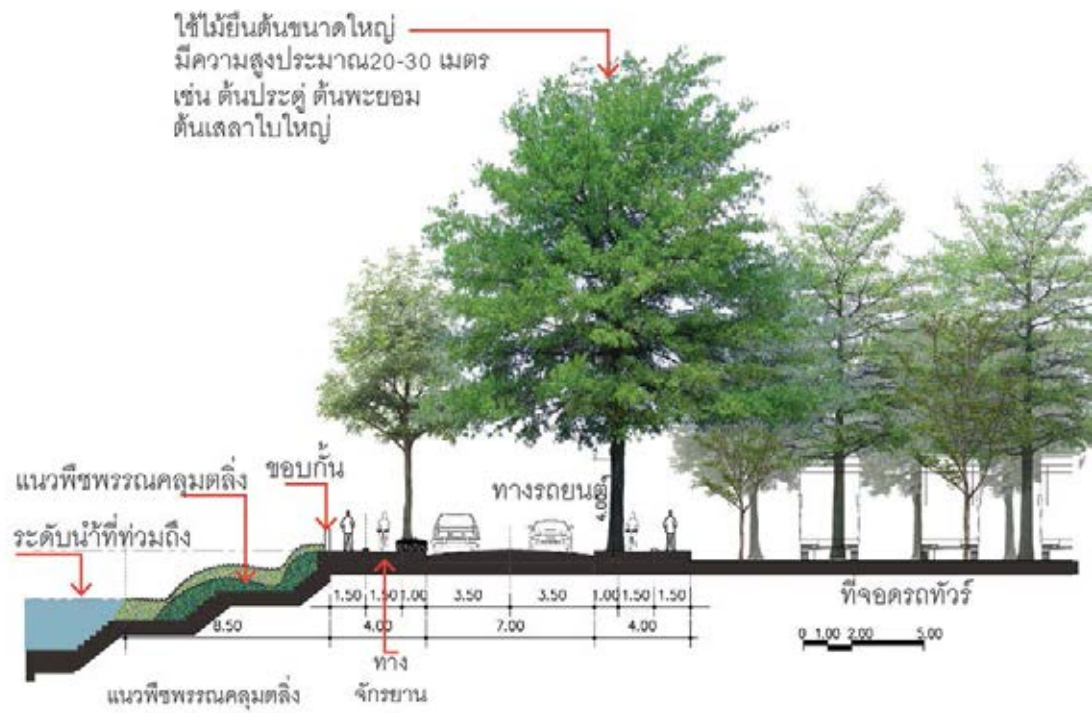
2. การออกแบบภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์

เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์ มีลักษณะการเดินทางรอบเมือง และไม่สามารถเข้าถึงได้ทุกวัด เพื่อให้มีความสะดวกจึงต้องจอดรถในพื้นที่เฉพาะที่จัดเตรียมไว้บริเวณสถานีตำรวจหน้าวัดมหานาราม ภายในวัดบูรพาราม ที่จอดรถตลาดสดเทศบาล 3 และวัดสุปฏิญารามวรวิหาร

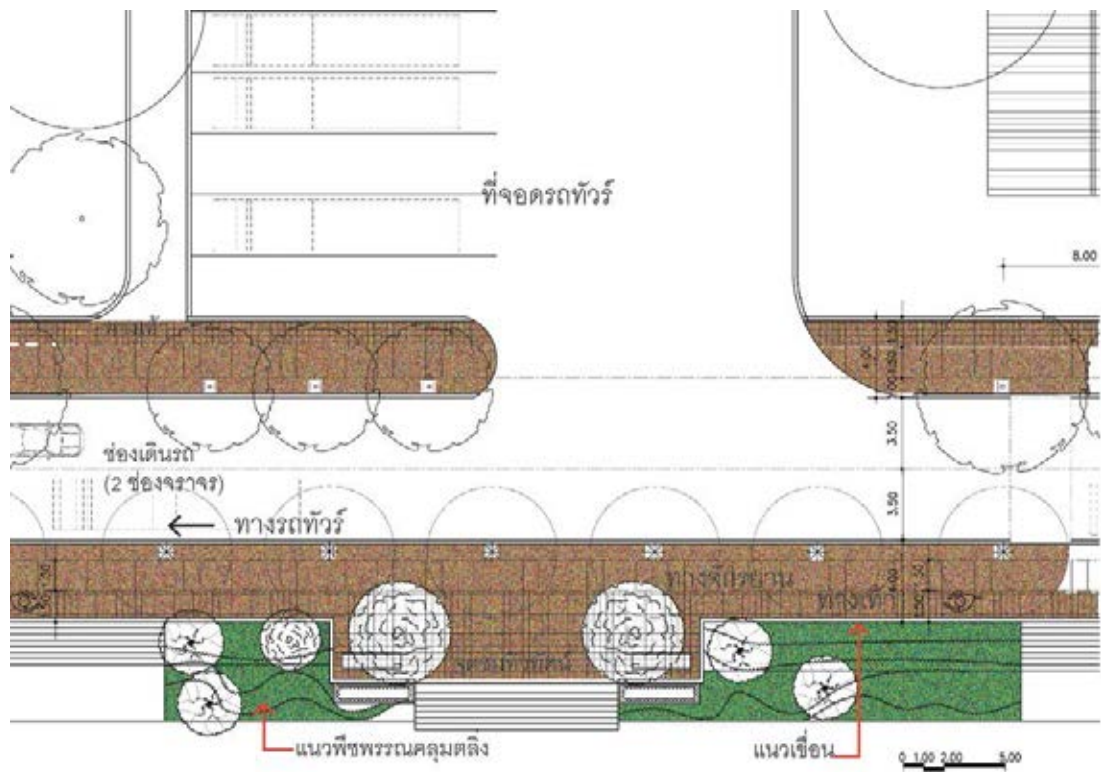
มีเส้นทางถนนบูรพานอก ถนนบูรพาใน ถนนเลียบบแม่น้ำมูลที่สามารถปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนให้เหมาะสมได้ ปัจจุบันมีช่องจราจร 2-4 ช่องจราจร สภาพถนนส่วนใหญ่ดี ยกเว้นถนนบูรพานอกที่เป็นทางขรุขระและมีหลุมบ่อ ไม่มีป้ายบอกตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางสัญจรที่ชัดเจน ซึ่งทำให้ไม่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นที่นิยมเดินทางมาโดยรถทัวร์ได้

แนวทางการปรับปรุง ควรปรับผิวถนนบริเวณที่ทรุดโทรมให้เรียบเพื่อความสะดวกของการเดินทาง และปรับปรุงแนวเขื่อนให้มีจุดชมทิวทัศน์ริมแม่น้ำมูลให้มีที่นั่งพักผ่อนที่ร่มรื่น มีพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้ยืนและถ่ายรูปได้ จากที่จอดรถมีทางเดินเชื่อมเข้าถึงวัดได้พระเจ้าใหญ่องค์คือ วัดกลางและวัดหลวง ทำเป็นจุดจอดรถขนาดเล็กเป็นระยะๆบนถนนเลียบบแม่น้ำมูล ตามขอบทางปรับปรุงให้มีความร่มรื่นโดยใช้ไม้ยืนต้นขนาดกลาง-ขนาดใหญ่ (20-30 เมตร) เช่น ต้นประดู่ เสลาใบใหญ่ ต้นพะยอม เป็นต้น ซึ่งเป็นระดับที่นักท่องเที่ยวที่นั่งบนรถสามารถมองเห็นได้ และบริเวณถนนเลียบบแม่น้ำมูลเปิดมุมมองออกสู่ม่านน้ำ ไม้ยืนต้นฝั่งถนนด้านริมแม่น้ำควรใช้ไม้ยืนต้นที่มีทรงพุ่มโปร่ง ไม่บังมุมมองในระดับ 4.00 เมตร ซึ่งเป็นระดับที่ไม่กีดขวางรถทัวร์ ส่วนริมแนวเขื่อนควรใช้ไม้พุ่มและไม้คลุมดิน เพื่อบังแนวเขื่อนลดความแข็งกระด้าง หากมีไม้ยืนต้นเดิมให้รักษาไว้และตัดแต่งเพื่อไม่ให้บังมุมมอง ส่วนพื้นที่ธรรมชาติบริเวณริมแม่น้ำมูลนอกเขตถนนเลียบบแม่น้ำมูลปล่อยให้สภาพเป็นธรรมชาติไม่ปลูกต้นไม้เป็นแถวหรือเป็นแนว

องค์ประกอบที่ใช้ มีป้ายบอกทาง ป้ายแสดงตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแสดงตำแหน่งที่จอดรถและทางเดินที่เชื่อมวัด ระบบไฟฟ้า (ดูภาพที่ 4.3-4.4)

ภาพที่ 4.3 รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์

ภาพที่ 4.4 ผังพื้นที่ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์

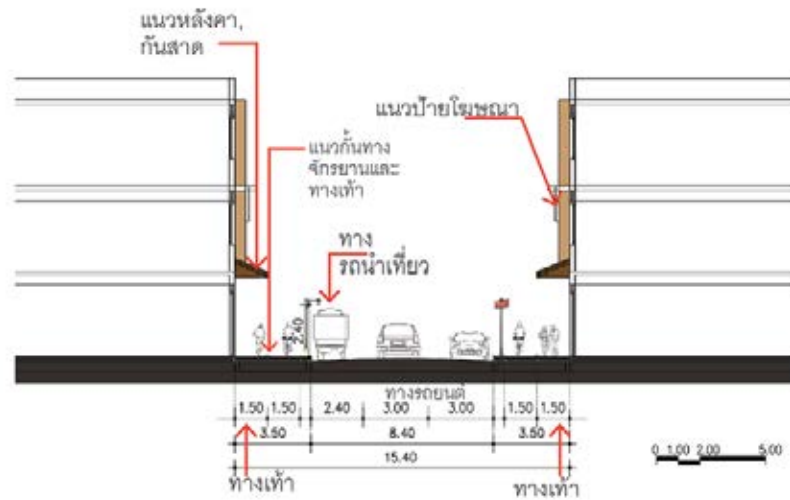
3. การออกแบบภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว

เส้นทางที่จัดสำหรับรถนำเที่ยวเป็นเส้นทางถนนสายรองและสายย่อย มีเส้นทางที่ผ่านย่านชุมชนที่อยู่อาศัยและย่านพาณิชยกรรม มีภูมิทัศน์อาคารแบบบ้านสมัยใหม่ บ้านแถว และแบบอาคารเก่าแก่ในช่วงถนนหลวง ถนนพรหมเทพ ถนนพรหมราช มีลักษณะเป็นตึกแถว 3-4 ชั้น ซึ่งมีปัญหาจากป้ายโฆษณาที่บดบังอาคาร และทำให้บดบังมุมมองที่สวยงาม ถนนกว้างประมาณ 2-4 ช่องจราจร มีปัญหาจากการจอดรถส่งของทำให้ถนนแคบลง การเดินรถนำเที่ยวไม่สะดวก ภูมิทัศน์ถนนในช่วงนี้ไม่มีพื้นที่รองรับตำแหน่งการปลูกพืชพรรณได้

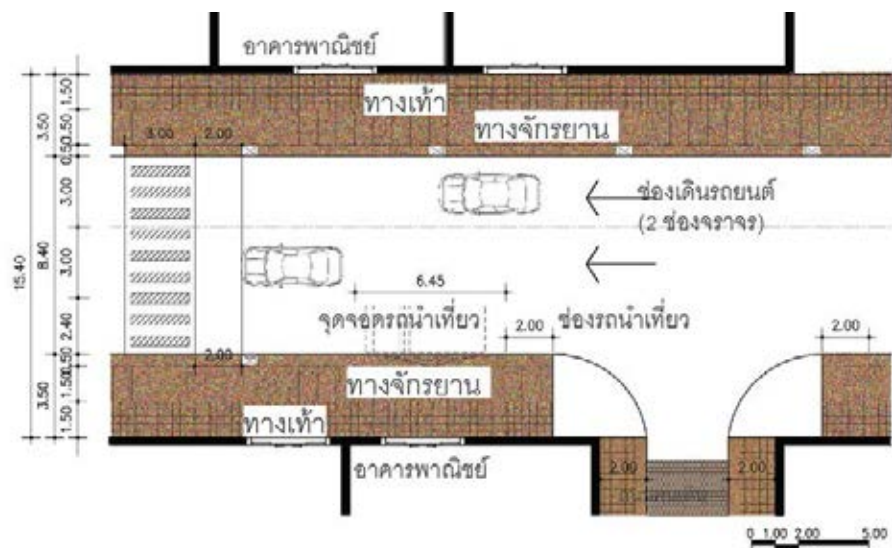
เพื่อความสะดวกของการเดินทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยวและรถสามล้อ จึงมีแนวทางการออกแบบโดยจัดให้ช่องรถนำเที่ยวและรถสามล้ออยู่ช่องถนนด้านนอก เพื่อความสะดวกในการจอด รับ-ส่งนักท่องเที่ยวที่เดินเข้าไปชมวัด และจอดแวะในจุดที่น่าสนใจระหว่างทางได้สะดวก และเสนอแนวทางกำหนดเวลาจอดรถส่งสินค้าตามเป็นช่วงเวลาเช่น 12.00-15.00น. เพื่อลดปัญหาการจราจรในเส้นทางที่มีการเดินรถนำเที่ยวและประชาชนสัญจรผ่านถนนพรหมเทพ และถนนพรหมราช

เพื่อให้มีมุมมองที่ดีของภูมิทัศน์ถนน และสร้างเอกลักษณ์ของถนนสายวัฒนธรรม ควรปรับปรุงป้ายโฆษณาไม่ให้กีดขวางมุมมองและบดบังความงามของอาคาร หลังคาที่คลุมแนวทางเท้าควรมีรูปแบบที่กลมกลืนกันและระดับเดียวกัน ไม่จอดรถกีดขวางช่องเดินรถนำเที่ยว และจุดจอดรถ มีทางที่เชื่อมต่อสำหรับคนเดินเท้าและทางเดินเชื่อมเข้าไปภายในวัด

องค์ประกอบที่นำมาใช้ คือ โคมไฟ ป้ายบอกตำแหน่งจุดจอดรถนำเที่ยว ป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกจุดแวะพักที่น่าสนใจ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกและอุปกรณ์ประกอบที่ใช้ตกแต่งภูมิทัศน์ถนน เช่น กระถางต้นไม้ดอกไม้ กระถางแขวน เป็นต้น เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของภูมิทัศน์ถนนแบบถนนสายวัฒนธรรม (ดูภาพที่ 4.5-4.7)

ภาพที่ 4.5 รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว

ภาพที่ 4.6 ผังพื้นที่ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว

ภาพที่ 4.7 ตัวอย่างภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว

4. การออกแบบภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน

เส้นทางที่จัดสำหรับจักรยานเป็นถนนสายย่อยและถนนในชุมชน ซึ่งสภาพปัจจุบันไม่มีช่องสำหรับจักรยาน จึงต้องใช้ร่วมกับถนนสำหรับรถยนต์ และไม่มีทางข้ามถนนจึงทำให้ไม่ปลอดภัย เนื่องจากไม่มีป้ายบอกทางทำให้ไม่ทราบตำแหน่งทางเข้าถนนในชุมชน และผ่านเลยจุดที่น่าสนใจระหว่างทางได้

เพื่อให้มีการใช้จักรยานในการท่องเที่ยวในเมืองมากขึ้น จึงควรปรับปรุงถนนให้มีช่องจักรยานที่แยกออกจากช่องเดินรถปกติ (Bike way) บนถนนที่มีความกว้างเพียงพอ เพื่อความสะดวกและความปลอดภัยของผู้ใช้จักรยาน ส่วนถนนที่มีความกว้างไม่เพียงพอควรปรับปรุงให้เป็นช่องทางแยกจากทางรถยนต์ (Bike lane) มีแนวของเส้นแบ่งเพื่อแยกทางสัญจรระหว่างรถยนต์ให้ชัดเจน มีลักษณะเป็นทางจักรยานที่ต่อเนื่องไปตามเส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 2 ข้างถนน ส่วนถนนในชุมชนใช้ถนนเดิมได้เนื่องจากไม่มีรถมากทำให้เดินทางได้สะดวก เป็นลักษณะการสำรวจวิถีชีวิตชุมชน

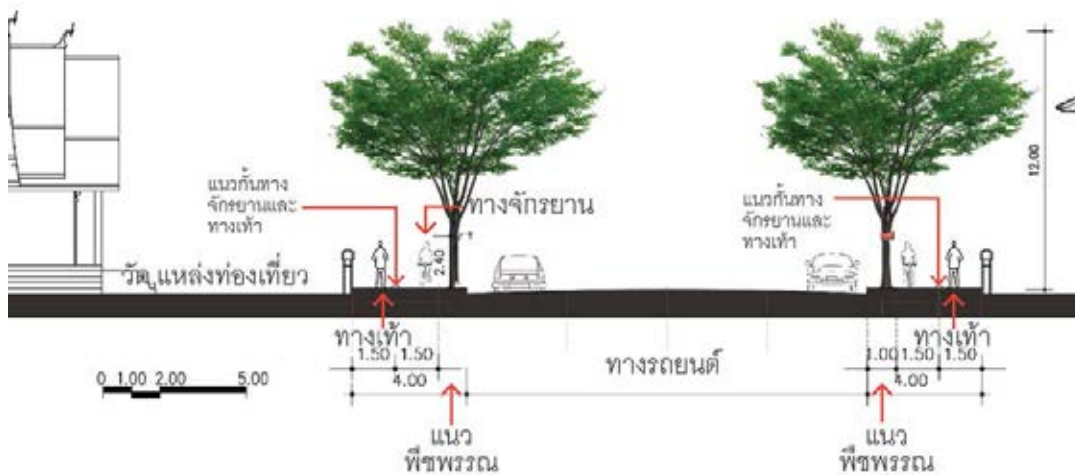
เส้นทางที่จัดขึ้นมีระยะทางประมาณ 3-10 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวอาจจะหยุดพักระหว่างทางเดินทางตามกำลังความสามารถของตัวเอง ซึ่งมีจุดแวะพักได้หลายจุดตลอดเส้นทางในระยะห่างประมาณไม่เกิน 1 กิโลเมตร

แนวทางการปรับปรุง เส้นทางจักรยานให้เป็นเส้นทางที่ร่วมกับเส้นทางเดินเท้าแต่ใช้ช่องทางที่แยกออกจากเส้นทางเดินเท้าอย่างชัดเจน ด้วยการใช่วัสดุที่ต่างกันและมีเส้นขีดกั้น และมีแนวกันแบ่งช่องระหว่างทางรถยนต์ ตำแหน่งที่เป็นทางข้ามมีสัญลักษณ์และช่องทางข้ามชัดเจน และมีป้ายบอกทางเข้าพื้นที่ชุมชน การออกแบบทางจักรยาน 1 ช่องจราจรควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร และระยะความสูงในแนวดิ่งของทางจักรยานคือ 2.40 เมตร โดยไม่มีพืชพรรณ ป้ายหรือสิ่งกีดขวาง และเส้นทางจักรยานที่ออกแบบมีช่วงที่ร่วมกับทางเดินเท้าควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 3.00 เมตร² เมื่อรวมแนวพืชพรรณควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 4.00 เมตร เช่นช่วงถนนเลียบบแม่น้ำมูล ถนนศรีณรงค์ ส่วนถนนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตมีความกว้างประมาณ 5-6 เมตร บางช่วงเป็นถนนดินอัด แต่สามารถใช้จักรยานได้สะดวก

วัสดุที่ใช้เพื่อความสะดวกควรใช้วัสดุผิวไม่ขรุขระ ไม่เป็นหลุมบ่อ มีป้ายบอกทางมีที่จอดรถจักรยานใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว และมีระบบให้แสงสว่างอย่างเพียงพอ พืชพรรณที่นำมาใช้เป็นต้นไม้ขนาดกลาง (10-20 เมตร) ทรงพุ่มไม่กีดขวางทางจักรยานและมีร่มเงาดีเช่น ต้น

² สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, “มาตรฐานผังเมืองของกรุงเทพมหานคร”, ม.ป.ท.:2553, หน้า 6-15.

ตะแบกนา อินทนิลน้ำ เป็นต้น ส่วนถนนในชุมชนควรส่งเสริมให้มีการปลูกไม้พุ่ม ไม้ดอกและไม้เลื้อยตามหน้าบ้าน (ดูภาพที่ 4.8-4.9)

ภาพที่ 4.8 รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถจักรยาน(ทั่วไป)

ภาพที่ 4.9 รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถจักรยานในย่านชุมชน

5. การออกแบบภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า

เส้นทางที่จัดขึ้นเป็นเส้นทางตามถนนสายย่อยและถนนในชุมชน ปัจจุบันไม่มีการออกแบบเพื่อรองรับการเดินเท้าในเมือง ส่วนใหญ่ทางเท้าแคบและไม่ต่อเนื่อง

มีการจัดทางเดินเท้าที่ผ่านพื้นที่หลายย่าน ได้แก่ ย่านพาณิชยกรรม ย่านที่อยู่อาศัย และพื้นที่สาธารณะ ซึ่งขนาดทางเท้าที่ออกแบบในแต่ละช่วงมีขนาดความกว้างที่แตกต่างกันตามความกว้างของช่องจราจร และลักษณะการใช้งานที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ จากเกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2549 โดยกรมโยธาธิการและผังเมือง ได้กำหนดให้

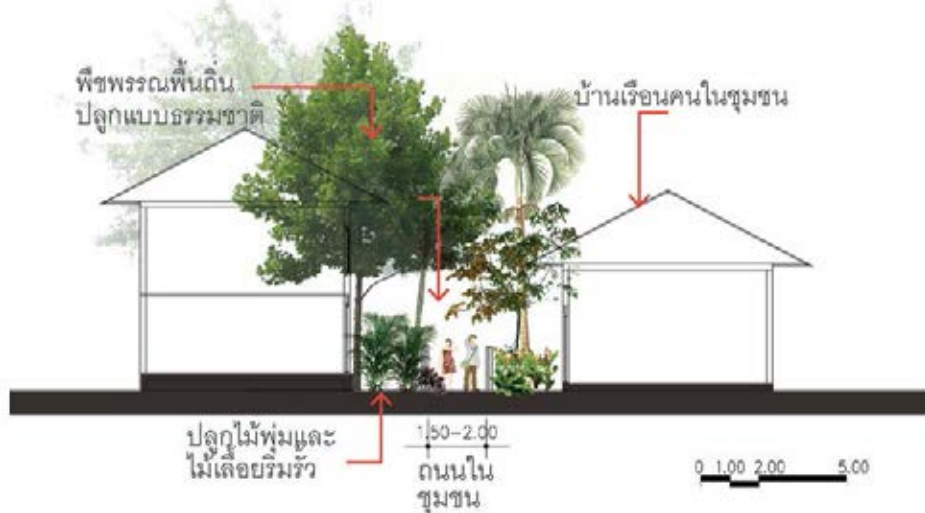
บริเวณที่ควรมีทางเท้าคือ ย่านธุรกิจ - พาณิชยกรรม ย่านอุตสาหกรรม ย่านที่อยู่อาศัยและโรงเรียน โดยมีความกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ส่วนทางเท้าสาธารณะมีความกว้าง 2.40 - 3.00 เมตร³ เช่นบริเวณถนนศรีณรงค์ และถนนอุปราชาเป็นที่จัดงานแห่เทียนพรรษา

ทางเท้าส่วนใหญ่เป็นเส้นทางที่ใช้ร่วมกับทางจักรยาน และอยู่ในพื้นที่สาธารณะควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 3.00 เมตร เมื่อรวมแนวพืชพรรณ ควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 4.00 เมตร ส่วนทางเท้าในพื้นที่ทั่วไปควรมีความกว้าง ไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร และเมื่อรวมแนวพืชพรรณควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 2.50 เมตร

ทางเท้าที่ใช้ในย่านชุมชนมีขนาดตามสภาพพื้นที่บางช่วงคาดด้วยคอนกรีต บางช่วงเป็นดินบดอัด มีความกว้างไม่สม่ำเสมอตลอดเส้นทาง ควรปรับปรุงผิวทางเท้าที่ทรุดโทรมด้วยการใช้อิฐและการอัดดินให้แน่น เส้นทางที่จัดขึ้นสามารถเดินได้สะดวกแบบเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อให้ไม่รบกวนผู้คนในชุมชนมากนัก

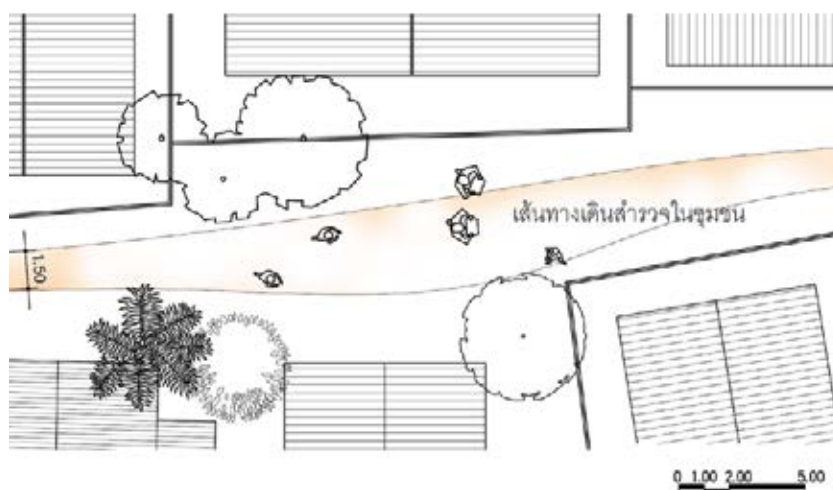
การออกแบบทางเท้าที่ใช้ร่วมกับเส้นทางรถยนต์ เพื่อความปลอดภัยควรปรับปรุงทางเท้าให้มีขนาดตามมาตรฐานดังกล่าว ปรับปรุงให้มีความร่มรื่น ด้วยการใช้ไม้ยืนต้นขนาดกลาง (10-20 เมตร) ส่วนทางเท้าในชุมชนควรส่งเสริมให้ชุมชนปลูกไม้พุ่มและไม้เลื้อยตามริมรั้วและหน้าบ้านเพื่อสร้างเอกลักษณ์และสร้างบรรยากาศที่ดีในการท่องเที่ยวชุมชน

ใช้วัสดุที่ทำทางเท้าที่ใช้บนถนนทั่วไปให้มีรูปแบบที่กลมกลืนกันตลอดเส้นทาง และทำทางข้ามถนนที่บอกตำแหน่งที่ชัดเจนตามจุดเข้าถึงวัดและแหล่งท่องเที่ยวที่มีคนข้ามถนนไป-มาจำนวนมาก มีป้ายบอกบอกทางเดินในชุมชน ป้ายแสดงตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้กับวัด และระบบไฟฟ้าที่เพียงพอ (ดูภาพที่ 4.10 - 4.11)

ภาพที่ 4.10 รูปตัดภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า

³ เรื่องเดียวกัน ,หน้า 6-15.

ภาพที่ 4.11 ผังพื้นที่ศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า

รูปแบบภูมิทัศน์ถนนทั้ง 5 รูปแบบแสดงให้เห็นถึงลักษณะการออกแบบแยกประเภทตามรูปแบบการเดินทาง แต่เส้นทางที่จัดขึ้นมีช่วงที่ใช้ถนนร่วมกัน ซึ่งประเภทการเดินทางที่สามารถใช้เส้นทางร่วมกัน ได้แก่ เส้นทางรถยนต์ รถนำเที่ยว ทางเดินเท้า และทางจักรยาน ตามสภาพถนน และการจัดเส้นทาง ส่วนถนนเลียบแม่น้ำมูลเป็นถนนที่ออกแบบให้ใช้ร่วมกันได้ทั้ง 5 รูปแบบการเดินทาง เส้นทางอื่น ๆ มีการออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะสำหรับรูปแบบการเดินทางต่าง ๆ กัน เพื่อให้เกิดความหลากหลายของเส้นทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือก และตอบสนองผู้ใช้แต่ละประเภท

การจัดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะจากพื้นที่นอกเมือง ที่เดินทางโดยรถไฟและรถโดยสารสาธารณะ โดยใช้รถสองแถวและรถนำเที่ยวรับ-ส่งจากสถานี เข้ามาในพื้นที่ท่องเที่ยว และนำนักท่องเที่ยวไปชมวัดและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ต่อเนื่อง ทำให้เชื่อมการท่องเที่ยวในเมืองอุบลราชธานีกับระดับภูมิภาค เช่น จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ อำนาจเจริญ และเมืองปากเซแขวงจำปาสัก เป็นต้น

4.4.3 แนวคิดด้านองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม

แนวทางการออกแบบองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยว และแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานี ควรมีการปรับปรุงรูปแบบ

องค์ประกอบของภูมิสถาปัตยกรรมที่ใช้ในเส้นทางท่องเที่ยว และรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ใช้ในสิ่งก่อสร้าง และอาคารบริการนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจและศึกษาเอกลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมของเมืองอุบลราชธานีพบว่า มีเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมจากการผสมผสานศิลปะลาวและญวน มีในอาคารทางศาสนา เช่น สิม และหอไตร พบว่ารูปแบบของการใช้กระเบื้องมุงหลังคาที่เป็นเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมคือ กระเบื้องดินเผาชนิดไม่เคลือบรูปไข่หรือรูปวงรี ซึ่งพบตามโบสถ์และหอไตร รวมทั้งการทำปูนฉาบบนผนังโบสถ์และสิมอีสาน(วัสดุที่ใช้คือปูนขาวผสมทราย) เป็นต้นนำมาประยุกต์กับการออกแบบองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรมและอุปกรณ์ประกอบถนน

เสนอแนะให้มีการควบคุมรูปแบบอุปกรณ์ประกอบถนน เช่น ป้ายถนน ป้ายหน้าวัด ป้ายแสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ป้ายร้านอาหารและบริการ โคมไฟ ม้านั่ง และวัสดุทางเท้า เป็นต้น โดยใช้รูปแบบที่กลมกลืนกัน ติดตั้งบริเวณวัดและระหว่างเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อสร้างเอกลักษณ์และความต่อเนื่องของเส้นทาง ทำให้เกิดการความสะดวกในการเดินทางตามเส้นทางที่กำหนด

ควรซ่อมแซมบูรณะตัวอาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยใช้วัสดุที่กลมกลืนกัน มีลักษณะดั้งเดิมของอาคาร เช่น ใช้หลังคาเป็นกระเบื้องดินเผาสีน้ำตาล การซ่อมแซมผนังปูนฉาบที่ทรุดโทรม ซึ่งจะทำให้อาคารที่ถูกทิ้งร้างสามารถใช้งานได้อีกครั้ง อาจจะปรับปรุงเป็นร้านอาหารหรือร้านขายของที่ระลึก

แนวความคิดปรับปรุงองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม ทำให้เกิดการเชื่อมต่อกายภาพจะทำให้เกิดการรับรู้พื้นที่ของการท่องเที่ยวและทิศทางเส้นทางทางการท่องเที่ยวได้ดีขึ้น

4.4.4 แนวคิดด้านการใช้พืชพรรณบนเส้นทางทางการท่องเที่ยว

แนวทางการออกแบบพืชพรรณบนเส้นทางท่องเที่ยว ควรปลูกไม้ยืนต้นบนทางเท้าที่มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยว เป็นชนิดเดียวกัน และมีขนาดตามรูปแบบภูมิทัศน์ถนน ได้แก่ ถนนที่มีรถทัวร์สัญจร ควรใช้ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ มีความสูงประมาณ 20-30 เมตร ภูมิทัศน์ถนนที่มีรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ และทางจักรยาน ควรใช้ไม้ยืนต้นขนาดกลาง มีความสูงประมาณ 10-20 เมตร

พืชพรรณที่เสนอแนะเป็นชนิดที่ให้ออกดอกตลอดทั้งปี มีลักษณะเป็นต้นไม้ที่มีทรงพุ่มสูงไม่กีดขวางมุมมองและทางจักรยาน และทนทานต่อสภาพอากาศ เช่น ต้นประดู่ ต้นพะยอม ต้นเสลาใบใหญ่ ต้นราชพฤกษ์ ต้นกัลปพฤกษ์ ต้นตะแบกนา อินทนิลน้ำ ไค้กน้ำ เป็นต้น มีการปลูกแบบต่อเนื่องและเว้นระยะห่างที่สม่ำเสมอในเส้นทางท่องเที่ยว มีลักษณะรูปทรงที่เหมาะสมกับ

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษาบทบาทและความสำคัญของวัด

ปัจจุบันลักษณะการใช้พื้นที่ภายในวัดแตกต่างจากในอดีต ทำให้บทบาทและความสำคัญของวัดแตกต่างออกไป วัดที่ให้ความสำคัญกับพื้นที่สาธารณะจะมีบทบาทต่อชุมชนและเมืองมาก ส่วนวัดที่มีความสำคัญระดับชุมชนปัจจุบันมีปัญหาด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อม ทำให้ชุมชนห่างไกลวัดเพิ่มขึ้นและความสำคัญที่เป็นศูนย์กลางทางสังคมลดลง

บทบาทของวัดในอดีตที่หายไป คือ บทบาทด้านศูนย์กลางการศึกษาของประชาชนในเมืองอุบลราชธานี ได้แก่ วัดหลวง วัดศรีอุบลรัตนาราม ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมีบทบาทด้านพื้นที่สาธารณะ และศูนย์กลางทางด้านประเพณีวัฒนธรรม

วัดที่ศึกษาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองอุบลราชธานี ปัจจุบันยังไม่มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองอุบลราชธานี โดยจัดเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนที่อยู่ใกล้วัด ให้นักท่องเที่ยวได้รับความสำคัญทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกัน ความสำคัญของวัดต่อชุมชน สร้างเรื่องราวที่สัมพันธ์กันระหว่าง วัด ชุมชน และเมือง และส่งเสริมคุณค่าด้วยการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในวัด และจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้เชื่อมแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง

5.2 สรุปผลการศึกษาด้านการจัดเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด

5.2.1 ข้อพิจารณาการจัดเส้นทางท่องเที่ยว

การจัดเส้นทางท่องเที่ยวมีข้อพิจารณา จากองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ด้าน ได้แก่

1. การสัญจร (Circulation)และการเข้าถึง (Accessibility)
2. ระยะทาง (Distance)
3. สิ่งที่น่าสนใจ(Attraction)
4. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี
5. รูปแบบนักท่องเที่ยว (Type of User)

6. รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยว (Mode of transportation)
7. ภูมิทัศน์ถนน (Street scape)

ข้อพิจารณาทั้ง 7 ด้านเป็นองค์ประกอบที่คำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้จัดเส้นทางท่องเที่ยวสอดคล้องกับลักษณะการใช้งาน และมีเส้นทางท่องเที่ยวที่หลากหลาย

5.2.2 การจัดเส้นทางท่องเที่ยว

แนวทางการจัดเส้นทางท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด คำนึงถึง องค์ประกอบทางผังเมือง ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว รูปแบบการเดินทาง โดยจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามรูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ได้แก่

1. เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์ เป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวแบบอิสระ มีเส้นทางที่ได้ชมวัดและภูมิทัศน์แบบชุมชน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับถนนที่มีการจราจรเบาบาง แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย มีแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ห่างกัน มีพื้นที่จอดรถเพียงพอสำหรับการท่องเที่ยวในกรณีพิเศษ เช่น งานเทศกาลประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา

2. เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์ เป็นเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ ที่ท่องเที่ยวแบบภายใน 1 วัน (One day trip) เหมาะสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนถนนสายหลัก และอยู่บนถนนรอบเมือง ได้แก่ ถนนอุปราชา ถนนบูรพานอก ถนนบูรพาในและถนนเลียบบ้านน้ำมูล แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวจะได้ชมทัศนียภาพชุมชนเมืองบนรถควรประกอบกับการเดินทางรูปแบบอื่น เพื่อให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่รถทัวร์ไม่สามารถเข้าถึงได้

3. เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว เป็นเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวหลายกลุ่ม ทั้งแบบหมู่คณะและอิสระ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เนื่องจากมีความสะดวกปลอดภัย มีผู้นำเที่ยวให้ความรู้ มีรถนำเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างใกล้ชิด และควรจัดเส้นทางในย่านที่มีประชาชนและนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ย่านที่อยู่อาศัย ย่านพาณิชยกรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีลักษณะภูมิทัศน์ที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ของเมือง มีอาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่า ได้แก่ ย่านถนนพรหมเทพ ถนนหลวงและถนนพรหมราช

4. เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถจักรยาน เป็นเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมใช้จักรยาน ชอบการผจญภัย การใช้จักรยานทำให้มีความคล่องตัวในการเดินทางมากและมี

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก โดยจัดเส้นทางท่องเที่ยวผ่านย่านชุมชนเก่าแก่ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สามารถจัดเส้นทางให้ผ่านพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินได้หลายประเภท เช่นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม ที่โล่ง เพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวแบบสำรวจ และได้เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน

5. เส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า เป็นเส้นทางที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกประเภท และสามารถจัดเส้นทางเดินเท้าให้มีในพื้นที่ในชุมชนเมือง ผ่านย่านชุมชนเก่าแก่ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และพื้นที่ธรรมชาติ มีหลายเส้นทางซึ่งมีลักษณะที่น่าสนใจแตกต่างกัน ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเดินสำรวจและเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน มีเส้นทางที่ขนานไปกับเส้นทางท่องเที่ยวด้วยรูปแบบอื่นๆ ได้แก่ เส้นทางรถยนต์ รถทัวร์ รถนำเที่ยว และจักรยาน เพื่อให้มีทางเดินเท้าเชื่อมระหว่างวัด และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และเชื่อมต่อการสัญจรกับรูปแบบอื่นได้ และรูปแบบเส้นทางในชุมชน ใช้ทางเดินที่มีในชุมชน ให้นักท่องเที่ยวได้เห็นสภาพแวดล้อมชุมชนอย่างแท้จริง โดยจัดเส้นทางในชุมชนที่มีเอกลักษณ์ มีความน่าสนใจและสามารถเดินได้สะดวก ไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายรบกวนความสงบของชุมชน

เส้นทางท่องเที่ยวที่จัดขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ สอดคล้องกับความลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยต้องการให้นักท่องเที่ยวและประชาชน มีความสนใจท่องเที่ยวกราบพระ 9 วัด และช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวจากความร่วมมือของผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ ช่วยพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวต่อไป

5.2.3 การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยว

เพื่อให้มีการเชื่อมต่อการเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวก สร้างเอกลักษณ์ของเส้นทางท่องเที่ยว และปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ได้กำหนดรูปแบบการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวตามรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยว ใน 5 รูปแบบ โดยกำหนดรูปแบบที่มีลักษณะแตกต่างกัน ดังนี้

1. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์ คำนึงถึงปริมาณการจราจร พื้นที่จอดรถ การเข้าถึงวัด มีรูปแบบที่รถยนต์สัญจรได้สะดวก ต่อเนื่องระหว่างวัด เป็นเส้นทางที่มีความร่มรื่น มีการใช้พืชพรรณที่คำนึงถึงความสวยงามและมีเอกลักษณ์

2. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์ คำนึงถึงขนาดถนน ปริมาณ การจราจร การเข้าถึงวัดและทิศทางการสัญจรที่สะดวก มีที่จอดรถในพื้นที่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเดินเท้าเข้าถึงได้ โดยกำหนดรูปแบบของถนนให้มีขนาดพอเหมาะ เดินรถได้สะดวก ลักษณะการใช้พืชพรรณที่สอดคล้องกับมุมมองที่มองจากรถและมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับขนาดถนน

3. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว คำนึงถึงจุดจอตระหว่งเส้นทาง และการเข้าถึงวัดสะดวก มุมมอง ความสวยงามของภูมิทัศน์ถนน และความต่อเนื่องของอุปกรณ์ประกอบถนน

4. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน คำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกในการเชื่อมต่อการเดินทาง และความสวยงามของภูมิทัศน์ถนน และใช้พืชพรรณที่ให้ร่มเงาดี มีความสวยงาม มีลักษณะที่ใช้ร่วมกับทางรถยนต์และทางเท้า และมีเส้นทางจักรยานที่เป็นเส้นทางในชุมชน โดยรักษารูปแบบตามสภาพเดิมชุมชน

5. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า มีรูปแบบที่ใช้ร่วมกับทางรถยนต์และทางจักรยาน คำนึงถึงความปลอดภัย มีการใช้วัสดุที่ต่อเนื่องกลมกลืนกัน มีแสงสว่างเพียงพอ สวยงามและร่มรื่น ส่วนเส้นทางในย่านชุมชนส่งเสริมให้คนในชุมชน ปลูกไม้พุ่มและไม้เลื้อยหน้าบ้าน ปรับปรุงวัสดุทางเท้าที่ทรุดโทรมให้เดินสะดวก

การศึกษานี้เป็นการศึกษาจากสภาพปัจจุบัน เป็นข้อเสนอแนะในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้มีหลายเส้นทาง สามารถเลือกพัฒนาเส้นทางในแต่ละรูปแบบได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ และความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวให้มีสภาพแวดล้อมสื่อถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานี

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถศึกษาเพิ่มเติมด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว และแนวทางการออกแบบองค์ประกอบภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยวโดยนำเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมไปปรับใช้ และการเลือกเส้นทางท่องเที่ยว โดยให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อนำความต้องการของชุมชนไปปรับใช้ในแผนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของเมืองอุบลราชธานีต่อไป

2. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถทัวร์ คำนึงถึงขนาดถนน ปริมาณ การจราจร การเข้าถึงวัดและทิศทางการสัญจรที่สะดวก มีที่จอดรถในพื้นที่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเดินเท้าเข้าถึงได้ โดยกำหนดรูปแบบของถนนให้มีขนาดพอเหมาะ เดินรถได้สะดวก ลักษณะการใช้พืชพรรณที่สอดคล้องกับมุมมองที่มองจากรถและมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับขนาดถนน

3. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถนำเที่ยว คำนึงถึงจุดจอตระหว่งเส้นทาง และการเข้าถึงวัดสะดวก มุมมอง ความสวยงามของภูมิทัศน์ถนน และความต่อเนื่องของอุปกรณ์ประกอบถนน

4. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน คำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกในการเชื่อมต่อการเดินทาง และความสวยงามของภูมิทัศน์ถนน และใช้พืชพรรณที่ให้ร่มเงาดี มีความสวยงาม มีลักษณะที่ใช้ร่วมกับทางรถยนต์และทางเท้า และมีเส้นทางจักรยานที่เป็นเส้นทางในชุมชน โดยรักษารูปแบบตามสภาพเดิมชุมชน

5. ภูมิทัศน์ถนนเส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า มีรูปแบบที่ใช้ร่วมกับทางรถยนต์และทางจักรยาน คำนึงถึงความปลอดภัย มีการใช้วัสดุที่ต่อเนื่องกลมกลืนกัน มีแสงสว่างเพียงพอ สวยงามและร่มรื่น ส่วนเส้นทางในย่านชุมชนส่งเสริมให้คนในชุมชน ปลูกไม้พุ่มและไม้เลื้อยหน้าบ้าน ปรับปรุงวัสดุทางเท้าที่ทรุดโทรมให้เดินสะดวก

การศึกษานี้เป็นการศึกษาจากสภาพปัจจุบัน เป็นข้อเสนอแนะในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้มีหลายเส้นทาง สามารถเลือกพัฒนาเส้นทางในแต่ละรูปแบบได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ และความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวให้มีสภาพแวดล้อมสื่อถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานี

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถศึกษาเพิ่มเติมด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว และแนวทางการออกแบบองค์ประกอบภูมิทัศน์เส้นทางท่องเที่ยวโดยนำเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมไปปรับใช้ และการเลือกเส้นทางท่องเที่ยว โดยให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อนำความต้องการของชุมชนไปปรับใช้ในแผนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของเมืองอุบลราชธานีต่อไป

รายการอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2551. ม.ป.ท., 2551.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศปี 2551(โครงการสำรวจสัดส่วนพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศปี 2551)ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

ขนิษฐา สุริยะ และคณะ. โครงการขนส่งระบบสาธารณะและสาธารณูปโภค ชั้นพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้. ม.ป.ท., 2550.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานี. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2544.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม. คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2531.

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.

ณรงค์ฤทธิ์ ทองแสง. การศึกษาภูมิอีสานสายวัฒนธรรมไท-ลาวลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างเพื่อออกแบบลิมิตวัดหลวง เมืองอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

เทศบาลนครอุบลราชธานี กองวิชาการและแผนงาน. แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2555 ถึง 2557), ม.ป.ท., ม.ป.ป.

ธิดา สาระยา. เมืองอุบล ธานีแห่งราชะศรีสง่าแห่งไพรพฤกษ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2536.

ธีระ ฤทธิวรรณ. การขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีระหว่างปี พ.ศ. 2478-2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, 2548.

บำเพ็ญ ณ อุบล. เล่าเรื่อง เมืองอุบลราชธานี. พิมพ์ครั้งที่ 1. อุบลราชธานี : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2545.

ปิยะฉัตร ปิตะวรรณ. การสำรวจอิทธิพลศิลปะขอมและศิลปะลาวในเขตจังหวัดอุบลราชธานีและยโสธร. อุบลราชธานี: สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี, 2541.

ปิยะฉัตร ปิตะวรรณ และ สุภัต รักเปี่ยม. สถาปัตยกรรมอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2541.

พัทธราวดี สำลี. การเปลี่ยนแปลงบทบาทถนนชยางกูรระหว่าง พ.ศ.2518-2524. รายงานการศึกษาอิสระ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2551.

มนฤดี วีระพันธ์, ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: การไหว้พระ 9 วัด ในเขตอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการศึกษาอิสระ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2549.

มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. โครงการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ม.ป.ป.

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, สุจินณา พานิชกุล และ ปัทมา จันทรวโรจน์. เส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. เชียงใหม่: ม.ป.ท., 2547.

ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์, นรา หัตถสิน และสิทธา เจนศิริศักดิ์. พฤติกรรมการเดินทางและทัศนคติของประชาชนต่อ ศาสนสถานและแหล่งประวัติศาสตร์ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2555):134.

สมบัติ ประจัญสานต์ และคนอื่นๆ. แนวทางการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้. ม.ป.ท., 2550.

อิทธิวัตร ศรีสมบัติ, คณึงนิตย์ ไสยโสภณ และ พีระศักดิ์ วรฉัตร. สายธารธรรมลุ่มแม่น้ำมูล: ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กลุ่มจังหวัดอีสานใต้. ม.ป.ท., 2550.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงคมนาคม กรมทางหลวงชนบท. โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำโครงการและการ

ออกแบบเส้นทางชมทิวทัศน์ (Scenic Route). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: กรมทางหลวง
ชนบท กระทรวงคมนาคม, 2552.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองประสานการลงทุน. ระบบข้อมูลภูมิสารสนเทศเพื่อการลงทุน

ทางด้านการท่องเที่ยว – อุบลราชธานี. [ออนไลน์]. 2555.แหล่งที่มา:

www.tourismthailand.org [2 พฤษภาคม 2555]

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2. กราบพระ 9 วัดเมือง

อุบลฯ [ออนไลน์] 2554. แหล่งที่มา: <http://www.tatubon.org/9wat/>

[4 พฤษภาคม 2554]

กรุงเทพมหานคร สำนักผังเมือง. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำมาตรฐานด้านผังเมืองของ

กรุงเทพมหานคร, ม.ป.ท., 2553

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. การออกแบบพรรณพืช รูปแบบแนะนำ และ

ตัวอย่างที่ใช้ในการออกแบบภูมิทัศน์ทางหลวง. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

เทศบาลนครอุบลราชธานี. แผนพัฒนา 3ปี 2555-2557. 2554. [ออนไลน์]. 2555.แหล่งที่มา:

www.cityub.go.th [16 ตุลาคม 2555]

นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ไอเดียนสโตร, 2544.

นิคม บุญญานุสิทธิ์และคณะ. โครงการ การศึกษาแนวทางการกำหนดเส้นทางจักรยานเพื่อ

สนับสนุนการท่องเที่ยวอีสานใต้. ม.ป.ท., 2550.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส

แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, 2548.

มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้าน

กายภาพประเภทวัด วัดในภาคอีสานเล่มที่ 3. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.), 2532.

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สำนักวิทยบริการ. ประเพณีพื้นบ้าน ตำนานพื้นเมืองจังหวัดอุบลราชธานี. [ออนไลน์].แหล่งที่มา:<http://www.lib.ubu.ac.th/html/report/ubontraditional/ubontradition.htm> . [25 กรกฎาคม 2554]

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. โครงการ แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า น่าน. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548.

เอี่ยมพร วิสมหมาย, ศศิยา ศิริพานิช, อลิศรา มีนะเกษิษฐ และ ณีฎฐ พิษกรรม. พรรณไม้ในงานภูมิสถาปัตยกรรม 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เอช เอ็น กรุ๊ป จำกัด, 2551.

ภาษาอังกฤษ

Harvey M. Rubenstein. Pedestrian Malls, Streetscape, and Urban Spaces. United States of Ameica: John Wiley & Sons, Inc, 1992.

Harris et al. Time - Saver Standards for Landscape Architecture. McGraw - Hill, 1988.

Roger Trancik. Finding Lost Space. New York: Van NostrandRiinhold, 1986.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	นางสาวอัจฉราวรรณ อุดมคำ
วันเดือนปี	23 มีนาคม พ.ศ.2527
สถานที่ติดต่อ	167 หมู่ที่ 12 ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากโรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย จังหวัดร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2544 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีตามหลักสูตร สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2549
ประสบการณ์การทำงาน	บริษัทอาร์เซอร์อาร์คิเท็ค ตำแหน่งสถาปนิก พ.ศ. 2551-2552 บริษัทแปลนนิ่งเวิร์คเพลส จำกัด ตำแหน่งสถาปนิก พ.ศ. 2552 – 2553